

Kaitmisele lubatud
23.05.1977. P. Ariste

TARTU RIIKLIK ÜLIKOO
SOOME-UGRI KEELTE KATEEDER

FRANS EEMIL SILLANPÄÄ ROMAANIDE
„NOORENA UINUNUD“ JA „INIMELU VÕLU
JA VAEV“ TÕLKED EESTI KEELDE

DIPLOMITÖÖ

TRU välistlustööde komisjoni otsusega 24. juunist

19. 77 a. on määratud kõesolevale tööle Erinev

auhind

TRU Teaduslik sekretär

MARI ROOSAAR
JUHENDAJA PROF. P. ARISTE

TARTU
1977

Essõna

Käesoleva diplomitöö teema on „F. E. Sillanpää romaanide „Noorena uinunud“ ja „Inimelu võlu ja vaev“ tõlked eesti keelde“. Töös võetakse vaatluse alla tõlgete sõnavara.

F. E. Sillanpää romaanid „Noorena uinunud“ (tõlkinud Mart Lepik, redigeerinud Harald Lepik) ja „Inimelu võlu ja vaev“ (tõlkinud Harald Lepik) ilmusid ühiste kaarte vahel „Varamus“ sarjas 1975. aastal.¹ Romaan „Noorena uinunud“ anti eesti keeles välja ka 1935. aastal (tõlkinud Mart Lepik)², „Inimelu võlu ja vaev“ jõudis nüüd eesti lugejani esmakordselt. Diplomitöö autor on võrrelnud 1975. aastal ilmunud tõlkeid soomekeelsete tekstidega. Mart Lepik on tõlkinud romaani „Noorena uinunud“ mõne 1930. aastate alguse trüki järgi, Harald Lepik on tõlke redigeerinud 1948. aasta trüki järgi.³ Töö autoril oli võimalik kasutada ainsust teise 1956. aasta trüki F. E. Sillanpää

¹ F. E. Sillanpää, Noorena uinunud. Inimelu võlu ja vaev, Tallinn 1975.

² F. E. Sillanpää, Silja. Noorena uinunud ehk vanas sugupuu viimne võlv, Tartu 1935.

³ F. E. Sillanpää, Nuorena nukkurust, Helsinki 1948.

"Valitud teoste" väljaandes.⁴ Tõlke võrdlemisele originaaliga selgus, et 1956. a. trükkis ei ole tehtud olulisi muudatusi võrreldes 1948. a. trükiga (mille järgi H. Lepik tõlke redigeeris). „Tõimele võlu ja vaev“ on tõlgitud 1948. a. väljaande järgi.⁵ Seda väljaannet oli töö autoril ka võimalik kasutada.

Diplomitöö koosneb kahest osast. Esimeses osas on vaadeldud F. E. Sillanpää romaani „Tõimele võlu ja vaev“ tõlke sõnavara. Esimese osa 1. peatükk käsitleb fraseoloogismide kasutamist tõlkes, 2. peatükk tõlkija tööd sünonüümide valikul, 3. peatükk võõrsõnu tõlkes, 4. peatükk soonepärasusi, 5. peatükk tõlkes tehtud muudatusi.

Töö teises osas on vaadeldud F. E. Sillanpää romaani „Noorena uinunud“ tõlke sõnavara. Teine osa on üles ehitatud analoogiliselt esimesega. Selles on vaadeldud fraseoloogismide, sünonüümide, võõrsõnade ja soonepärasuste esinemist tõlkes ja tõlkes tehtud muudatusi. Romaani „Noorena uinunud“ tõlke sõnavara vaatlemisel on samadekselt silmas peetud ka romaani 1935. aastat trükki. Romaani kahe trüki võrdlemist ei ole käesolevas juhul seotud omaette eesmärgiks, sest see eeldaks põhjalikumat süvenemist. Käesolevas töös on eesmärk

⁴ F. E. Sillanpää, Valitud teokset, Helsinki 1956
(Kolmas painos).

⁵ F. E. Sillanpää, Tõimele võlu ja vaev, Helsinki 1948.

vaadeldavate eelkõige teose 1975. aasta väljaande vastavust meie kaasaegsele tõlkekirjandusele esitatavate nõuetega ning tõlketöö redigeeritud uusväljaande otstarbekust.

Töö on esitatud ainult osa näitematerjalist, kusjuures on püütud valida ilmekamaid näiteid. Originaali lause või lausekatke on esitatud lehekülje vasakus, eestikeelse paremas pool. Romaani „Noorus uinunud“ tõlke sõnavara vaatlamiseks on kõigi näidete puhul üles otsitud vastav koht 1935. aasta väljaandest. Kui 1935. a. väljaandes kriitiline sõna või väljend erineb võrreldes 1975. a. väljaandega, siis on tõlke esmatrüki lause või lausekatke ära toodud eestikeelse näite all. Kui aga muudatusi ei ole, siis näide 1935. a. trüki kohalt puudub. Vastavate teoste lehekülgede numbrid on antud näidete all sulgudes.

Tõlketeoretilistest tööst on käesolevas diplomitöö kirjutamisel toetatud eelkõige A. V. Fjodorovi teosele „Особое одушию моему нечего“ ning W. Liivaku ja H. Meriste raamatule „Kuidas seda tõlkida?“. Samuti on silmas peetud ka ajakirjanduses ilmunud ilukirjanduse tõlkimist käsitlevaid artikleid.

Diplomitöö autori poolt antud hinnangul tõlkijate tööle jäävad paratamatult mõnevõrra subjektiivsed. Tähtsam on ikkagi tulemus – tõlketos – tervikuna ning seetõttu võib üheikühte näidete välgatamine näida ebasõbralasena. Erinevate arvamuste puhul on alati võimalus kätte võtta vaadeldavad tõlked.

Sisjuhatus

1. Frans Emil Sillanpää (1888 – 1964)

Rahvusvaheliselt tunnustatud soome kirjaneik Frans Emil Sillanpää sündis 16. septembril 1888. aastal Hämeenkyrö kihelkonnas Kierikkalan külas Myllykolon porsiperes. Koolis õppis ta edukalt ja jätkas õpinguid Tampere soome reaalütreumis. 1908. aastal asus ta Helsingi ülikooli matemaatika-looduskaduskonnas õppima bioloogiat. Õpitav eriala on hiljem tunduvalt mõjutanud tema loomingut. 1913. aastal katkestas ta õpingud – osalt tervislike põhjustel, osalt sisemise kriisi tõttu.

Seejärel elas F.E. Sillanpää varemaste juures Hämeenkyrös ja alustas jutustuste kirjutamist. 1914. aastal avaldas ta novellikogu „Tuhmilapsia elämän raatona“ („Tuhmilapsi eluvalus“), mis sisaldas muljeid lähedastest maailmest ja üliõpilasaastate elamustest jälgi. Rafael Koskimies nimetas tema varemaste teoste bioloogilis-luulelises mõtiskluses, mille üksikasjadeni laskus täpsus ja peen detailide-

maaling on algselt peale oma F.E. Sillarpää stiili. Loodusküürik Juhari Aho, aga ka geniaalse meeleolude kunstnik Knut Hamsun pakkusid meistritena ja eskyjadena võrdlusmaterjali. Kuuld noor Sillarpää jäi siiski iseseisvaks.

1916. aastal avaldas ta oma esimese romaani „Elämä ja aurinko“ („Elu ja päike“), mis on lähedane tema elnevale loomingule. Vahetu ja tugevasti läbielatud loodustunde kõrval on stiili loovate elementidena kenake annus sajandi vahetuse psüühilisi dekadentse, kübeke mänilisustki oma kaasaegse ühiskonna moraali vastu. Sillarpää stiilimeisterlikkus aga jõuab oma tippu näiteks 1930. aastate raamat „Tuhiset suriyömä“ („Tumesed sureöös“). F. E. Sillarpää esikromaan ja mõnede novellikogude tegelased on noored inimesed. Naud ei toimi ratsionaalselt, vaid nagu osake loodusest, millena kirjariik on neid näinud ja jäändustanud. Sellega tõi F. E. Sillarpää uue vaatenurga soome jutustamiskunsti ja inimeste kujutamise.

Oma kolmandas raamatus, suurel romaanis „Horskas kirjuri“ („Vaga viletsus“) laiendab ta tunduvalt inimtegevuse kujutamist. Sellega loob ta sajandi teisel aastakümnel ühe soome epika suurematest teostest. See teos näitab meile kunstnikku ja meisterlikku jutustajat juba täiesti valminu: siin on varasematest teostest tuttavad looduslähedus,

Jutustamiskunst on muutunud jõulisemaks, kuid ei ole kaotanud oma poeetilisust. Sellele järgnes ulatuslik teine novell "Hiltu ja Ragnar" (1923) ilmus raamatuna alles neli aastat hiljem.

1920. aastatel kirjutas Sillarpää üsnagi suure arvul lähemaid juttusi, mille kogus "Rakas isämaari" ("Armas isamaa"), "Enkelten suojatit" ("Inglise kaitsealused"), "Maan tasalta" ("Maapinnalt"), "Tölinmäki" ("Pöyrimägi"), "Rippi" ("Piktimus") ja "Kiitos hetkistä, Herra!" ("Tänu hetkedest, Händ!") mõjutab kaasaaja seisukohalt võimsa, geniaalse sarjaga, mida aga ühel või teisel põhjusel ei hinnatud ilmumisajal nende väärtuselt. Meisternovellegi sisaldavaid köiteid peeti vaevalt suure epika vahetöödeks.

1920. aastate lõpus algas Sillarpää uus loominguperiood. 1930. aastate algus tähistabki ennekiik kahe uue romaani sünniaega. Lugejaskonnale jõudis ta endisest lähemale 1931. aastal ilmunud romaaniga "Nuorena nukkunut eli vanhan sukupuu viimeinen vihanta" ("Nuorena uimunud ehk vana sugupuu viimeine võsu"). Selle romaaniga alustas F.E. Sillarpää ka oma võidukäiku suure maailmas. 1933. aastal omistati talle Nobeli kirjanduspreemia. Esimesele selle perioodi romaanile järgnesid "Niiden tie" ("Nende tee") 1932. a. ja "Jumiset suviyössä" ("Jumised suveöö") 1934. a. Sillarpää teostes kahtame nüüd mõ-

ningaid europa uuele romaaniile iseloomulikke jooni, nagu näiteks uus arusaamine aja olemusest. 30. aastate loominguga liitub ka tema 1941. aastal valminud romaan „Elokuu“ („Lõikukuu“).

Suurelt osalt autobiograafiline on F. E. Sillarpää viimane romaan „Thimeloni ihaneus ja kuryus“ (Thimelus võlu ja vaev“), mis ilmus 1945. aastal.

Varasem tegelas F. E. Sillarpää peamiselt mõelustele kirjutamiseks. Ta suri 1964. aastal Helsingis.

Eesti lugijaile on F. E. Sillarpää loomingus paremik juba üsna algusest peale tõlgete kaudu tuttav olnud. Tõlkijad on olnud M. Lepik, J. Põld ja August Anri [= August Anrist]. 1923. a. ilmus romaan „Vagu viletsus. Lõpule jõudnud soome elu“ (tõlk. August Anri), 1928. a. jätustus „Hildu ja Ragnar. Lugu kahest inimesest“ (tõlk. J. Põld), 1935. a. romaan „Silja. Noorena uinunud ehk vana suguvõsa viimne võsu“ (tõlk. M. Lepik), 1936. a. romaan „Tõimased suvööd. Epiline sari“ (tõlk. M. Lepik), 1937. a. romaan „Mehe tee...“ (tõlk. M. Lepik) ning 1940. a. novellikogu „Armastusromaan“ (tõlk. M. Lepik). Peale selle ilmus kodumaises perioodil ühikuid F. E. Sillarpää juttude aja- kirjanduse võrgudes.

1945. aastal anti välja „Varasem“ sarjas kahe F. E. Sillarpää romaani ühise kaarte vahel — „Noorena uinunud“ ja „Thimelus võlu ja vaev.“

Romaari "Noorena uinunud" on tõlkinud
Mart Lepik. Teise romaari - "Inimelise vee ja
vaev" - on tõlkinud Harald Lepik. Ta on värskest
redigeerinud ka Mart Lepiku omaaegse "Silja"-
tolke.⁶

⁶ F. E. Sillarpää kohta vt. lähemalt kogutaksest
"Suomen kirjallisuus" V ("Joka Lektorista Antti
Hyyry", Helsinki 1965, lk. 140-166;
R. Koskimies, F. E. Sillarpää. F. E. Sillarpää,
Valitut teokset, Helsinki 1956 (Kalmus painos),
lk. 5-13 ja
M. Nurme, Saateks. F. E. Sillarpää, Noorena
uinunud. Inimelise vee ja vaev, Tallinn 1975,
lk. 377-382.

2. Tõlkija Mart Lepik

Mart Lepik (1900-1971) on tuntud eelkõige kirjandusteadlaseks. Tema keskseks huviobjektiks oli eesti varemaj kirjanduse uurimine ja selle väljandamine. Pikk aega töötas ta TA Fr. R. Kreutzwaldi nimelise Kirjandusmuuseumi käsikirjade osakonna juhatajana. L. Anvelt kirjutas 1970. aastal Mart Lepiku juubeli puhul: „Unustada ei või sedagi, et M. Lepikus on elus tulnud teha teadusliku uurimistööks ka väga palju muud. Näiteks on ta olnud viljakas tõlkija, kes on eesti lugejale tutvustanud peamiselt soome autoreid, eriti F. E. Sillanpääd.“ M. Lepik esines tõlkijana ka vene ja prantsuse keelest.⁷

⁷ M. Lepiku kohta vt. „Eesti Kirjanduse Biograafiline leksikon“, Tallinn 1975, lk. 194-195; Mart Lepik 60-aastane. — „Keele ja Kirjandus“ 1960 nr. 11, lk. 694; L. Anvelt, Mart Lepiku juubeli puhul. — „Looming“ 1970 nr. 11, lk. 698-699.

3. Tõlkija Harald Lepik

Harald Lepik (1926-1976) oli meie vijakomaid ja meisterlikumaid ilukirjanduse tõlkijaid. Aastatel 1945-1950 õppis ta Tartu Riiklikus Ülikoolis eesti filoloogiat. Seejärel töötas ta Eesti Riiklikus Kirjastuses toimetajana. 1955. aastast alates oli ta vabakutseline tõlkija. Kirjanike liidu liige oli H. Lepik 1965. aastast. E. Teder kirjutas 1976. aastal: „Kõrge olulisem tahts Harald Lepiku senises tegevuses on tõlkimine. Ta on spetsialiseerunud meie põhjamaaliste kaasaegse ja klassikalise proosakirjanduse eestindamiseks ning saavutanud sel alal väga kõrge taseme. H. Lepik oskab taidurlikult edasi anda iga autori stiili ja sõnavara eripärad.“ „Nõukogude Eesti tõlkekirjandus 1940-1968“ toob ära 34 lehti keelde tõlgitud soome kirjanduse teost, millest 18 (neist 2 teost koostöös teiste tõlkijatega) on eestindanud H. Lepik.⁸ H. Lepiku tõlgitud on V. Linna („Sün Pohjattähe all“ I ja II), M. Lammila („Tulestikke laenamas“), Tapeli („Meie inandad ripelgad“), M. Seppäse („Seda sorti mees“), P. Haarpää, V. Huovise, T. Pekkase, S. Kekkose, V. Kilpi, M. Larni, H. Lounajä, S. Pössi, O. Süppäise,

8

„Nõukogude Eesti tõlkekirjandus 1940-1968. Bibliograafiline nimestik“, Tallinn 1970.

J. Uudto, V. Hojo jt. teoseid. Vene keelest on too tõlkinud H. Starjukovitsi ja V. Voinovitsi loominguks. Harald Lepik suri 22. mail 1946 tõlkijale parimas loome-aas.⁹

⁹ H. Lepiku kohta vt. Eesti Kirjanduse biograafiline leksikon, Tallinn 1975, lk. 193–194;

E. Teder, Harald Lepiku juubel. — „Looming“ 1976 nr. 5, lk. 876.

I osa

F. E. Sillaripää romaani „Trimeles vohu ja
vaer“ tõlke sõnavara

I. Fraseologismide kasutamisest tõlkes

1. Fraseologismide olemusest ja nende tõlkimisest

Fraseoloogiline väljendiks e. fraseologismiks
nimetatakse sellist kahest või mitmest sõnast koosnevat
keelelist ühikut, mis omab erilist kujukust, meta-
foorsust ja milles sõnad on niivõrd tihedasti kokku
subaanud, et moodustavad ühe leksikaalse ja sün-
taktilise ühiku, näit. süda sai täis, lööb kõega,
peast pöörunud, kalliks maksma minema, mehele
minema, juttu puhuma, sööti jääma, border
saatma.¹⁰

F. Vakk nimetab fraseologismide tekkeallikatenä
ajaloolisi fakte ja sündmusi lõhemast või kaugel-
mast minevikust, folkloori endisest uskumusest,
kõnnete ja pörimustega, endisest elu-elu, mõnes
juhul ka kirjanduslike allikaid.¹¹

¹⁰ J. Valgma, N. Remmel, Eesti keele grammatika,
Tallinn 1968, lk. 340.

¹¹ F. Vakk, Sellist, mis sõnametaa taga. Keel, mida me
uurime, Tallinn 1976, lk. 79.

Fraseologismide on tihedaid kokkupuuteid ühendverbidega, nii et võiksime kõhelda fraseoloogilistest ühendverbidest. Harilikus ja fraseoloogilise ühendverbi suhteid püüdes tuleb otsustavaks elemendiks pidada fraseoloogilise väljendi piltlikkust. Näiteks võib võrrelda ühendverbs mööda minema ja söoti jääma (= hooletuse jääma). Väljenduse piltlikkuse tihmudes võib fraseoloogiline ühendverb muutuda harilikuks, näit. aru saama, lakti lastma, kirvi pidama jt.¹²

J. Valgma ja N. Remmeli kõsitlust ei saov kaugeltki mitte ammendavaks lugeda.

H. Rätsep, kes peab vajalikuks vahet teha ühendverbide ja väljendverbide vahel, selgitab ka ühendverbide ja väljendverbide ning fraseologismide vahet.

Kui pidada fraseologismideks kõiki verbaalseid sõnaühendeid, mille elemendid on ainukordsed ja mis moodustavad ühte süntaktilise tsentrumi ja millel on kaks semantilist struktuuri, s. t. mis on idiomatilised, siis moodustavad väljendverbide osa fraseologismidest, ühendverbidest kuulub aga fraseologismide hulka ainult teine

¹³ rühm. Kui lugeda fraseoloogismide tunnuseks ka tähenduse ekspresivsust, mis tekitab kahe tähenduse metafoorse, piltliku vahelkorra alusel (varvast värvistama, käguvajama), siis osa väljendverbe, kus see ekspresivsuse tunnus puudub, nagu tähele panna, osa võtta jt., jäävad fraseoloogismide hulgast välja ja fraseoloogismid ning väljendverbid on lõikuvad hulgad. Sama kehtib ka ühendverbide teise rühma kohta (maha vehkima vrd. ära andma).¹⁴

Tihti on raske vahet teha sünonüümilise ja fraseoloogilise väljendi vahel. Ka siis tuleb määratleda elementaarselt pidada illekantud tähendust ja piltlikkust.¹⁵

Fraseoloogia mõiste suhtes on nõukogude keeleteadlased põhiliselt kaheksaguse seisukohal. Ühed paigutavad fraseoloogia alla kõik sõnaühendid, mil on vaid teatav piisivusaste (vanasõnad, kõnekäändid, aforismid ja lend sõnad, mitmest sõnast koosnevad terminid ja nimetused jpm.) Teised peavad määravaks keelise kriteeriume (semantiline arengut, teatavaid süntaktilisi tingimusi, stilistikaalset jms.).

¹³ ainsuõrdsed ühendverbid nagu maha pidama, peale käima. Ainsuõrdsed ühendverbid on kaheõrdse semantiline tähendus ja nad moodustavad süntaktilise terviku, millel on oma reetrisoonistruktuuritüüp.

¹⁴ H. Rätsep, Eesti keele väljendverbide olemusest. - "Keel ja Kirjandus" 1973 nr. 1, lk. 28.

¹⁵ J. Valgma, "Rimmel", lk. 341.

Esimesel juhul võib rääkida fraseoloogiast laenas, teisel juhul fraseoloogiast kitsamas mõttes.¹⁶

Kõik püüvad sõnaühendid pole seega veel fraseologismid. Tuleb rõhutada konkreetse analüüsi vajalikkust igal üksikjuhul ja sisulise külje arvestamist.¹⁷

F. Vakk loetleb mõningaid fraseologismide tähtsaimaid ning karaktersemaid jooni.¹⁸ Tema poolt esitatud fraseologismide käsitlust tuleb lugeda kõige autoriteetsemaks meie keeleteaduses.

Kokkuvõtlikult võib fraseologismist rääkida kui traditsioonilisest püsiühendist, mida iseloomustab koostisosa iseseisvate tähenduste nõrgenemise tagajärjel kujunenud mõisteline terviklikkus, metafoorsus ja enamikul juhtudel veel tugev ekspressiivsus, emotsionaalsus.¹⁹

Y. Valgmau on jaotanud fraseoloogilised väljendid idiomideks ja fraseoloogilisteks ühenditeks.

Idiom on fraseoloogiline väljend, mille sõnad on üksteise suhtes püstitamatud ja teiste sõnadega asendamatud. Näiteks võttis sõdame rindu, hanel võtma, kähe silma vahele jätma, puhke hambane, tuli takus jne.

Fraseoloogilises ühendis pole sõnad kaotanud oma eoloogset sisu, mistõttu on selgesti näha nende

16

F. Vakk, Suured ninad mureksid päid, Tülinn 1970, lk. 7.

17

Sealsamas.

18

Sealsamas, lk. 7-8.

19

Sealsamas, lk. 9.

tarvitamist ülekantud tähenduses. Kõik fraseoloogilistes ühendites on sõnad üksteisega tugevasti kokku sulanud, ühendid tunnetatakse ühe tervikena ja seda on võimalik asendada sünonüümilise väljendiga. Järelikult on fraseoloogiline ühend selline fraseoloogiline väljend, mille elemendid on süntaktiliselt määratletud ning teatud ulatuses asendatavad ja mis võib ülekantud tähendus korral omada ka teist tähendust. Näiteks juttu ajama, ei või uneski arvata, silma torkama, võta näpust, nüida lõks raskes jne.²⁰

Fraseologismide tõlkimine on keerukas ülesanne. Tõlkijanduslik tekst esitab süü tõlkijale terve rea nõudeid. Tuleb jälgida kontekstilist sobivust, konkreetse lause ülesehitust, stiililist vastavust jpm.

Fraseologismide tõlkimist on käsitleanud H. Lehtsalu ja G. Lür oma raamatus „Tõlkijanduse tõlkimisest inglise keelest eesti keelde“. Nende poolt esitatud võimalused on kehtivad ka teistest keeltest tõlkimisel.

Ideaalne fraseoloogilise ühendi tähenduse edasiandmise viis on tõlkimine ekvivalendi abil. Viimase all mõistetakse niisugust tõlkekeele fraseologismi, mis põhineb samal keelel kui originaalkeele

²⁰ J. Valgma, Eesti keele fraseoloogiast. — „Nõukogu Kool“ 1955, nr. 3, lk. 148–150.

fraseologism ja vastab ka tähenduselt viimasele.

Teiseks võimaluseks tuleb lugeda fraseoloogilist analoogiat. See tähendab, et autori keele kyündlikkuse säilitamiseks kasutatakse tõlkekeeles leiduvaid fraseologisme, mis on tähenduslikult funktsioonilt analoogilised tõlgitava ühendiga, põhinevad aga erinevail kyündel. Analoogilise fraseoloogilise ühendi puhul võivad erineda mitu komponenti või koguni kõik.

Ekvivalentse või analoogilise vaste puudumisel tõlkekeeles võib tõlkija leida fraseologismi, mis ei ole küll täpne leksikaalselt tähenduselt, mis aga vastavas kontekstis autori mõtte edasi annab. Sellist tõlkimisviisi võib nimetada kontekstiliseks asenduseks.

Mõnikord võib originaalkeels fraseologismi komponente lähendada tõlkekeeles juba olemasolevale ühendile. Sellist tõlkimisviisi võib nimetada fraseologismi ümberkyündamiseks. Fraseologismi ümberkyündamist saab kasutada peamiselt vägendite tõlkimisel, mille tähendus on tulstatav komponentide tähendustest.

Kui tõlkekeeles ekvivalent või analoogia puuduvad, võib tõlkija mõnikord autori stiili kyündlikkuse huvides võtta fraseologismi aluseks oleva kyündi edasi andes sõnasõnalise tõlke abil.

Mõnikord ei ole tõlkijas võimalik kasutada

ühtki eelnimetatud tõlkimisviisi. Sellisel juhul tuleb tõlkijal loobuda autori keele kirjundlikkuse edasiandmisest ja kasutada kirjeldavat tõlget, s. o. selgitada fraseologismi tähendust sõna või vabalt sõnaühendi abil.²¹

Tõlkimisel tuleb kõige religioosumalt esile ka fraseoloogiliste laenude kätsumus. Teise keelde fraseologismi sõnasõnalise tõlke võimalus, kui selline "tõlge" antud keeles puudub ühendina esineb, rääib sageli laenusuhete demasolekule.

F. Valk jagab laenuisuse seisukohalt fraseologia kolme rühma:

- 1) ainult antud keelde iseloomulikeks,
- 2) lähemate ja kaugemate sugulaskeskkonnas ühised ning mittersugulaskeskkonnas puuduvad ja
- 3) laenuised fraseologismid.

Fraseoloogilised laenud võivad tema arvates esineda kolmel põhilisel kujul: fraseoloogilised tõlkelaenud, fraseoloogilised pooltõlkelaenud ja tõlkinata, s. t. algkeele kujus kasutatavad ühendid.

Ühe või teise fraseoloogilise ühuse selliselt rühmitamisel on vaja äärmist ettevaatust, sest mitte

²¹ U. Lehtsalu, G. Liiv, "Lühikirjanduse tõlkimisest inglise keelest eesti keelde", Tartu 1972, lk. 62-70.

iga sõnasõnaline kokkuvõtteangemine ei tunduks ju loen olla, mõndagi paralleelselt võib märkamata jääda ning lõpuks pole keeleliste suhete keerukuse ja mõtlemise üldinimlikkuse tõttu ka nimetatud rühmituste piirid kaugeltki absoluutsed.²²

Uga keele fraseoloogias tuleb isoleerimistada eeskätt tema endas struktuurist ja materjalidest tulenevate skeemide alusel, arvestades reeglina ka teise keele vastavate uurimuste resultate. Ningi konkreetse keele liigitussüsteemi täieliku kopeerimise ja tema raamidena teise keele materjali kohandamise korral võib kasulikust järeldustest saada hoopis omamoodi Prokrustesäng.²³

Johannes Avik pidas fraseoloogiat oluliseks kriteeriumiks keele isoleerimisel. Ta pidas vajalikuks arendada eesti keele fraseoloogiat, mille poolt eesti keel jäi alles mitmete kultuur-keelte.²⁴

²² F. Vakk, Suured riivad muretsid põid, lk. 19-20.

²³ Sealsamas, lk. 25.

²⁴ J. Avik, Keelmuutluse äärmised võimalused (Teine, muutmata trükk), Stockholm 1974, lk. 99-100.

2. Fraseologismide tõlkes

Ideaalne oleks, et igale originaalis leiduvale fraseologismile leitaks fraseologismi näol vastas tõlkes. Soome ja eesti keele sõnavaras on palju ühiseid sõnu, ühiseid jooni on ka mõlemas keeles fraseoloogias. Samasus kergendab soome fraseologismidele eestikeelsele vastete leidmist. Samas aga valitseb oht, et tõlkija võib sattuda originaali mõju alla ning kalduda sõnasõnalisuse tõlkimisel.

F. E. Sillanpää romaani „Tunneku välu ja vaev“ ei paista silma ilmekate fraseologismide rikkusega.

Sedasama võib öelda ka teose tõlke kohta.

Tõlkes kohtame rohkesti fraseoloogilisi väljenduseid (nagu juttu puhuma, voimust võtma, korda mine-ma, kursis olema) ja fraseoloogilisi ühenduseid (nagu välja kukkuma, peale käima jt.).

Aamu valkeni
valkenemistaan.

(121)

... istutata jollekin
syrjäiselle penkille
juttulemaan.

(131)

... muttaa se vain
ei järjestynt.

(42)

Hommikuvaigus võtti üha
enam voimust.

(310)

... istusid aeg-ajalt kuhugi
kõrvalisele pingile
juttu puhuma.

(316)

... etteväte ei läinud
aga korda.

(262)

... ja silloin [...] teot
suorintuivat itsestään
ja kauriisti.

(41)

... ja siis kukuvad tead
välja ilusasti ja ise-
enest.

(262)

Ilän ei kuminkaan
enää pitemmälti kehoitta-
nud äitiä kirjettu otta-
maan.

(142)

Süki ei käinud too
enam peale, et enas
kirjas vastu võtaks.

(323)

A. Fraseologismi tõlkimine fraseologismiga

Tõlkija H. Lepik on igas võimalikus juhus
püüdnud soome keele fraseologisme edasi anda
ka tõlkes fraseologismidega.

Tõlketeose fraseologismide hulgas paistab silma
somaatilise fraseoloogia rikkus.

Somaatilise fraseoloogia kuulub varimate frase-
logismide kihistuste hulka, moodustades tunduva
osa antud keele fraseoloogia tuumikust.

Somaatilise fraseoloogia populaarsus on
igati põhjendatav, sest igapäevale on ju ka
füüsilise minas kõigi selle seisundite ja vajadus-
tega kõige vahetumalt tajutav, mis loob suure-
pörsed eeldused kujukas metafoorikas tekkets.²⁵

²⁵ F. Vakk, Suured hiired mureksid päid, lk. 9-10.

Mõnel juhul ei ole originaali fraseoloogism seotud ühegi kehaosa nimetusega, kuid tolkija on kasutanud analoogilist somaatilist fraseologismi.

... Kuiv etta sielbä ... Kui et Kuulsad
nukkuwat ne aivot... õhul magabid...
(43) (263)

... ja hänkin vaur ... ja temagi vaur
Kahden kesken oltaensa. nelja silma all.
(111) (304)

... ja kehoittaa tönne ... ja manitredas siigäärmid
jääneitä heristämään ko'uu keritamas, kuivõrd
kuulsaan poispäiv asi puutub minema kihuta-
kiitävän auton jälkeen. vane autone
(192) (353)

... sillä hän oli hengen- ... sest teda varitres oht,
vaaramas, aivan sekunnin elu rippus lausa jume-
varamas. karva otas.
(129) (315)

... se perinnöksimeno ei ole ... pärilikkus ei lasu
yhden eikä kahden ühe ega kare
varamas. õhul.
(33) (258)

Määrätynä mielen Teatud hingelises seis-
tiloina hänen arkellensa korras viisi ja jäleud teda
melkein itsestään peaaegu iseenest
joktivat sinne. sinna.
(10) (244)

"...että sinä et paikkaa ..." et sinä ei tasta omaa
töhän tönöön... " jälga selle kature alla... "
 (162) (335)

Eelnevatega liituvad ka sõnu 'pilb, vaade'
 sisaldavad fraseologismid.

Annan katre oli jo Annas pilb oli juba
kiinri jonnain metsän- naelutatuks elamuse
kannan asumuksema... metsaservas...
 (63) (275)

...jonnas tuttu ovenvartija ...kus tuttav uksehoidja
mittasi heitä neidi pilguga
katsellaan... mööti...
 (153) (329)

Tõlke fraseologisme võib iseloomustada kui võrdle-
 misi sõhudeid ja turgasihaidlike. See on vastavus
 originaali stiiliga. Nii leiame tõlkest ainult mõne
 alkoholi tarvitamise kohta käiva rahvapärase ütluse.

...kuinka isä ...kuidan isä kerge
pikkukiprakana... auru alla...
 (167) (338)

"...jõllen minä omassa" "Kui ma omaenda
 talonari saan omasta majas ei saa omaenda
pullostani ryypyä ottaa." pudelist kärkeks võtta!"
 (170) (340)

Järgnevalt on esitatud näiteid eri valdkonda-
 denes kuuluvate originaali fraseologismide tõlki-
 mist fraseologismidega.

... ja Galmari painui
horrokseensa.

(157)

... ja Galmari vajus
unseinaan.

(332)

... suuren läheisen
nuoruudenystävyyden
merkeissä...

(103)

... suure ja rüdantiku
nooruusopetus tähe
alle...

(299)

... hän oli tarmokkaasti
pitänyt emännyyden
käsinään...

(108)

... tämä ise oli tarmukalt
perennaise ohje
haidruud...

(303)

Semmoinen ei häntä
ollenkaan järkyttänyt...

(136)

Niinuguru asi ei
loksutaruksi tedar pörmugi...

(319)

Flagar tajusi kaiken
pohjiaan myöten.

(214)

Flagar adus kärke
läbi ja löhki.

(365)

„Minä tiedän olevari
väärillä tiellä nyt...”

(121)

„Moi teon, et olen
köveräsi teet...”

(310)

... kuten veisteli se
äijälle tuiki tuntematon
tamperelainen huijari...

(185)

... nags vanamehele ajan
käärseid päre too
võhivõoras Tampere kelm...

(348)

„... tahtovat painaa
kuoleman merkit...”

(225)

„... tahavad vajutada
surnapitveri...”

(372)

"Hankin kerran saada "Pidin ükshood isa
isältäni selkääni..." Kõest naha peale saama..."
(92) (293)

... ja luullen väimeisen ... et viimane turriks
hetkensä tuller. on tulnud.
(129) (315)

Muttas toden teolla... Kuid tõele au andes...
(39) (261)

... eikä matalimmarkaan ... ja kõige kehvema
maja vaimo turtus hüti perenaine ei
itseään vaiatule... lainud ähni täis...
(136) (319)

"Niin että naita pois." "Nii et pare aga mehe."
(204) (359)

Süas võib lisada ka ühe näite nii soome kui
ka eesti keeles olemasolevatest vanasõnadest.

... että niikin nähden ... et sellen ajjal on
aamu on iltaa hommik õhtust
viisaampi. targem.
(41) (262)

B. Vaba sõnaühendi tõlkimine fraseologismiga

Tõlke täisväärtuslikkuse huvides võib tõlkija ori-
ginaali vaba sõnaühendi tõlkes edasi anda
fraseologismiga. Kõigile neile juhtudele peab tõlkija

otsustama arendamise otstarbekuse üle. Tävar-
 lisele kasutatavale sellisele juhtudel keeles tavaliseks
 saanud väljendele, mida tõlkekeele keheleja enam
 ei tajugi fraseologismidena. Ei ole muudugi välista-
 tud ka ilmekamate fraseologismide kasutamine,
 kui see on koostöös kontekstiga. Olulis järgnevatel
 näidetes oleks tõlkijal olnud võimalik kasutada
 sõna või sõnaühendit otsees tähenduses, kuid ta
 on otsustanud fraseologismi kasuks.

... eivät he sitä koskaan

Harkinnut...

(208)

...et nad selle üle

üalgi pead ei murenud...

(362)

... kun Galmari samav
 tien Bori häntä.

(159)

... kui ta üksti ka
 tema Kätt palus.

(332)

... kun hän sai sihen
tilaisuuden...

(108)

... kui sai selles
mahti...

(303)

... minä voitav monta
 itseäni isompaakin...

(16/7)

ma võidan paigustid
 endast suuremaidki
hinasid...

(248)

... pitäisi kyllä saada
unta...

(42)

... aga peaks küll
sõba siinmale saama...

(262)

...ja kulkivat, minä
heitä miellytti ...
(33)

...ja kulkuvardi
kus süda kutsus ...
(258)

...ja sen peränä käämötti
pari tyttökuviota.
(32)

...ja selle tagaistmel
seletas silm ähmaselt
paari tütarlapse kontuure.
(257)

...vaibka näyttikin
olevan uuev menosa ...
(12)

...ehkki näin olevat
urehõlmas vajumad ...
(245)

Hän näytti siltä ...
(12)

Ta oli sedas nõugu ...
(245)

Laimi Hlongisto saattoi
aivan lämmetä ...
(22)

Laimi Hlongisto võis end
päril üles kütta ...
(252)

Rakkaast omaiseri
älkööt olko surevinaar ...
(48)

Armsad omaised
ärqu tehku murelikku
nõugu ...
(266)

...sen näköisena kuiv
ei oliri katselijastu
mitään tiennyt ...
(64)

...niruguse näoga,
nagu poleks tal vaata-
jast Orna aimugi ...
(276)

Varhainkevään ihana
aamu valveni yhä.
(70)

Varakevade imekaunis
hommiks võttis ainsa tuge-
vamini maad.
(279)

Nyt sieltä ei kumunut Praegus ei oleud sealt
mitään. Kippus ega kippus kumuda.
 (73) (281)

... ne kakri nuorta ihmistä, ... ka nood kaks noort
 jotka siellä valvoivat. inimest, kes sõba silmale
 (49) ei saanud.
 (285)

... istuhtaus jollekin syr- ... istuhtid aeg-ajalt
 jäiselle penkille juttelle- kuhugi kavaliselt pingile
maar. juttu puhumas.
 (131) (316)

Tõlkija on võimalikult püüdnud originaali
 fraseologisme tõlkes edasi anda fraseologismidega.
 Tõlke fraseologismide on suhteliselt neutraalsed ja
 selga vastavuses originaali fraseologismidega. Näiteks
kahden kesken oltoema - nelja silma all) mittaa
katsellaar - pilguga mõtma, pitää kärsinään-
ohje hoidma jt. Suhteliselt ilmekamad on otstes
 kõnes esinevad fraseologismid (ottaa ryypyyä -
kärakat võtma, saada selkää - naha peale
saama jt.). Tõlkija on iga fraseologismi puhul
 silmas pidanud kahe keele erinevusi fraseologis-
 mide tarvitamise osas ning leidnud analoogi-
 lise fraseologismi eesti keeles (vd. pikkhippalane -
kerge auru all, tajusi kaiken pohjaarv myöten -
adus kõike läbi ja lõhki).

Tõlkija on võimaluse korral kasutanud fraseo-

logisme ka neile juhtudel, kus need originaalis
puuduvad. Näiteks korra - kätt paluma,
miellyttää - süda Ristul, ei olisi mitään tien-
nyt - ei oleks ünaa aimugi olnud jt. H. Lepiku
keeltorvitusele on fraseologismide kasutamine üldse
omaseks saanud. Teose tõlkimisel on ta kasutanud
fraseologisme nende juhtudel kompenseerimiseks, kus
originaali fraseologism on tulnud tõlkes edasi anda
vaba sõnavabadusega. Seda võimalust on ta aga
kasutanud ainult sel juhul, kui vastava fraseolo-
gismi tarvitamine on loomulik eesti keele seisukohalt
ning muudab tõlke keelt mitmekesisemaks ning
väljendusrikkamaks.

II. Sünonüümide valikust tõlkes

1. Sünonüümide olemusest ja nende tõlkimisest

Sünonüümideks v. teisendsõnadeks nimetatakse tõhenduselt samaseids või lähedasi sõnu (koht ja paik; vägev, võimas ja tugev; naermas, itsitamas ja irvitamas; varasti, ennemuiste ja toonas). Tähenduselt samaseids sünonüüme nimetatakse stilistilisteks (voodi ja süng). Tähenduselt lähedasi sünonüüme nimetatakse semantilisteks (ehitus, majas, elamu ja hoone).²⁶

Sõna tähenduse edasiandmises tõlkes tuleb tavali-
selt teha valik mitmete võimalike variantide vahel.

Need juhtumid, kus originaali ühetähenduslikule sõnale on olemas ühetähenduslik vaste, on praktikas harvareine-
vad. Näiteks võiks siin tuua kalendaarsed terminid, mõned sugulust märgivad sõnad, loomade nimetused, isikulised asesõnad.

Kõige iseloomulikumad on kolm järgmist juhtumit:

1. Tõlkekeeles võib puududa vaste originaali keele sõnale kas täiesti või ainult tähenduses.
2. Vaste on osaline, ei annenda kogu võrreks sõna tähendust.

²⁶ J. Valgma, N. Remmel, lk. 330.

3. Mitmetähendusliku sõna eri tähendustele vastavad tõlkekeeles erinevad sõnad, mis ühel või teisel tõsundil annavad neid täpselt edasi.

Sõna on nii originaalis kui ka tõlkes sõltuvuses kontekstist. Sepärast peab tõlkija olema ettevaadlik ja tähelepanelik. Harvad pole juhtumid, kus originaali sõna antakse edasi kahe või mitme sõna ühendiga või vastupidi või antakse edasi asessõnaga või asessõna antakse edasi substantiiviga.²⁷

Tõlkija on küll loojas, kuid samal ajal siiski loov interpret, mitte kaasautor. Algupärandi leksika rikkus, rütm, kõik olulised elemendid peavad säilima. Tõelise adekvaatsuse saavutab tõlkija ainult siis, kui ta orgalikult ei kummarda üksikõnu ja fraase, vaid suudab haarata originaali tervikust. Sõna on alati seotud kontekstiga ja nimelt sellest tuleb otsida vastust küsimusele, miks teadgist võimalikest sõnamüümidest on autor kasutanud just üht.²⁸

Et aga tõlkimisel on tarvis leida ühe keele sõna-der ja sõnaühendide kõitkevaale mõttele sobiv vorm teises keeles, siis piisab vilerud tõlkija vahendades mitte niivõrd sõnu ning isegi mitte niivõrd sõnaühendeid ja väljendeid, kuiivõrd sõnumit,

²⁷ A. B. Fëdorov, Osnovy sovetskogo meopisnogo perevoda, Moskva 1968, lk. 159.

²⁸ Hliva nõu ümber (esti kirjanduse tõlkijate nõupidamisel). - "Looming" 1972, nr. 10, lk. 1453.

emotivooni (ka nullemotivooni), huumorit, viha jne.²⁹

Igas keeles on palju sõnu, millel on mitu tähendust või tähendusvariante. Unistuseks jääb ka sõnaraamat, kus oleksid sees kõik sõnade tähendused. Ra-
legi tuleb keelde järjest uusi sõnu, mõni sõna võib aga omandada uue tähenduse. Seega peab tõlkija pidevalt jälgima keele arengut.

Vääraks tuleb lugeda erinevate keelte tähenduselt lähedaste sõnade nimetamist sünonüümideks. Sünonüümideks võib lugeda riiski ainult sõnu ühe keele piires.³⁰ Seda põhimõtet on arvestatud ka käesoleva töö koostamisel.

Ühe põhjuseks, miks samaväärne tõlge võimalik ei ole ja miks iga ilukirjanduslik teos tõlkes paratamatult midagi kaotab, kahvatumaks muutub kui algkeeles, tuleks peale muu tavaliselt ette sünonüümide süsteem, mis igas keeles on erinev.

Nii võib mõnes keeles üht ja sama teguvust väljendada neli või viis eri stiililise ja emotsionaalse väärtusega sõna. Loomulikult jääb tõlkija ülesandeks juhuks, kui tõlkekeeles riisama suu sünonüümide hulk puudub, valida demaršeerivate seast välgas kõige lähedasem variant. Kõrs vaele alati õnnestub, see sõltub juba tõlkija keeleoskusest, kuid

²⁹ U. Liivaku, H. Meriste, Kuidas seda tõlkida, Tallinn 1975, lk. 110.

³⁰ A. B. Фёдоров, lk. 174.

sama palju ka oskusest tunnetada autori stiili. Et tõlge sel juhul vaesemaks või jõudeks, on paratamatu.

Tõlkinud puudujääki on sageli võimalik korvata tõlkekompensatsiooniga. Teises kohas võib mõne neutraalsema tähendusega sõna vartena kasutada eestikeelset sõnamiini, kui see sobib konteksti. Suistagi ei hõlma see lõbi kogu teose mitte ainult sõnamiini, vaid kogu sõnavara ja ka kõiki teisi kunstipärase tõlkimise aspekte (lauseehitus, kõne-kyundid, fraseoloogilised väljendid, vanasõnad, stiilivõtted jne.). Sel viisil läheneb proosa tõlkimine tunduvalt määralt luule tõlkimisele ja annab osavates kätes väga häid tulemusi.³¹

Sõna jõust ja mõjuvusest on kirjutanud Johannes Aavik.³²

Tõlkija peab suutma keele eripärase eristada autori omapärase, tõlkima üldtuntud väljendid vastavalt keele eripärasele lohtudes ja autorile ainuomast tõlkides (arvestades muideugi antud keele seaduspärasusi) lõbi tegema samasuguse loomeproblemi, kui tegi autor.³³

³¹

H. Sepamäe, Põik ilukirjanduse tõlkimise küsimustene. — „Keele ja Kirjandus“ 1967, nr. 2, lk. 70.

³²

J. Aavik, Keelmuunduse äärmised võimalused, lk. 21.

³³

Hüva nõu ümber. — „Looming“ 1972 nr. 10, lk. 1753–1754.

Kui inimene kirjutas algupärasest teost, siis peab ta olema võimalikult teistest erinev, võimalikult oma näoga. Tõlke juhul on vastupidi. Tõlkija peab püüdnud tabada originaali autori nägu ja oma näo maha salgama. Tõlke määral see ühelgi tõlkijal muidugi ei õnnestu... Tõlkija minge jätaks ikka mõne määraks kolle. Sellest täielikult vabti ei saa. Aga tõltis on, et tõe kolle selle kolle saaks enneki see, mida tõlkijal ei ole, mis on tõlgitava teose eripära.³⁴

On vaja algusest peale püüdnud tõlgitava teose sisse elada, nii nagu näitleja elab sisse osane, mida ta kehastab. Tõlkija peab autoriga otsekui ühte sulama, omandama tema, „kõnekirja“, nagu meil öeldakse, püüdnud teost nii tervikuna kui ka igas pisiasjas oma keele vahenditega tõhuselt reprodutseerida. Seejuures ei tohi hetkekski unustada, et me ei tõlgi mitte sõnu, vaid mõisteid, mis nende sõnade taga peituvad, samuti ka mitte teise keele grammatilisi konstruktsioone ega isegi mitte üksikuid lauseid, vaid teost tervikuna.³⁵

³⁴ E. Mallene, August Sangi mõttearendusi tõlke-
ilukirjandusest. - „Keele ja Kirjandus“ 1971,
nr. 8, lk. 489 - 490.

³⁵ H. Sepomaa, Pile ilukirjanduse tõlkimise küsimus-
tuse. - „Keele ja Kirjandus“ 1967 nr. 2, lk. 67.

2. Sõnonüümid tolkes

A. Nimisõnalised sõnonüümid

Tõlketest võib erile tõsta paljusid ilmekaid
nimisõnalisi sõnonüüme.

Kuulime lähestyvat <u>puhelua</u> ...	Kuulime liginevat <u>jutupominat</u> ...
(133)	(317)

...ja sohvaan nojavien kanojen vaikeilt kuului intohimoista <u>soperrusta</u>ja sohvaan vajutatud nõu suunast kostis kirelikku <u>muminat</u> .
(211)	(363)

...ja tarhuviltat kajalki sellaisia <u>ääriä</u> ja <u>puheita</u>ja tarumad kaikusid <u>häältetumast</u> ja <u>jutukeminast</u> ...
(94)	(294)

...askeltensa <u>ääntä</u> vaimentamatta...	...sammude <u>müdinat</u> põrmugi summutamata...
(79)	(285)

Kolme nuorta <u>neitoa</u> istui pitkõnā sohvaan kaurina...	Kolm noort <u>neidist</u> istusid kaurina ja ilmsüütuna pikal sohval...
(95)	(295)

Ovella näyttaytyi nuori <u>nainen</u> ...	Uksele ilmus noor <u>näitrik</u> ...
(164)	(336)

...etupääna i hantuttawa ...elkdige oma vluwa
pikkusensa voksi... maimukese pörast...
 (14) (246)

Mirulla on lõppumatu Muu on lõpmatu
halu jätkaa tätä ihk jätkata kirja...
 kirjettä... (360)
 (206)

... olisi tuo lause ollut ...oleks see ütles vaida
 tõennaista pilailusa... harjumuslik asimine...
 (15) (247)

... ei hān osoittanut pienin- ...ei ilmutanud ta
 tōkāön epäystävä ei- vähimattki tõedust...
syyttä. (355)
 (197)

Tõlkija on oma keele rikastamiseks kasutanud
 tõlkes mitmeid murretest pärit sõnu, mis
 on niiski ka üldisemalt tuntud. Järgmised kolm
 näitke toodud sõna annab ka „Bigekeelsuse
 sõnaraamat“.³⁶

...koko tuo ...kogu ilma melu...
eläspäiväinen... (259)
 (35)

...kuinka sopimaton ...kui kohatu selline
 sellainen mielenliike uid praegu on.
 nyt ole. (76) (283)

³⁶ Bigekeelsuse sõnaraamat, Tallinn 1960, lk. 401,
 417, 294.

He nukkuvat mikä
minäkin kesäisinä
komeroinaan...

(149)

Nadi magasi ei ole sin,
tärke seale omat suvistes
koomitratas...

(327)

Tölge on kyllätki rikas rahvapäraste ja korakelle
omasta sõnade pooldest. Need võivad olla humo-
ristlikud, halvustavad või arhailise vajundiga sõnad,
ning tulevad esile peamiselt tegelaste koes.

... oli se väkivä tuoksu,

... oli vänge lõhn, mis

joka äkkiä hülmahti

põrandale valgurnud

lathiale kinnestä nestestä.

mõrjukesest korropeast

(171)

üles puhutata.

(340)

"Mutta minulle on
mahu..."

(190)

"Aga minule on
vats..."

(351)

"...joka tulee tuntematto-
man nulikan kannan
kotiin kello kahi yöllä..."

(20)

"...kes tulee võõra
poisinoligiga kogu kelle
kaks öösel..."

(250)

... se katri ensin

... esitaa vatti too

sameallos jätkänsatsellaan...

(130)

häguse maasuurika-

piiguga...

(315)

"Soitetaapas se elukka-
tohtori tänne..."

(139)

"Helistame see voo
tõpratohtori välja..."

(321)

... jona hän tiesi korkei- ... Kun ta teadi puuro-
ruuvin olevan... vinna asuvat...

(169)

(339)

"... sinä seppäparka..." "..."sina, vaene seppä..."
(186) (349)

Vanha tuttu autoilija
oli tullut heittä nouta-
maan.

(225)

Vanha tuttu solher
oli neile järele tulnud.
(371)

"Mitkäs töillä ovat
olleet juhlat?"
(84)

"Mis pitspall sien
oieti oli?"
(288)

... Kun jatkuaan juhlan ... Kui kestva pillerkaa-
tilaan jo on totuttu... riga on harjutud...
(81) (286)

Tampereelta oli sille
pysäkillä kolmen
neljän tunnin matka.
(57)

Tampere oli selle
teivajaama kolmen verand
tunni tee.
(271)

Hoikka pikkusormi...
(9)

Penike väike ats...
(243)

... Kanviltu katori koko - ... näölt Kadun too
haan tu hauska vikarin ülemelik rüblilikulmes.
ilme...
(316)

(131)

...jokin erimielisyys jonkun ...mingi lahkamatus
talona tilapäisesti työs- mäne ajitistest taluistest
kennelleen kulkurin kanna... vanderrelliga...

(138)

(320)

Sitten hän porvaria Sejärel tüüris ta
suustuttelevan hovimestarin piirjoleid keelitanta ooberi
suureksi ihmeksi... suureks inimestuseks...

(179)

(345)

Tõlkija on kasutanud liitsonu ka kahe sõna
ühendi tõlkimiseks, sest Eesti keeles näib liitsonade
arv suhteliselt suurem olevat.

Oikea käsi väin Parema käsi käis
käväisi tukana... korales juuksepalmas...

(29)

(255)

...liikkuja hän sitten ...käis ta siis valadiku
mõkitupalainen matelana madalas majakõksis...
majana...

(165)

(336)

...se nousee jonkun Ta tõuseb mõnest
metsän rannasta... metsasakist...

(62)

(274)

Tuollaisten hattarain Taoliste piirvõonade
sävy... värving...

(90)

(292)

Lepaan käitten Lepaan tagatipupuenade
jälkipäivän surus... seltskond...

(91)

(292)

... jotka kuuluvat suuren ... mis kuuluu suure
maatilain arkiseen majandi argipäeva-
ponnistukseen. rühklemise juurde.

(94)

(294)

... piennet näennäiset ... väikesed näilikud
saraharkat... sõnastjad...

(7)

(242)

... ja omistettiin hänelle ... ja pühendati talle
pieni hyvänsuopas nii mõnigi pisuke,
ajatuksen häive... heatohtlik mõttevirve...

(10)

(244)

... samoin kuin sen ... hüisamuti nagu sellest
aiheuttama tuskain sugenar valurihvatus
häivähdys. südamas.

(80)

(281)

Ei - mielenjohtuman Ei - mõttekie
aihe oli kaukaisempi. põhjus oli kaugemal.

(54)

(270)

"Tänä ollaan vähän " on väheke raskusi
vaikeuksina tuon meie vanatoiga..."

(182)

(346)

... tai ala-arvoisin ... või alowäärtuslik
väkiäinen. vühaleke.

(172)

(341)

... ja siitä tuleekin ... ja tamsast tulee üks
oikea malli-isäntä õige musterperemees.

(227)

(373)

... ja tuona häävekuvana ... ja sel uidpildil
oli aivan erikainen sävy... di sootuks eriline varjund...
(116) (307)

... ja korkeimmassa nau- ... ja kõrgeimas
tinnon hekkuna ihmisen mõnuniilangus oietab
voibki samalla tavalla ihmene samaväisi kui
kuin tuskana. valu käes.
(124) (317)

Kõo paarindnarde kasutamise tölles on ühe sesti
keelele omase väljendusvõimaluse rakendamine.

"Ja kai sinä sen iharuuden tiedät, head-paremat tead,
mikä siellä odottaa!" mis siin kodu ootab!"
(16) (248)

... ja ääntä siellä ... ja kira-käras di seal
varmasti oli sekä kindlasti nii see kui
ulkona että sisällä. välgas.
(34) (258)

... jylkivät raajat... ... tolkad lund-lükmed...
(110) (303)

... vainusivat pian kaikki, ... tundsid kõik nagu
että nyt ei ollut sillei- lõhnast ära, et nüüd
kään vähällä väliä. ei ole sseuguseel tühjal-
(150) tühjal tähtsust.
(328)

B. Omadussõnalised sünonüümid

Omadussõnaliste sünonüümide hulgast võib tülles leida terve rea selliseid sõnu, mis on omased just meie ilukirjanduslikule keelele ning mida igapäevases keeles kasutatakse suhteliselt harukmini. Süü kohtame ka rahvapäraste sõnu.

...saisiko härv oikean
kõitensä peukalolla
ja etusormella...

(169)

...kas tau saab hüvaku
kõle pöidles ja nimetis-
sõrmega...

(339)

...ja häärer vaatimaton
älynä...

(144)

...temas malbe
mõttelend...

(324)

...jõka oli hiljaa hüpinet
kuin vattava lempeä
elain jõka taholta...

(71)

...ja mis oli nagu luse
hiigelsukas hiljaks
igalt poolt ligi hiilunud...

(280)

...karkeas michinen
lause...

(170)

...üks rämemehe
lause...

(340)

...rotoas toimelias
nainen...

(138)

...matsakas ja toimelias
naisterahvas...

(320)

Mumma vanha
laika akka...

(129)

...vana, kiitakas eit...

(315)

Yhä syvempi ja nau- liha säga am ja
tinnollisempi levo turre... õdusam pulkamisturre...
 (34) (258)

... vastauksed olivat ... Vastused olid hädalised...
vaivalloisid... (243)
 (8)

... näki sen hiukar ... nägi pirut raama-
laimirlyödyt istutukset jäänud kohtada ja
 ja rakennelmat... ehitusi...
 (44) (264)

... rietuvana maeliskuu ... märttrikuu nõuvelus
ilta-auringona kohtavias õhtupäikeses siretutut
tytönkanoja... neiuõgu...
 (58) (272)

Pitkällä tiesuoralla Pikal tesingel valti
hän tuijotti kylää, ta põrvis ilmi kälas,
jonka nimen hän hyvin mille nime ta hästi
tiesi. teadis.
 (157) (332)

Annar kirje kului Anna kiri kulus
hiukar rukruiseksi paljust lugemisest
paljosta lukumisesta... katuseks...
 (230) (374)

Laimi Hlongisto viijaili Laimi Hlongisto tõhendas
arkailemattomaa oma sõakal visil...
tapaansa... (371)
 (224/5)

Jokin hermoja korrivoo, Slingi närvu roovari,
 siihen asti tuntematon senitundmatu jõovastus...
 hurnio... (318)

(133)

...ja samalla saroo
 jätakin pilkallistat...

(20)

...ja samal ajal
 õelda midagi julgelt...

(251)

He nousivat kaikki
 pitkin suuraa tietä
 kartanoo kohti.

(93)

Kõik rühkisid mädade
 õgavat teed mõisaheone
 poole.

(293)

...mutta vain se seikka, ...aga pele teadmise,
 että Anna oli elämä... et Anna oli elmas...

(68)

(278)

...koreas nikkansa... ...sire luupere...

(134)

(318)

Tõlkija on võrdlemisi julgelt karistanud kõne-
 keele sõnu oma keele ilmetamiseks. Need sõnu
 rinki ei ole kuigi palju ning need ei riku tõlke-
 teose stililist ühtsust.

Tuo uhkea rouva...

(157)

Tõo poorseks proua...

(331)

...tiellähän näkyy
 jo typerää ihmis-
 kuviota.

(176)

...teel oli juba näha
ohmakaid inimesi...

(243)

Värskest mõjub sellise omadusnolise täiendi
kasutamise põhivõna ees, kus oleks ootuspärane mõni
teine sõna.

Oli typerännaköinen
liiketalo...

(195)

Oli tölbi väliskäygas
kaubamaja...

(354)

... se vahveni epäroimättä
oikeaksi päiväksi...

(45)

... see kannar kshkeemata
ümber tõeliseks priskeks
päevaks...

(264)

... nuo pienet, mutta
auttamattomat loukkiot
rakkaimman huone-
kalursa päällyksenä.

(210/11)

... väikese, ent lootusetuid
lohke oma armsaima
mööblitüki kätte-
rüides.

(363)

Mõnel juhul on tõlkes kasutatud metafoorsed
omadusnoliseid sünonüüme.

Se ei ollut mikään
ivallisesti suurennettu
kumarus...

(213)

See polnud pigelikult
ülesepulatud kumardus...
(366)

Kummallakaov näistä Kummalgi neist
Pyysin nuorista ihmisistä... verinortest inimestest...
(64) (276)

C. Verbaalsünonüümid

Verbaalsünonüümid hulgas võib arvatult leida igasuguseid liikumist väljendavaid verbe. Tõlkija on kasutanud siin võimalikult eritüvelisi sõnu ja püüdnud säilitada originaali stiilivõrundeid.

"Kukas käskes sinu "Kes käib sind sinu
Kuuliskella täällä?" ümber uidata?"

(74)

(284)

...ja osaxi liikkua
sinä hyvin hämäränä
valaistuksena...

(115)

...ja oskas seepärast
loovida ses napis
valguses...

(307)

...välillä hän jistäytyi ...varepas tüüris
päinvastaisella suurala aga vastassuunas.

(114)

(306)

...vaikka hän näki ...ehkki ta nägi inimesi
ihmisten tuolla alhaalla all kinnitudel sõelumas
kaupungin käytävillä oma igaveses tulemises
suorittavan ikuista ja minemises...
tulemistaan ja menemistään...

(122)

(310)

...siellä toimeliana ...usinasti ringi
liikkuva ...
saalis ...

(64)

(296)

...ja joku kolmas pari ...ja üks kolmas paar
tulkitsevat venõhteleviä süberdand venivate
tangoävelä. tangohelide raaste.

(89)

(291)

<u>Lyskolainen</u> <u>sütyi</u>	<u>Lütreunipain</u> <u>lonkai</u>
vähitellen kargapihalta	tallidest tarapisi kargan
Reittiön steen.	köögi juurde.
(63)	(275)

Juho, tallimies,	Juho, tallimees,
<u>käveli</u> joutilaana	<u>lentsis</u> jõude
tallipihalla.	talliduel.
(63)	(275)

... Kun ke kahdestaan	... millal nad kahelisi
<u>kävelivät</u> lähisellä	<u>kolasid</u> ümberkaudes
maastona...	looduses...
(37)	(260)

Pyöräänsä taluttuen	Ratart liikates <u>laivas</u>
hän luontenomaisen	ta oma iseloomelikus
tapaansa <u>nousekeli</u>	viiril mööda peated
pääkäytävää pitkin...	<u>üles</u> ...
(37)	(260)

Tõlkes on rohkelt ka rääkimist, ütlemist või mingisugust häälditsemist väljendavaid verbe. Sunnis ju nende sõnade võrdlemisi sage erinevuse tõlkipt otrima erinevaid väljendusvõimalusi.

... vieläpä <u>kertookin</u>	... vaid <u>paajatab</u> sellest
toisille tuolla meijerin	meirei õuel teistelegi.
pihalla seisokellenaan.	(267)
(49)	

... josta ei olisi halunnut	... kust ta joks taktused
nüitten <u>jätkevan</u> ...	<u>edasi</u> Reistada...
(131)	(316)

... sopersi Yalmari...
(161)

... robiser Yalmari
segaselt...
(334)

... jäs kuperi Kuhisemaan
Känen Korvaansa jotain
semmäistä...
(141)

... jäs Kakkas talle
Korwa poristama...
(322)

... köpisi Hongisto kuin
itseksensä.
(196)

... mömiset Hongisto
naqu enda ette.
(355)

... alkoi vähitellen
osoittaa ärtymisen
oireita tätinsä sukat
telejänjohdosta...
(144)

... Kakkas kan [!] tädi
Kudistamis peale avaldama
pahuruse tundemärke...
(324)

... yritti Suokselmas
työntää sit kakaisin
jäs Kuusi...
(192)

... Katsus Suokselmas
reda taagaspidi
lūkata jäs üürgas...
(353)

... könähdelen jäs
Kausutaskujaan pullitellen...
(135)

... köibi ninas jõmisedes
jäs pülsitaskuid venitades...
(319)

... jäs supisi Karheallas
Kuiskausäärele
Sarasuole...
(209)

... jäs poristas Sarasuole
rõmedas kääl...
(362)

... ja mõlitsen veel
ankaramini kuin
sonni itse...

(130)

... ja mõrisedes veel
hirmsamalt kui sonni
ise...

(315)

Tõlkija on leidnud ilmekaid sõnavaidete
ka paljude teiste verbide puhul.

Sitã sarnesema hãr Seda seldes rehmas
omituiseiti huitaia varem- ta pahema kõmblaga
mallaan takakõsten... isõralikult tagasikõtt...

(170)

(339)

... jõta hãr ei ennen
tõta iltaa ollut
kõnõttõnõt.

(76)

... mida ta enne tõnast
õhtut polnud adunud.

(283)

Tihikõstõ puskõnõit
esin valtava sonni...

(129)

Tihnikust rõõsis välgõ
ilmatu suur pult...

(315)

Silloin tällõin se
Vetõisi pari laimeata
vetõa.

(12)

Aeg-ajalt lutsis laps
paar loidu sõõnu.

(245/6)

Jõta etõri Lepaan
kartanõna...

(62)

Õhtu sõudis Lepaa
mõisa...

(274)

Hõngisto katroi pää- Hõngisto silmitõs pea-
kõõpõvõõ, jõta kuntõna alleed, mis nõiõdki Bun-
nytkin valõisi... valõises kõmblõs...

(115)

(307)

Se seikka jollain tavoin siinä on se aytiden
Purmasi ja hullaannutti lummas ning hullaas
 hönet. tada.

(96)

(295)

... ja tavalla tai toisella ... ja uhel vi tuisel
 yrittivät keinoilla viisil katsusi sokutada
 itselleen "aamukahvit" endale "honnikukohvi"
 sinne minä olivat... sinne kus did...

(149)

(327)

... josta katsi kaksi ... Kust pudderid kaks
 hyvää silmää... heatahtlikku silma...

(27)

(254)

... piteellinen halu karsi ... Kuratlik himu
 hänen olemustaan... raasis tema olemust...

(176)

(343)

Poika alkoi kääntelettiä Väikemen hakas
 ja leperella... väherdama ja lalinema...

(144)

(324)

Sen vaikutus tuntui All vestibüüliis vinetas
 alhaalla eteishallina kupaiste makeda
 lieväniä ja kalveara... ja kahkajana...

(115)

(306)

Varikset luimaltelivat Vagusi lömutarisid
 äönnettöminä asumusten elamute ovedel
 pihhoilla. Varesed.

(43)

(263)

D. Määrõnalised sõnonüümid

Määrõnaliste sõnonüümide valik tõlkes on suhteliselt tagasihoidlikum. Süüski koostame nende hulgas mitmete eri süfiksritega sõnu, samuti liitõnalisi määrõnu.

...kääntyi Laimi äkeästi
akunav äärenä...

(29)

...keeras Laimi end keeva-
liselt akna all ringi...

(255)

...eikä hän koskav
ollet saanut tylyä
vastavottoa...

(142)

...ja kunagi polnud
tudu tõredalt vastu
võetud...

(322)

Samaan sävyn isä
otti häntä reippaasti
kädestä...

(216)

Isa võttis tal
tarmukalt käest
kinni ...

(367)

...josta hän mitä
harkommin toivoi
itselleen anoppia...

(163)

...Kellest ta tuliselt
ootis endale õnne
saavat...

(335)

...hyppäsi Laimi sen
sijaan hyvin riipeästi
ulos...

(162)

...hüppas Laimi üpris
krapiilt välja...

(344)

...jonka kuvar tuo
huvitas tuolla niin
ehdottomasti kättä.

(27)

...Kelle kuje too
huvitas nii kiirelt varjas.

(254)

...hän sai vain suuresti ...kuid talle vastati
epämääräisiä [...] väga udurelt..
 vastuseksia ... (275)

(63)

Kui hän toimelisana kui ta jäonelt
 oli nousemasa oma tahtis oma vaguri trepide
 vaurusa rappusia... astuda...

(55)

(270)

...sanoi isa tiukemmin. ...ütles isa käredamalt.
 (20) (250)

"Minä viivysin vähän..." "Ma jäin sutika hieja..."
 (57) (272)

...joka kumminkin tunsi ...kes sellele vaatamata
 olonsa runkalaks. endi räbalasti tundis.
 (59) (273)

Heidän lähtönsä Nende äramineks
 tapaktui ikäänkuin sündis otsekui
lühakamalea... hülinisi...
 (9) (243)

...ja oli see johdosta ...ja oli seepärast
 hukka kumartunut. vidi kumaras.
 (96) (295)

...ja riuktaissut ...ja ukse ropouga
 oven auki... lakti tõmmamisel...
 (73) (281)

"Roimalan eno lepari "Roimala onu lebas
 tuda isän kotiin "siva" kogu tuda..."
 "hätätää"..." (148) (326)

...ja jään hiigaa
odotavale kannale.

(50)

...ja jään hiigie
arastavale seisukohale.

(267)

Tõlkijale on omanäe ka lihtsahaliste mõistmiseks
kasutamise.

Nuoremperu kannas
ke kernaasti saivat
pajelid...

(100)

Noorematega võisid
nada piipärast hullata...

(294)

...hyvien tapojen mukaan
olisi pitänyt sijoittua
vasemmalle.

(59)

...et heide kommita
kohaselt pidanuks
ta istuma kurakäät.

(273)

Maire oli unpimähkään
ylökertaan...

(210)

Maire jaksis unniyale
ülakorruksle...

(363)

...ja katseli hiigaa
postuvin silmin.

(51)

...ja vaatas vaikselt
lapsi, ilmasi veeleneb.

(268)

...josta Martin oli
hyvin helppo vähin
äänin poistua.

(155)

...kust Marttil oli
üpris hõlbus tasahilju
lakkuda.

(331)

Tõlkijase sõnavara iseloomustab hoolikas rüh-
müümide valik. Tõlkijale lisavad ilmekust mitmed
rahvapärased ja just kõnekeelele omased sõnad
(poisinole, tõpratohter, punnivinn, sohvor,

pitspall, trivaxjam jt.), mida on kasutatud el-
kõige tegelaste kõne edasiandmiseks. Tõlkija on kasu-
tanud mitmeid ilmekaid liitsõnalisi sünonüüme
(majakõks, taigotipupulmad, argipõdevarühklemine,
valuvihvatus, mõnumilang jt.) ning eesti keelele
omaseid paarisõnu (head-paremat, kära-kära,
luud-liikmed, tühja-tühja jt.).

Omadussõnaliste sünonüümide puhul tuleb mär-
kida, et sageli ei ole soome keele sõna edasi antud
täpselt sõnastikulise vastega (näit. Vaatimaton-
malbe, nautinnollisempi - õdusam, uhkea-
poorekas jt.). Tõlkija poolt leitud vasted aga on
täiesti koostöös kontekstiga ning autori stiiliga.
Mõnel juhul mõjub uudselt mõnedi ootamatult
omadussõnalise täiendi kasutamine nimisõna
ees (näit. tõlbi välikujuga kausaamjks,
prüke päev, lootushuid lokke). Mõnel juhul on
kasutatud metafoorseid omadussõnalist süno-
nüümi (ülespuhutud kummoorus, verinoored
inimesed).

Verbaalsünonüümide hulgas on erikohal liike-
mist väljendavad verbid (näit. loovima, tüürima,
õeluma, ringi saalima, lonkima, lentsima,
tolgendama, kolama, loivama). Põhkesti on
ka ütlemist, rõõkimist või üldse mingisugust
häälditsemist väljendavaid sünonüüme (pajutama,
heitama, prohima, posistama, mõmisema,

Kudistama, üürgama, poristama, mõrisema).

Kõik need eri stiililise varieerumise sõnad on tõlke-
teoses omal kohal. Ka muud verbaalsõnaniidid
(näit. rehnema, aduma, lumnama, raarima jt.)
sobivad konteksti.

Ka määruslike sõnaniidide väiksega tõlkes
võib rahule jääda. Alati ei olegi originaalis
olemas määrusna (näit. ei kä hān kerkān allut
saant tylyä vastavastata — jā kunagi polnud
teda tõredalt vastu võtnud; hān sai vain
epämääräisiä vastauksia — kuid talle vastati
väga uduselt).

III. Võõrsõnade kasutamisest tõlkes

1. Võõrsõnade mõiste

Võõrsõnade tunnuseks on nende täielik või osaline mittekoostamine eesti keele seaduspärasustega: sõnas on võõrhäälikuid, mõhk on järgsilpides, kirjas on sõna algus g, b, d, sõnad algavad konsonantühendiga, järgsilpides on o või piik vokaal. Võõrsõnade moodustatakse lääne keeltes teatud rahvusvahelise sõnavara.³⁷ J. Valgma ja N. Remmeli andmetel on meie „Võõrsõnade leksikonis“ ca 20 000 sõna, millest tarvitatavamaid on ca 3000.³⁸

Võõrsõnalembus, mida täheldatakse isäranis tihti just tõlgetes, johtub paljudest asjaoludest. Võõrsõnaga tõlkida on kergem, kiirem ja lihtsam kui emakeelest vastet määratleda või otsida; arvatakse ekslikult, et võõrsõna on igal juhul õigem ja n.-õ. teaduslikum; vahel tähendatakse sõna sisuormi kallal (postiljoni olevat täpsem kui kirjakaandja); sageli ei tunta

³⁷ J. Valgma, N. Remmel, lk. 322.

³⁸ Sealharnas.

Küllaldarelt võõrkeeli, mis kutsus esile liigse aukartuse võõrsõnade ees jne.³⁹

Eesti keeles on võõrsõnade protsent küllaltki suur. Soome keeles seevastu on püütud võõrsõnu võimalikult vältida.

Elukirjanduse tõlkimine oleks ideaalne, kui originaali võõrsõna antaks ka tõlkes selasi võõrsõnaga ja keele oma sõnade edasiandmisele välditaks võõrsõnu. Praktikas jääb see aga saavutamatuks. Teatud juhtudel võib kirjanik kasutada võõrsõna stiililistel kaalutlustel. See juhtub ka võõrsõna asendamisel tõlkekeele oma sõnaga ka stiilivaryund. Võõrsõnade kasutamist stiililistel kaalutlustel on põhjendanud ka Johannes Avik.⁴⁰

³⁹ U. Liivaku, H. Meriste, lk. 135.

⁴⁰ J. Avik, Võõrsõnade käsitus. Keelkultuur I. Tartu Keelmuudatusühing, Tartu 1928-9, lk. 61.

2. Võõrsõnade tõlkes

A. Võõrsõna tõlkimine võõrsõnaga

Tõlke „Inimelu võlu ja välv“ tõlkes leidub ca 200 erinevat võõrsõna, vähem kui ühel kolmandikul neist on soomekeeles tekstis võõrsõnaline varte. Nende ca 60 sõna hulgas on mõned abstraktseid mõisteid märkivad sõnad, muusika, kirjanduse ja kunsti alale kuuluvaid sõnu, meditsiinilist sõnavara ning au- ja ametinimesi. Mitmeid neist sõnadest ei taju keeletarvitaja enam võõrsõnadeks nende suure esinemisageduse tõttu.

... on täydellinen
passiivisuus...
(38)

... on täiulik
passiivsus...
(260)

... hän kohotti patetisest
oikean käsivartensa.
(189)

... ta tõstis patetiliselt
parema käe.
(351)

Mõne vähemtarvitatava sõna puhul on kirjariik tekstis andnud ka seletusele sellele sõnale.

Rouva Hlongisto ilmaisi Prousa Hlongisto väljendades mieltymyksensä heti oma meeldumust kahe vieraan lähedettyä sa- pärast külalise lahkum- noilla, joiden ilmaisu- mist sõnadega, mille arvot eli valöörit, nünkuir väljenduseväärtus — ehk kõneviisi meelenduse ammatti- valöörit, nägü tema mees lausena sanai...
(39)

professionaalina ütles...
(261)

"Võõrsõnade leksikon" annab sõna Rejue
"Valoorid" ⁴¹

"...Kyllä minä luulen
tuntuvani sarontain
Valoorit..."

(31)

"...ma igatahes arvan,
et tunnen oma välgenduse
valööre..."

(256)

"...minä olen oikeestaan
lyyrikko..."

(187)

"...minä olen oma loome
poolt siiti lühirik..."

(350)

Viitaten aluksi erääsen
tragikoomillisen tyttö-
koululaisen Barbaun-
jutteen...

(47)

Singulatuks tõi ta ära
ühe koditüdruku tragi-
koomilise põgenemise...

(266)

Säestäjä lõi pari
algakordia...

(95)

Saatja lõi paar
algakordi...

(295)

Kui ukulele ja sakrofon
alkeivat panna parantaan... Hakkasid näitama...

(87)

(290)

"...etteivät ne häirinnut" "...et Priuksunine
Barcaroletunnelema." Barcaroolimeelele ei
häirinnud."

(93)

(294)

⁴¹ Võõrsõnade leksikon, Tallinn 1961, lk. 530.

Slowfoxin sävelet kun- Köstrids slow foxi
 kuivat... helide...

(87)

(290)

"Vöörshade leksikon" annas sõna nidekirjuga
 kirjutatult: slow-fox⁴²

... antoi arhitekti- ... andis arhitektist
toverilleen ohjeita ... sõbrale näpunäiteid...

(5)

(241)

"Sankaa professori..." "Nimetage professoriks..."

(189)

(351)

Veikko oli lääketieteen Veikko oli ariteoduse
kandidaatti... kandidaat...

(40)

(261)

Glionhieno jodoformin oli tundes kerge
 haju tuntui. jodoformi lõhna.

(194)

(354)

"... kun äijä jo oli " ... kui vanamees oli läbi
 sairastanud crapula... " pidanud oma cateri-
 (185) -seisukorra..."

(348)

... tuskin näkyvin ... värvunähtavate
kursiikirjaimin... kursiivtähtedega...

(88)

(290)

Grammofoni oli parte Grammofon oli mängimas
 soimast. (85) pandud. (289)

42

Vöörshade leksikon, lk. 486.

... talon aihaan seurusta- ... maja ainsane puhke-
huoneeseen, jota sanottiin ruumi, mida nimetati
salongiksi ... salongiks ...

(210)

(363)

Järgmises näites annab moonutatud Kyjuga
võrsõna lausele humoristliku varjundi.

"... pitäisi madamen " ... peaks maadam
käyda kerkikoulu..." lõpetama kerkikooli..."

(190)

(352)

Tõlkija peab olema eriti tähelepanelik lähedase
Kyjuga võrsõnade puhul eri keelte. Nii võib
soome keele „planini“ kutsuda end edasi andma
sõnaga „planisset“.

... sama vanha

... Aesama vanha

planini ...

gravüür ...

(87)

(290)

B. Soome oma sõna edasiandmine võrsõnaga

Võrsõnade suhteliselt suur arv antud tõlke-
teoses tõlka sõna juba esmakordses lugemisel.
Originalis on nende vastetele enamasti soome
oma sõna. Siin võib näiteks tuua sõnu väga
 erinevatest valdkondadest, kõige rohkem siiski
 aga abstrakteid mõiteid märkivaid sõnu.

...saatbi haryöittää
jonkinlaista äilyllistä
ajatusvaihtoa.

(38)

...voi mönesugust
intellektuaalset mötlevähest
arendada.

(260)

...ei erikaisemmin
ruurolisest ihustellut
niitä...

(42)

...ei imetlenud neid
eriti poetiliselt...

(262)

...Martti Hlongisto
tunnetuina perheoloinaan.

(43)

Martti Hlongisto il'dekturana
omaa perekonnamiljöö...

(263)

Muorella pojalla on
tavallisesti midikuvitusta...

(60)

Noores poisel on
tavalliset fantasiat...

(273)

...sitä tehokkaammaksi
näytti Käyvän sen
erikoinen valaistus.

(62)

...seda intensüvsemaks
näis muutuvat erilise
shavalegus.

(274)

Vaihdettuaan ärkeist
vuorosanat...

(63)

Kui [...] olids omaa
dialogi maha pidamus...

(275)

Asemastaan ja
maineestaan hulimattu...

(135)

Omaa positsioonile ja
prestizile vaataneta...

(319)

...ja rebbaiselle ei raikäär
ole nüü vastemielistä
kuin tuntellisuus...

(231)

...ja nüü sugusele ei ole
midagi vastumeelsemat

Kui sentimentaalrus...

(375)

... uhkea ja laajalti
mainittu näköalatorni.
(25)

... uhkea ja suuresti
reklaamitied vaatetorn.
(253)

Ylönen ei kuitenkaan
tarvinut katusa tätä
tuttavallista tekoa.
(88)

Ometi ei tarvinnut tal
oma familiaarset
koitumist kahoteda.
(290)

... aivan järjestelmällinen
puute kaikista koti-
talouden mukavuuksista.
(22)

... lausa systeematiine
puuden köigist kodun-
duslikeri megavustet.
(252)

... vaisto toi sen kyllä
aikanaan...
(8)

... selle kergitas oma
ajal pinnale instinkt...
(243)

... sekoittui hänen puhe-
sensa kirjallisia
käännetä...
(18)

... kasutas ta oma
jutus kirjanduslike
fraase...
(249)

„... haki äijältä suori-
tusta viidenkymmenen-
viidentuhannen markan
turuntelle ...”
(185)

„... nõudis varamehelt
aktspektkirja viiekümne
vii tuhande peale...”
(348)

Oliko käskettävä
se varatuomari?
(106)

Kas kutsuda too
diplomeeritud juriist?
(301)

Anna Katsoi myös
isän työhuoneeseen...
(73)

Anna vastas ka
kabinetti sine...
(281)

Tölkija "lemmikkonadels" näivad olivat
profiile, žest, džentelman, idüll, idülliline
jmt.

...mutta höyryinen
Katre tarkasteli
Hänen profiili arsa...
(168)

...aga höyryne pilt
takseerin koma
profiili...
(338)

...noudattaen tuon
naisen jülkeasti kehait-
tavia elitä.
(134)

...järgnede naise jülturnult
kutsuwaile žestidele.
(318)

...sen tiori nuori
herrawäki.
(104)

...teadsid noored
džentelmanid öelda.
(300)

Vasta iltatunnelma
Katonharyällä oli ollut
jotakin.
(78)

Alles õhtuidüll
Katurharyäl oli
midagi.
(284)

Iläätunnelma oli vähi-
tellen jäämännä pois
talon yleisestä olasta ja
elämästä.
(94)

Pulmaidüll oli mayu
üldisest elamisest-lemisest
kaduma.
(294)

Võõrõnade kousutamise tõlken nõuab tõlkijalt

äärmist täpsust konteksti jälgimisel. Väikeks tähendab sõna "tanniaint" tantsupidu, tantsu-
õhtut või balli.⁴³

...ja joukoittain syys-
kesän tanniaisin.
(103)

...ja Puulgakaupa
süginevisele ballile.
(299)

Sõna "hieno" vasteteks annab sõnaraamat
peenike, kitras, õhuke, õrn, peen, tore,
uhke.⁴⁴ Tõlkija on selle sõna edasiandmiseks
eri kontekstis kasutanud mitmeid võõrsõnalisi
vasteid. Märkimata on siin mõned juhus tegemist
ületaotlusega.

...Annaa Lepaa elämäär ... Annaa Lepaa diskreette
hieroimpien vaiheiden eluyärkude kirjeldamine
kuvaileminen noina neil aastail ...
vuosina ... (298)

(102)

"... että te olette yksi ... et te olete üks
harvoja todella hienoja väheseid tõeja
miehiä tänä maana..." Solüdsed meri mie maal..."
(182) (346)

... hienon tanniaarku... ... Solüdsed tanniekirstu...
(220) (369)

⁴³K. Pihel, A. Pikamäe, Soome-estl sõnaraamat,
Tallinn 1971, lk. 482.

⁴⁴ Sealsamas, lk. 66.

... silmäsi vielä sinä	... silmitses veel rahuldus-
tydytystä tuntienv	tundegea <u>stiilset</u>
sen <u>hienoa</u> osoitetta...	aademi...
(48)	(266)

... <u>hienon</u> puuvu	... tema kumerikujuline
verhuama komea vartala...	Reha, mida kättis <u>elegantne</u>
(108)	kleit...
	(309)

... <u>hänen</u> <u>hieno</u> <u>hankänsä</u> tema <u>elegantne</u> king...
(134)	(318)

Võõrsõnalise ja omasõnalise vaste esinemine tõlkes viitab võimalusele leida rohkemgi omasõnalisi vasteid. Kõhest järgnevast näitest viimane on omasõnalise vaste tinginud eelkõige lausestruktuuri järgimine.

... ilmeiltään sellaisena	... silmanähtavalt nüsuguses
tilanas kuin joskus näh-	tuuris, millisena teadaole
dään <u>pilakuvisa</u> .	Kyütatakse <u>karikatuuridel</u> .
(129)	(315)

... ja kampsin sinä	... ja seal oma nii
tuota niin valo- kuin	pöeva- kui <u>pilke-</u>
<u>pilakuvisa</u> turettua	<u>piltidest</u> turtud
leijonanharyäarsa.	lõvilakka kummis.
(135)	(319)

Võõrsõna kasutamine ei ole vältitav näiteks järgnevates näidetes. Sageli ei ole nii mõeldav kasutada samotüvelist sõna nii soome kui ka

erti keeles. Kas elistada oma sõna või võõrsõna,
tuleb otsustada muidugi igas üksikus juhul
eraldi.

Saliin jäi nyt
oikeastaan kolme
ihmisryhmää ...
(87)

Saali jäi nüüd
oieti kolm eri
inimestegruppi ...
(290)

... uhkeili elokeur taivaan ... peegeldus lütkuskuise
valkshottaraista taustaa taeva pilveringastikele
vastaan.
huonib.
(90) (292)

... oli jokin yhtämittäinen ... oli mingi pidev
uniarjo seurannut unenäotsükkel jälita-
hantä ... meda teda ...
(42) (262)

Hän oli siinä
asennonaan niin
higjaan ...
(44) (265)

Harjumatu on ka tulew palgatöölise nimeta-
mine kaadritööliseks.

... se herätti arvonantoa ... see äratas lugupidamist
ja ihailuakin hõnen ja koguni imetlust tema
kantamishistonaan. kaadritööliseks.
(138) (320)

C. Võõrõna edasiandmine eesti oma sõnaga

Tõlke võrdlemisel originaaliga võib leida näiteid, kus originaali võõrõna on asendatud eesti oma sõnaga. Neid näiteid on siiski väga piiratud arvus. Enamasti on niin tegemist rootsi keele mõju-
tustega soome keeles.

Mitmes juhus on võõrapärane sõna „tyyli“ edasi antud sõnadega „isepära“ või „väjendus-
viis“.

... jonkinlaista <u>tyyliä</u> ...	Katrukses taludes
tavoitellen.	teatud <u>isepära</u> .
(148)	(266)

... toksi kuoren hieron	... tunnistas ümbriku
laadun ja osoittelen	headust ja aadressi
<u>tyylin</u> ...	<u>isepära</u> ...
(145)	(325)

Lausevärne, sanonnan	finnelt lauseehitus,
<u>tyyli</u> vain oli toinen.	<u>wäjäendusviis</u> oli tärn.
(84)	(288)

Sisar Helmi luki	Halvastajade Helmi
Daavidin <u>psalmia</u> ...	luges Taaveti <u>laulu</u> ...
(167)	(338)

... Kuunnellen pääsiäis -	... Kuulasid pühade -
ostoksittaan palasien	ostudelt tulevate
äijien <u>pikarellihuumoria</u> ...	teatide <u>vigurijuttu</u> ...
(58)	(272)

"Jaahaa, tämäkäs se on "Ahaa, see nii on see
se luvattu rusthollari?" suure talu omanik?"

(156)

(331)

Vrd. Rootsi rusthäll — aj., sõj. ratsatalu
(annab ja varustab ühe ratsaväelase).⁴⁵

Võõrsõnade rohkest tõlkes on võimalik põhjendada
sellise teose ainega. Keskeels tegelane on siin
kirjanik, kelle elu erinevaid perioode ongi vaadel-
dud. Tuleb silmas pidada, et ka ühe rahvuse
piires võib võõrsõnade tarvituse olla väga erinev.
Heales näiteks on siin kirjanik Sukselma
monoloog (lk. 345-352), mis on küllantatud
keelelistest "pärlitest" ja võõrsõnadest. Need sõnad
ei tarvitse kõik olla igapäevases keeles üldsegi
mitte üldtõrjutatavad. Tuleb ka arvestada,
et originaali ja tõlke ilmumise vaheline aja-
vahemik on kolmkümmend aastat. Kui teos
oleks tõlgitud kahe pärast ilmumist, oleks seal
mõni sõna ilmselt saanud teistsuguse väre,
selliskohane võrdlusmaterjal aga puudub.
H. Lepiku tõlkes tuleb siiski ette heita üldtõrjut
võõrsõnade tarvitamises.

⁴⁵ P. Wieselgren, P. Arve, G. Suiri, Rootsi-eesti sõnaraamat,
Tartu 1939, lk. 594.

IV. Soomepärasused tõlkes

Tõlge tõlkimisel valitseb oht, et tõlkija võib sattuda tõlgitavate tõlge mõju alla. See avaldub sõnasõnalises tõlkimises, originaali sõnade järjekorra säilitamises, sugulaskeelte puhul ka samatüveliste sõnade kasutamises järele, kus need sõnad on eri keeltes omandanud erineva tähenduse. H. Meriste ja U. Liivaku käsitlevad niisugust nähtust lõhkekeele lummutuse e. hüpnosina, kus algupärandi keel avaldab tõlkijale nii tugevat mõju, et nad vahel ei suuda parimalgi tahtmisel vältida vöörapärasust.⁴⁶

Lõhkekeele lummutus võib eelkõige algajale tõlkijale saatuslikuks saada. Tõlgemini võib originaali mõju alla sattuda just lähedast sugulaskeelest tõlkimisel.

Soome ja eesti keele sõnavara sarnasus ilmneb juba mõne lause tõlkes. Peale ühise gemiine sõnavara on eesti keeles küllaltki suur arv hilisemaid soome laene. Johannes Avik pidas kontakte eri keelte vahel positiivseks nähtuseks. Oma ajal kaitses ta uute juursõnade võtmist soome keelest.⁴⁷

⁴⁶ U. Liivaku, H. Meriste, lk. 56

⁴⁷ J. Avik, Keelenähtuse äärmised võimalused, lk. 29.

Tõlketeose võrdlemisel originaaliga võime öelda, et Harald Lepik kui kogunud tõlkija on oluliselt vähe, et mitte sattuda tõlgitavale keele meele alla. Järgnevatel näidetes oleks oluliselt täiesti mõeldav ka soome keelega samatüvelise sõna kasutamine, vastavalt mis tulvas ja hülgasid.

... valoa vain tulvi ... üksnes valgust voogas
kardetas ovesta... sine kahest uksest...

(82)

(287)

"Minkä tähden sinä
hyökkäsit minut?"

(120)

"Ruupöräst sa mu
omale ajale tagasi
hükkasid?"

(310)

See muidegi ei tähenda, et kõikjal oleks vältitud samatüvelisi sõnu. Sõnu on raske otsustada, mida pidada soomepärasuseks ja mida mitte. Võib ainult arvata, et järgnevatel näidetes on soome keele eskyju tõlkija sõnavalikud mõneti mõjutunud.

... se heijästui peräseinän ... see heiaustus

suuresta peilistän...

(7)

tagaseina peeglist...

(242)

... jonka jäljet eivät
yön mittaan olleet
hauhtuneet.

(11)

... mille jäljed polnud
öö jooksul hauhtunud.

(244)

Tuommoisien viime	Säärastes viimastes
sanoihin on usein	õnades on saageli
<u>kõtkettynä</u> arian lopul-	<u>kõtketud</u> aija lõpeli
linen päättö's...	otsus...

(19)

(250)

Vaimo tosiaan
hymähti...

(22)

Naine tõesti
ümatus...

(252)

Veneet suhaltivat
jo kantahiekkaan.

(92)

Paadid suhataxid
juba kaldaliiva.

(293)

Niiden toleka eli
häämöttävinään kas-

(122)

Nende tagant olekid
nagu hämutanud
kaskemäy'ad ämblike-

võrgud.

(310)

Jonkinlaisen <u>paatuneen</u>	mingi <u>paatunud</u>
urman vellema hõlv	trotsiga keeras ta
käärtysi ja löhti huo-	ümber ja väljus
heesta.	toast.

(214)

(366)

V. Tõlkes tehtud muundatused

Originaali ja tõlke sõnade arv ei saa paratamatult kokku langeda. Originaali sõnad võivad olla tõlkes edasi antud kahe või mitme sõnaga ühendiga. Samuti võivad esineda ka vastupidised juhtumid. Iga keele puhul tuleb selksõige ikkagi lähtuda selle keele süsteemist ning vältida võõrapärasusi. Nagu ka juba eelpool on kordumisi rõhutatud, peab tõlkija lähtuma teosest toimikuna ning seetõttu on mõnikord raske otsustada, mis tõlkija on originaalist kõvale kaldunud. Seega ei tohi tõlke hindamisel kõige olulisemaks peetada üksikuid valelõpmisi, sõnavalikku vastlemisel aga tuleb olla ettevaatlik tõlkija töö "parandamisega".

H. Lepiku poolt tehtud romaani „Tähele võlu ja vaev“ tõlget originaaliga võrreldes paistab silma, et originaali on täpselt jälgitud (kohati võib see osutuda liigagi täpselt). Kõvalekaldumised originaalist on enamasti põhjendatavad kahe keele erinevustega, mõnes kohas on olnud vajalik tõlkijapoolne täpsustus. Muudugi esineb ka mõningaid juhuslikke ebatäpsusi.

Neid juhtumeid, kus tõlkes on lause või lauseosa ära jäetud, esineb ainult mõnel üksikul juhul.

Glän istui neiti
Pettermonin ja herran
Lundqvistin seurana
piikapoppelin juurella.

(52)

(269)

... totesi aamun tavalliset ... tunnistas tavallisi
ilmiöt, ei erikoisemonin nähtäsi väljas, ei metellen
runkollisesti ihastellut niitä, neid eriti poetiliselt
huttav di kunninkin jollakin appu turdis ometi mingie
tavoim tytyväiner, että maal rahulelu.
ne taaskin oli nähnyt.

(42)

(262)

"En tee sitä, vaan
toivon sinulle -
jonka ikäkautta ja
mahdollisuuksia kaidehdin-
toivon runsasta ja hyvää
elämää."

(232)

"Maa ei tee sedoa,
vaid soovin sulle
onnerikast ja head
elu."

(375)

Tolkija on siin välttunud tarbetuid kordamisi,
et esikeelne tekst ei mõjiks kohmakalt.

Hoopis sagedamini on tolkimata jäärud mõni
üksik sõna. Siin võib olla tegemist tolkija
poolt kahe silma vahele jätmisega.

... piteeli sitä hiukan ... hoidis sedoa kuidagi
epämukavasti vasemmalla köpälalt kões ja
kõlensään ja silmäili vaatas.

(147)

(326)

... nousi jostakin täyrikun- ... tōusis keuragilt
tai kenties se oli oikeasta täiskun - voi oli ta
keurastaa riukan servast raasuka kulumud -
kulunut - jōka tapauk- igas juhla ta tōusis.
sema se nousi. (274)

(62)

... ja ulkona oli puoli ... ja pool taivast oli
taivastu kuin... nagu...

(13)

(246)

... kuulivat selvästi ... ja kuulisid ukse vahelt
Hongiston tutun äänen selgesti Hongisto tuttavat
huutavan puhelimeen, häält hōikuivat telefoni-
yhä taistaen: - Halloo! torune: Halloo! Paluu
Pyydään tilaamaan tellida see kōne
sen puhelun oittāin kiik- hästi päiresti."
rellisena. (329)

(154)

Kakes järgmises näites aga teles sõna vahel-
jätmine tõlke tekstile otsest kahjust. Teises näites
oleks tulnud vastata et koos lausestruktuuri
muutmisega ka lause teises poles korrekta
sõnu nii palju.

"Roimalan eno lupasi Roimala onu lubas
tuoda isän kotiin "siva" Rōju tūma..."
hätähätäa..." (326)

(148)

"...Kui teillä on sen verra, kui teil nii palju
ikää ja käden jälkeä eluaastoid kogures ja
kuin minellakin..." oma kätega ää on tehtud
(150) kui minne..."

(327)

Järgnevat näidetes aga ei ole tollejäa mõne sõna
edasiandmist vajalikult pidanud või ei ole ta siin
sobivat vastet leidnud.

Kävelimme Pyyhikin Kõndisime välja väikesele
alatieta, ja päädyimme heelele, sealt edasi
pienle niemelele ja järveseländikupoolsele
sieltä järveseländi puo- kaldale, kalle varju.
leiselle rannamalle. (317)

(132)

... ja sieltä Galmari ... ja sealt helistas Galmari
Raimala itsepintaisesti Raimala mitu korda
saithi mõnda karta Martti hotelli...
siisne Martti hotellin... (331)

(156)

... niin että verta vuoti ... nii et voolas rohkesti
ruusaasti konyäki, tuon verd konyäki, tolle kange
pitkiä matkoja tehneen reisi läbiteinud
ja tuohon levinneen mörjakese sekka.
hasten sekaav. (341)

(171)

Nagu nähtus espool toodud näidetest, ei
peaks need vahelyätmised eriti rikkuma tolle

Kui tarviku kvaliteeti.

Enamik tõlkes tehtud muundatusi on põhjenda-
tuid soome ja eesti keele erinevustega.

Soome keele tarvitatakse tunduvalt rohkem ase-
sonu kui eesti keele. Seetõttu on ka mitmed teoses lei-
dukud asendatud tõlkes edasi arutud vastavate
nimisõnadega.

Süda oli tienviren
haapja...

(7)

Pregelpildie olid
teevärsed haavad...

(242)

Täna jõtkui ehkä
siitä, että oli olemas
yksi ihminen...

(99)

See tuli ehk
asjoluist, et oli üks
ihmene...

(297)

... että hänen paraiten
sopi jättää Hagarin
kaje pirttiin. Hän meni
sen kautta...

(48)

... et kige õigem on
Hagari kii peretuppa
jätta. Ta läiski
peretou kaudu...

(266)

Viime sanoja sanoenaan Viimaseid sõnu öeldes
hän katsoikin nihen
valavän ilmein.

(18)

Viimaseid sõnu öeldes
silmitses ta mainimest
hõrsel ilmel.

(249)

Anna meni sen ääreen... Anna läks klaveri juurde.

(72)

(281)

Muidugi esineb ka selliseid juhtumeid, et eesti
keeles on tarvitatud asendama seal, kus see soome

Keeles puudub.

Här oli korin yksin- Tä oli väga lihtsa-
kertainen, Maire polsinen. meele, see väene Maire.
(211) (364)

Eesti keeles hõlpsas asendama see tarvitamine
võrre kohta.

Lapsi kuusi nühari
tapaan kuin se
huitaa nälinään.
(213)

Laps kargis, nagu see
kargis tühja kähuga.
(365)

Mõnel juhul võib olla vajalik tõlkijapoolne
täpsustus. Näiteks tõendab Kultainen lyhyen
soome keeles piltlikult küpsuseksamiit. Eesti keeles
on vajalik vastav seletus.

... että tuo hänen ... et too kudeh lüüra —
Kultainen lyhyensa tuli Kypsuseksami — tuli tütrele,
tyttären eikä isän aruki mitte aga isale kaalus
sinaä hienonaa jännityksenä.. ses karges pinavusen...
(10) (244)

Tõlkija on ka omalt poolt lisanud mõne sõna
täpsustuseks ning enamasti on teinud seda õhva-
tusest.

... ja kun här ... ja et too tegelikult
varsinaiesti ei ollut polnud pahas inimene —
paha — sen sanan selle sõna teravamas
väkevimmänää merki — tähenduses...
tyksenä... (249)
(118)

...joka myös kerran
oli lähtenyt vähän
Suomea katselemaan...

(26)

... kes kati koraks
oli tulnud vähe Soome
loodust vaatama...

(254)

Syöhemmin, aikuisena
miehenä...

(76)

Heide aastaid hiljem,
kääismehena...

(283)

"Sinähän pidät
väkivästä."

(113)

"Sinon tahad
kanget teed."

(305)

... ja ikäänkuin haisteli
sen kalteutta...

(151)

...ja otse kui nuusutas
selle umbrat kaledust...

(328)

Jalmari madalsi
äärensä tuohon hiukan
kähvään tuttavalli-
muuten...

(155)

Jalmari alandas häält,
nii et see muutus veidi
kähedaks, pealetikkivalt
sõbralikeks sohinaks...

(330)

Tuhansien asumusten
vaikeilla viihtyi loppo ja
rauha.

(173)

Tuhardete eluasemete
kohal lasus õdu
vaikus ja rahu.

(341)

"... enkä minä pyydä
mitään muuta kuin
lähteä."

(213)

"... ja ei palu midagi
muud kui luba
laskuda."

(365)

Rahul ei saa olla nende jektudega, kus

tõlkija on ilma erilise põhjusta asendunud ühe sõna teiseks.

Aurinko paistoi nyt
samoille paikoille,
mihin eilisiltana oli
paistanut kuu...

(69)

Laini ehti nähdä
sen verran, että
emännöitsijän nyrkki
kohosi.

(162)

... niin että sitä oli
kylvetty enemmän
kuin isäntä alkuaan
aikoi.

(173)

Tai jos ei Haagar
tietäisi, tietäisi sen
varmaankin hänen
äitinsä.

(207)

Nende näidete puhul jääb määratles tä-
hendus. Kui tõlkija pealt kasutatud sõnaga
muuda autori mõtet, siis pole põhjust tõlkijale
etteheiteid teha.

Päike paistis nüüd
sarnadene kohtadene,
kuu öösel oli paistnud
kuu...

(279)

Laini jõudis veel nii-
põljust näha, kuidas
virtsina käsi tõusis.

(335)

... nii et sedas oli
külvetud rohkem kui
pere esimese peavaritse.

(340)

Või kui Haagar ei
tea, siis teab arvatavasti
haine.

(301)

Ka tõlkes võib sõnavalikut määrata
kolaline külg.

Hlän antautui mie- lallään <u>kisaar</u> ja <u>kisotelluur</u> kenen kannas tahansa.	Ta hakatas meelsasti <u>mängu</u> ja <u>mõlle</u> üksteise kellega. (314)
---	--

(128)

Tulijaten yhtyivät siihen aivan <u>erikoisen</u> <u>viikkauanti</u> ...	Ka tulijad löid <u>kibeda</u> <u>küruga</u> sekka...
---	--

(131)

(316)

Siin võib esitada ka ühe meisterliku näite
autoril sõnamängu edasiandmisele.

„... <u>Kenkä</u> hän on – tai ei mikään <u>Kenkä</u> eikä saapakaan, vaan <u>Ken</u> semmoinen ikään lyyrikko...”	„... <u>Kes</u> ta on – või mitte mingi <u>Kes</u> või märs, void ehk lüürilik...” (349)
--	--

(186/7)

Samuti seostub sõnavalik kõnekyundite ja
lausekyundite edasiandmisega. Tõlketase see
aspekt nõuab aga omaette uurimist.

Otsesid eksimusi tõlkes sõnade valikus nagu
ei leidagi, kuid mõnel juhul oleks süüsi mõni teine
variant võtlem kasuks tulnud.

Järgmises näitel oleks parem olnud
sellegipärast ta nüüd nü usinasti õpib...

"sillä se nyt niin
ahkerasti luki, että
Lastusten Meeri
hänestä paremmiin
tykkäisi".

(101)

"sellepöörast too niids
nii usinasti loeb, et
Lastuse Meeri temas
peale paremas piiguga
vaataks".

(298)

Sõnas tarkoitat oleks aga parem tõlkida
mõtled, kavatred.

"Mitä tarkoitat?"

(76)

"Mida sa sellegu
tastled?"

(283)

"...mutta mitä itse
tarkoitat, poika?"

(77)

"...aga mida sa ise
tastled, pois?"

(284)

Kohati häiris ka lüigne originaali jälgimine.
Näiteks kahes järgmises näites piisaks sõnadest
vihi ja lause.

... sovittamatta lau-
seisinsä sivuvihjauksia.

(11)

... ilma et lausetene
poleks mahutatud
kõrvalvihjeid.

(244)

... Kuinka hänen
latauksensa perusvoima
purkautui tuohon
jälkilauseen.

(30)

... et temas psühiline
energiaaeng tühiendus
sellene järellausesse.

(256)

Mõnikord siiski võib tavalisem sõna mõjuda
tehtis paremini kui mõni vaeitum ja harvem

tarvitataw. Näiteks järgmises näites sobiks pa-
remini sõna laastatud.

Se naise jonkin
metraan kannasta,
jota on säästetty tai
hakattu...

(62)

Ta tõuseb mõnest
metrasakist, on siis
seda metra hoidud või
lagastatud...

(274)

Lõpuks olgu esitatud ka mõned kohmakavõitu
laused.

Päivemöölla sitä
ei enää voisi.

(208)

Päeva edasi niikudes
seda enam ei voi.

(362)

Parem oleks lihtsalt päeva poole.

... vaikka hän ulottaisi ... kui ta ka küünitab

päänsä tyynyn ulko-
leuraan asti.

(43)

pea peale viimase
ääreni.

(263)

II osa

F. E. Sillanpää romaani „Noorena uinunud“
tõlke sõnawara

I. Kriitika romaani 1935. aastal väljandest

F. E. Sillanpää 1931. aastal ilmunud romaani „Noorena uinunud“ jõudis lugejani 1935. a. Mart Lepiku tõlkes pealkirja all „Silja. Noorena uinunud ehk vana sugupuus vürre võsu“. Raamatu ilmumise märgiti ära ka tolealeegses ajakirjanduses. Harald Paulson kirjutas ajakirjas „Tänapäev“:

„Kuiigi oleme tõelised, Soomest arvuliselt vahest liiga palju, siis tõlgitud kvaliteet ometi enamasti õigustab sääraust veidi ühekülgsed kaubavahetust – nii kõerokvalgi korral.“⁴⁸ Kirjutise autor tutvustab lühidalt F. E. Sillanpää teost ja iseloomustab kirjanduse stiili. Põhjalikumalt käsitleb aga H. Paulson tõlketest ajakirjas „Eesti Kirjandus“ kirjanduslikus ülevaates. Ta kirjutas F. E. Sillanpää stiili kohta:

„Tüüpilise põhjamaalaseks, kivi ring Aho pärjaks Sillanpää igatseb pühapäevaseks pühaks,“

⁴⁸ H. Paulson, Uusi raamatuid. – „Tänapäev“ 1935, nr. 4 (juuni), lk. 162.

hingelisust - siit romaani lehekülgi ja lühemaidki
lõike, mis võivad meenutada kõige klamblisemat
sentimentalismi (vt. Jean Paul'i - Kreutzwaldi
"Paar sammulast rõõndamise teed"). Teiselt poolt
tahab ta vallutada ja valitseda ka "argipöeva"
(mida mõnikord küll otse vihkas): tulemuseks lõpsakult
rahvaelu kirjeldused, elulähedast detailist ja üksikuid
naturalistlikke andmeid peaaegu Barbuse'i
"Põrgu" arstitraduslikele seletuse stilis (on ju
Sillanpää muide õppinud loodusteadust). Jultus,
et säärase vahendite kõrvuti-esinemise mõjul veidi
maitset riivavalt, viti veel sellepärast, et Kauri ja
pühtu Silja ümbruseks on enamasti talude teerija-
rahvas ja kõik juurdekuuluv.

Sillanpää lõpupe lõpus tahab ületada argi-
pöeva rõõrusi - kas või õilsas hinges, mis ala-
teadlikult turvas looduse alatiksonitarkuse
üska. ⁴⁹

Vääril märkimist, et arvustaja on iseloomusta-
nud ka tõlkija tööd: "„Silja“ tõlkimisel ei ole tai-
mitud mehaanilise pedantsusega ega pinnalise
ümbrkaudsusega. Lauseid on „valatud ümber“ nii,
et säilib nende sisuline erilaad. Kui üldiselt arvu-
pärandi õige rikas varieerolikkus vahet on vähe-
nerud sobivate vastete puudusel, siis teiselt poolt

⁴⁹ H. Paulson, F. E. Sillanpää "Silja". (Kirjanduslik üle-
vaade) - "Eesti Kirjandus" 1935, nr. 7,
lk. 327-328.

tõlkija on võtnud appi haruldasematki eesti sõnara-
vara, et talada teksti mahakult (vt. „on ühessem-
mis“, „hunnik hobuse nohne“, jne.). Soomelikke väljen-
dusi ja kõnekäände antakse edasi hoolikalt: „tuli
sobitarud“ — „rakentanut riitaa“, „nukki ja nurki“
„pieliä ja nurkkouksia“. Kõnelusis muudugi on loo-
butud murdest, aga alab haitud venitav soomeline
toon oma kohkete gi-de ja see-dega; ka autori-
poolses tekstis säilib säärast värvingut.

Päiguti süski unaldata tõlkija liigselt meie lugeja
heaatlikkust fennimide vastu — ja isegi ta mõist-
misvõimet. Et mitte kahjustada mõningate välgendite
ehtsust, selleks on neisse jäetud (s.t. oma eestipoolse
häälikulise kyie toodud) ükrikuid aegupäraseid
sõnu, mida vahest võib kohata Põhja-Eesti ranna-
murdes, kuid mitte mujal. Näiteid: „niia“
„raaga“ (toorest) sagedane „tuiutas“. Soome keeles
haruldane „saamariin naiset!“ on mikipärast
tõlgitud taise soome sõnaga: „saageli naised!“
Võiks ka märkida, et lk. 209 erinev välgend „sellaitoa
arkipuolen tietoa“ ei peaks eesti keeles kõlsuma
mitte „igasuguseid argilev teatuid“ — eriti kui
arvestada kaasteksti huvikoondust nimelt ühele
teatmele; eheliljel 63, Vümares lauses, ei oleks
tohtinud „selviksi toiveiksi“ tõlkida mitte
„puhasteks soovideks“.

Loodetavasti ei suudav need väljastsitused

üksikväärtused tekitada muljet, nagu jätaks
vastikeelse „Silja“ nauditavus midagi soovida.“⁵⁰

⁵⁰ H. Paulson, F. E. Sillanpää „Silja“. — „Eesti Kirjandus“ 1935 m. 7, lk. 328.

II. Fraseologismide kasutamist tõlkes

F. E. Sillanpää romaani „Noorena uinunud“ pakub tõlkijale oma võimete rakendamiseks rohkest võimalust kui näiteks tema romaani „Tuhimelu vee ja vaeu“. Fraseoloogias on siin tunduvalt suurem ja rahvapärasem. See kajastub ka tõlkes. Järgnevate näidete puhul on võrreldud 1975. a. ilmunud redigeeritud tõlget originaaliga ning 1975. a. väljaannet 1935. a. väljaandega. Viimastest on tavaliselt näide ainult sel juhul, kui kriitiline sõna või väljend redigeeritud tõlkes on 1935. a. väljaandest.

A. Fraseologismi tõlkimine fraseologismiga

„...siitä kai Vuoren-
maan sydän oli
täysi...“

(168)

Sisu oli kylä
horeillä...

(178)

„...selepärist vist oligi
Vuorenmäen süda täis...“

(22)

Süda oli küll
veel täis...

(34)

Vimm oli küll veel värske...

(48)

... Kenenkaän tietämättä, ... ilma et keegi oleks
mistä se tihkui.

(168)

teadnud, mis di kurya juur.

(22)

... ilma et keegi oleks teadnud,
millest see oles.

(33)

"Jotkas taas sait
pääsinkyrsät joltain
tädiltä?"

(172)

"Kas said jälle
mõnelt tädilt
hundi parsi vi?"

(27)

... minkä menetettiin,

sitā sai Heikki Kuula lõeti Heikkile sõnad
Kuultavassa.

(177)

peale.

(33)

... selle eest tuli

Heikkil kõiks ära Kuulata.

(46)

"... jüstas minuv asiari
si de sinua ripittää..."

(77)

"... mille eest pole minuv asi
sulle epistlit lugeda..."

(57)

... hānkin puolestaan
tehden lovea noihin
sastuihin seteleihin...

(179)

... sest ebs olud temagi
omalt poolt sellele
rahasummale aadrit
lasknud...

(35)

... oli temagi ju omalt
poolt sellest rahasummast
osa saanud...

(50)

...että kyllä ainakin ... et kanna vähemasti peab
 hän sieltä keittoperunat sealt lähema turvi
 ottaa turvin sisäön, jooksus keeduks kartulaid
vaikka seinan allits... tooma, kas või läbi sein...
 (179) (35)

Kustaa jäi paikalleen, Kustaa jäi paigale,
 muttoo herkisti kumbar... teritades kõrvu...
 (180) (36)

Kustaa jäi paigale,
 kuid pingutas kõrvu...
 (51)

...ei nukkunut, muttoo ei
liisin jäsentäär
hievahuttanut...
 (195)

...ei maganud, kuid
ei liigutanud oimugi...
 (35)

...ta ei maganud, kuid
ei liigutanud...
 (72)

"Sinä olet sinä määrin" Sinä olet juba
 tahtunud Roimalan sel määrale end
paualihin... Roimala võtku mäsinud...
 (198/9) (57)

...Roimala võtkudene
mäsinud...
 (77)

...ja tommu kokku mukaan... ja põrmulennamine sea-
on minun aitari lyhyt. dusele kohaselt on mu
 (198) põlevad juba loetud.
 (157)

... mutta joukossa oli ... kuid rahva hulgas oli
 vielä riittävästi niitä, joiden veel kiltalt neid, kelle
 suu oli ras'asti raollaan, suu häbematult i'vi, et
ikäänkuin hauskatoiseen kohe hambune haavata
naurettavaa, jos Plihtarin Konti, mille Plihtari
 Jivari sitä vielä heille Jivari neile viskaa.
 heittäisi. (65)

(206)

... kuid rahvahulgas oli veel
 kiltalt neid, kelle suu
 oli häbematult praukili,
 et nagnu hammustada
sedas naardavat, kui
 Plihtari Jivari neile veel
 viskask.

(87)

... ettei murhalla, ryövää- ... nõhda et tapmises,
 misellä ja polttamisella riisumises ja põletamisels
yhtään loppua ollut. otsa ega äärt ei olnud.
 (218) (79)

... otsa ega mõära ei
olnud.

(104)

Oraas mies sitäpaitsi Kuulu järgi v'is oraas mees
 kuului käärivän siellä kühveldada seal rahva
rahaa tekemättä juuri kokku ka koopis ilma
 mitään. töota.

(240)

(105)

... etta tänä lähtekin ... et nüüd kõhelad
 vallitöihin semmoisid kindlustustöödela sihuke-
 poikia, jotka perkaavat sed poisid, kes teevad
 (240) puhtou töö.

(105)

Ja kun hän sitten Ja kui ta peaa nii
 siinä lämperi ja vähin soojaks lõks ja teinoleki
 toisetkin lämperivät... tuled võtsid...
 (241) (105)

Ja kui ta seal
 nii soojenes ja teinoleki
tuled võtsid...
 (139)

Silja ei vielä ollut Silja polnud teda veel
 ta pannut häntä helja silma all
silmaist silmaist. kohanud.
 (251) (117)

Silja ei olnud veel
 kohanud teda silma
silma vastu.
 (155)

Hyläpä olet tyyni "Küll aga oled
ottanut, kun nain viimast võtnud, et
 sikeenä makat." nüüd nii kovasti magad."
 (254) (120)

"Küll aga oled viimase
võtnud..."
 (158)

"... jonka on jonkin nä-
köinen eikä ihan sammutta
soitast öynä..."
(265)

"... keel on vähe nägu ka,
mitte mõnda päris
õnniku pealt..."
(133)

"... että hän urkoo
minun puheitteni pöälle
kyllä hän säkkiin..."
(265)

"... et ta minu sõna
peale usaldab pörsu
koti osta..."
(133)

" - Ei niellä nyt niin
tulissa pilvissä ajata,
puhusteli iäntä."
(306)

" Ega sellega nüüd
nõnda tule taga ole,
kõitses end peremees.
(181)

" Ega see nüüd nõnda
tule-tule taga ole..."
(232)

"... ellet olisi vaimoneni
ihminen, niin olisi viimeinen
värsyi väisattu."
(313)

"... kui sa poleks
haisterohkas, oleks mu
viime laul lauldud."
(189)

"... taisivat pitää jo
pientä silmäpelii..."
(313)

"... virkasid vist veidi
silmaagi..."
(190)

"... että vähän se
järkiparkas väistui."
(317)

"... et see auratuke
vaimutalguist saaks."
(194)

"... et see õimatu natuke
valgust saaks."
(248)

"... niis se on nyt
Kuoleman oma."
(220)

"... siis on ta
surmaajaks."
(81)

"... siis on ta surma oma."
(107)

Muttas suuremäärär Suure hulgavargidest
vangeistat teloititi myös aga vdtti viikatimes...
tuoni...
(332) (211)

Kuusi suure hulgav
vargidest tappis ka surm...
(270)

"Hiljaisena vedenä
se pahimmat madet
kanavast."
(261)

"Vaga veri,
nügar põhi."
(128)

"Vagusas ves on
see kõige rogasem
põhi."
(168)

B. Vaba sõnavõhendi edasiandmine fraseolo-
gismiga

"Niis, jospa tuukir
tuukar reisw."
(159)

"Noh, siis läks
reis lühem."
(11)

Mökin akkoja melkein
ahdisti, kun ei osattu
semmoisesta mitään
sanoo.

(159)

Saunastodet jää
peasegu et hing kinni,
sest säärase ajä kottu
ei osatud midagi öelda.

(12)

Saunastodet peasegu
hingeldasid, sest säärase
ajä kottu ei osatud
midagi öelda.

(21)

Ei äären hievaldust
kuulunut mistään päin
koko talosta.

(161)

Ei kippu egru koppu
kostnud kusagilt
kogu talust.

(14)

Ei hääl piiksatutki
kuuldunud kusagilt
tervest talust.

(24)

Anna ei hievaltanutkaan... Anna ei liigutanud
(163) oimugi...

(16)

Anna ei nihatanudki...
(26)

Hilman äiti kävi kyllä
kaksikin kertaa
Salmeluseksa taivutta-
manu ruortu paria
riihen...

(166)

Hilman ema käis küll
oma paar korda
Salmeluses noorpaarile
auku põhe rääkimas...

(20)

Hilma emä Räs Kille
 kaksiki kordas Saameluses
 noorpaari selle poole
hainutamas...

(30)

Jivari ja Tiltat ovat
yhtä puolta...

(178)

Jivari ja Tiltat on
ühes semmis...

(33)

... jonka sisällys vastas
 myöhemmin paljastui.

(177)

... mille siis alles hiljemini
peevavalgele tuleb.

(33)

... mille siis alles
 hiljemini paljastub.

(47)

Eikä niitä nitten
sen selvempää tullut...

(180)

Ja ega selgemat
sotti saadudki...

(36)

Ja ega midagi selgemat
selest tulnudki...

(50)

Ja hänellä oli nyt
 jälkeempäin se tunne,
ettei hän ollut saanut
 tuolta olemolta
oikeata hyvitystä...

(185)

Ja nüüd tagantjärele
 oli taol tunne, et ta ei
oleud selle mehega
aruid klavriks
saanud...

(42)

... et ta ei olnud selt
mehelt õiget hüvitust
saanud...

(58)

Raimala se on tarkoitus Seda on kõigest nõha,
saada, sehvõn kaigesta et Raimala i hui
näky... hammast...

(199)

(58)

... eika tämää käynti ... ja Kustaalegi polnud
Kustaa millään tavalla see kõik vastulekava.
Vaivarrui.

(203)

(62)

... ega see kõik Kustaalegi
Kustaalegi vastumeelse
olnud.

(83)

Hän itki vieraille
joutuneita lehmia ja
muuta eläimiä ...

(207)

Ta nautti võnastene
kätene käinud lehmade
ja muude loomade
pärast...

(66)

... Kures vuode oli saatu ... Kuri voodi teekülma
lõmpimäksi matkav välja hingas.
jälejeltä.

(208)

(68)

... Kuri voodi oli jäänud
soojeneks.

(91)

Vanhan emännän Vanaperenaise siida
oli pyvä olla. läks kergemaks.
 (220) (82)

...nyt on osattava olla... ...nüüd peab oskama
 (230) end vaas hoida...
 (93)

...nüüd peab oskama olla...
 (122)

Kukaan ei kunninkaan Süski ei tikkunud
erikaisemmin häntä ükski talle erisemalt
lähennellyt... ligi...
 (232) (95)

Ükski süski ei lähennunud
temale erisemalt...
 (124)

...joutui hän koveremaan- ...läks tal siigä pärast
kin siigä vuoksi. Kops üle maksa.
 (240) (104)

...juhtus ta siigä pärast
ägestumagi.
 (138)

Lähti äisikseen he olivat Minetu puhel olid nad
hükan ryypänneetkin. muidegi ka veidi
 (240) viina visanud.
 (105)

Minetu puhel olid nad ka
veidi nappitanud.
 (138)

Pari tyttöä uunin
luota lähtee yhdessä
menemään...

(247)

Paar tüdrukut ahju
juurest parevad jala
käima...

(112)

Paar tüdrukut ahju
juurest laetud käia...

(149)

"Si minkaar se naurata-
työ taidas tallekään
olla oikein luonnon
mukainta..."

(265)

"Ega see laudatöö
ole vist teilegi kuigi
konti mööda..."

(133)

"Ega see laudatüdruks
amet olnud teilegi vist
üheks loomu kohane..."

(174)

...saattoi olla ja puhua ... võis olla ja rääkida,
niikeini halusi...

(273)

Kuidas süda kutsus...

(143)

võis olla ja rääkida
Kuidas soovisid...

(186)

"Taitas vaar tü
Laura sita vähän
katsella."

(274)

"Eks Laura ole temast
vide sine võetud."

(144)

Võrreldes fraseologismide kasutamist 1935. a.
väljaandes ja redigeeritud väljaandes, tuleb

õeldas, et fraseologismide osas on redigeerija teinud küllaltki olulisi muudatusi.

H. Lepik on ühtlustanud fraseologismide kasutamist tõlkes. Näiteks fraseologismi viim oli küll veel värskes on ta asendanud fraseologismiga süda oli küll veel täis, kusjuures aga ka 1935. a. väljaandes erineb fraseologism süda on täis teises kontekstis.

1935. a. M. Lepiku tõlkes on mitmed originaali fraseologismide eelari antud vabari sõnaühendiga. H. Lepik on püüdnud need asendada fraseologismidega ja on seda teinud igati õnnestunult (vrd. näiteks rahasummast osa saama ja rahasummale aadrit lastama, kõrva pingutama ja kõrva teritama, ägestuma ja kops läheb üle moksas). Mõnel juhul on H. Lepik mõnevõrra muutnud tõlkes olemasolevat fraseologismi (vrd. viimse viimast ja viimast viimast, ei olnud osa ega määrat ja ei olnud osa ega äärt).

H. Lepik on laiendanud fraseologismide kasutamist tõlkes, andnud võrdlemisi palju vabari sõnaühendeid eelari fraseologismidega, mida me 1935. a. väljaandes tavaliselt ei kohtu. Kõik on ta mitmeid fraseologisme mõnevõrra muutnud vastavalt kaasaegses Eesti keeles väljakehtunud keeletarvitusele.

Eelöelduga ei ole tahtnud alahinnata Mart
Lepiku varasemat tööget, mille ilmumise omaaegne
arvustus tunnustavalt vastu võttis. Mart Lepiku tööga
paistab siinse täpse originaali jälgimisega,
seda ka fraseoloogismide osas.

III. Sünonüümide valikust tõlkes

F. E. Silloinpaää romaani "Noorena uinunud" stiil on varjundirikas. Nüsusugusest on tõlkija püüdnud seda ka edasi anda. Tõlkes kohtame rohkem rohvapäraseid sõnavara. Tavaliselt on edasi antud ka tegelaste kõne.

A. Nimisõnalised sünonüümid

... jätkoi äiti motkotus-
taar nyt poikaansa
kohtaan.

(173)

... jätkeas ema mõnamist,
mis nüüd poja kaalea
sadas.

(27)

... jätkeas ema oma kiledust
nüüd poja vastu pöördus-
des.

(40)

"... Kuu jo kahdella on
mukula pelkilla niillä
neuvoilla."

(172)

"... Kui juba kahel plikal
lapsenuguland paljalt
rende nõudneta
peale."

(27)

"... niiltä saa pian
toisen miehen mukula
ruokkiaksensa."

(246)

"... neilt vöib kergesti mishe
teise mehe lapsenugula
toita saada."

(111)

"...neilt voi kergesti mõne
teise mehe lapsenmugela
toita saada."

(148)

"minä ne mukulaatkin
ovat?"

(348)

"...kus need marakratid
kahi on?"

(229)

"...kus need lapsenmugu-
laadki on?"

(292)

Plihtari oli vanha
asumus...

(177)

Plihtari oli vanha
majaüks...

(32)

...eikä se olnudkaan
mitään "kuuse juurel
keitettyä".

(241)

...ja ega see olnud
mõni "metrakohiv".

(105)

...ja ega see olnudki
mõni "kuuse all keedetud".

(139)

...ja kui ta järgi
jõuab kerjää viia...

(272)

...ja kui ta oma
külalistele pitavalle
korvaldas...

(142)

...ja kui ta korvaldas
mõningaid pidustusi
oma külalistele...

(185)

"Päästättköös minä
poikakoloppeja yöllä
tyköös?"

(267)

Joskus isäntä tuli
odottamatta ja ajoi
ulos tyttöjen seurapöytä.

(258)

"Kas sa öösel
poikakoloppeja kah
endae juurede laored?"

(136)

Mõnikord tuli ootamatult
peremees ja ajas tüdrukute
shalised välja.

(125)

Mõnikord tuli ootamatult
peremees ja ajas tüdrukute
seltsipoisid välja.

(164)

... Kuu on se kehruupuu
semmoista Reikkoo...

(197)

... Kuuas Küljesõjendaja
on na nõrguke...

(55)

"... mutta semmoista
yõkoiramista minä
ei kõi.

(267)

"... aga niisugust
öökoipamist ma
ei kannata."

(136)

... sen on niin helppo
tunda pyöräie
raskarasta, mutta
vaimentuneesta kolinarasta.

(297)

... seda on kerge ära
tunda rotaste raskest,
summutatud lokerda-

misest...

(171)

... kuid summutatud
müürinast...

(221)

Hämmärän läpi hevosmiehen
näki ladan vaikeilla
vain epämääräistä
liikettä...

(219)

Läbi hämmärruse nägi
hobusemees küüni jures
ainult ebamäärast
sahmerdamist...

(196)

... ainult ebamäärast
liikumist...

(251)

Emännän sopi jatkava
matkotustaan siinä
ohi menemään...

(348)

Temast mööda minnes
jätkas perenaine oma
nirgumist...

(229)

"Ei semmoiselle presu-
houlele kannata
vihainenkaas olla..."

(168)

"Ei siukelele
sita-adelele taw
vihaw kannata..."

(21)

"Se konkio siellä oli
yhtenä yönä laikinut..."

(246)

"Vä paesmaigu
olla sel ühes
ööb aelenud..."

(111)

"See sinder olust sealt
ühes ööb aelenud..."

(148)

"Siinä on kannat
üks varhva velmunkeeri..."

(304)

"See on üks igavne
võllareog..."

(179)

...mikäli ne kerkivät
Kurkelan päron
tämännöisiä vaihteita...

(318)

...mis puuturid Kurkelas
paksmaa tänäöisene
saaturine...

(194)

„...niin saipaa vielä
kerran entisenä lisäksi
toi Santalan räkä-
parta nenällensä...”

(325)

„...mis saaks va praaga-
Rale Santalan Edigeli erdi-
sele otas veel kord nina
pihta...”

(203)

praakhabe

(261)

F.E. Sillanpää teose „Noorena uimurud” togerus-
tik kolmas moodurud sajardi viimast ja Kõesclase
sajardi kahte esimest aastakümnet. Tõlkijal on
püüdnud säilitada originaali arhailise vajur-
diga sõnu.

... ja koka rintama oli
vallan kävinnyt demasta...

(332)

... ja kogu väerine
oli täielikult kaotanud
olemast...

(211)

... ei suinkaan jõhtunud
Amerikan isäntöväer
erikoinesta ihmisrakka-
desta...

(153)

... ei olenenud neguugi
Kirikla pererahva
erilisest ligimise-
armastusest...

(5)

...joka pääsee talolliselta
lapsevarkka kiitelemään.

(159)

... Kae tuleb koka-
pidajalt tite-perarah
välja protomida.

(12)

Käämotkan jälkirau-
 benteen yhtyi helposti
 lapsuuden kirkas tunne...
 (158)

Pulmapeo järelrauguga
 ühineb kergesti lapsepõlve
 helge terendus...
 (11)

Pulmareisi järelrauguga
 sega ühineb kergesti lapse-
 põlve kirkas meelendus...
 (19)

...jõka vaim niinkui
 jõki uskolline luonto-
kappale tuli sinne minne
 hanki...
 (164)

...kes ainult nagu
 mingi jumalaloomakene
 lähel sinna kuhu
 temagi...
 (18)

...nagu mingi ustav
looja loomakene...
 (28)

Ja jõskurhan kaato
lõmpõine tauti talon
 nün tyhjäksi...
 (182)

Ja mõnikord murdi
soetki talu nii
 tühjäks...
 (38)

Yatakin oli palautunud
 tuon onnetomaru synnyty-
vuoten äärena...
 (193)

Midaagi oli selle
 õnnetu nurgavoodi
 ääres tagasi tulnud...
 (50)

Midaagi oli selle
 õnnetu sünnitusvoodi
 ääres tagasi tulnud...
 (69)

Sellaista di noina	Sääranne ole <u>paari-</u>
<u>pariskunnan yhteiselämän</u>	<u>rahuu</u> kooslu nende
valtamorina.	õitne-eas.
(195)	(53)

paarirahuu
(72)

...kuin ehkä joku	... kui ehk ainult
pudilihäpero <u>eläkeläine</u> ...	mõni poollotalas
(132)	<u>manuline</u> ...
	(53)

Toxin ke saasivat	Nade ütlesid end küee
okurasa Tampereelta	Tamperest pärit olvat
ja matkallaa <u>rintamalle</u> ...	ning teel <u>väerivrale</u> ...
(311)	(187)

Glän seiso <u>lastukkaalla</u>	Ta seisis <u>pinumaa</u>
ja pilkkoi saurapuita.	ja lõhkes saurapuid.
(222)	(84)

Ta seisis puuridol
juures ja raius
saurapuid.
(110)

... nüh että pieret	... nü et väikesed
<u>tallukkaat</u> tounuvat...	<u>pätid</u> jalas patsuvad...
(256)	(123)

... nü et väikesed tallukad
tolmuvad...
(161)

... Kuin moni vaikenin ...nagu moni narkute
joutunut sarkatakkinen sattuud mees, kalvine
tallukarjalainen mies... Kuin seljäs ja vatekade
(193) jolas...

(51)

... nagu moni narkute
sattuud kalvine
tallukarjalane mees...
(70)

... Kuin puhdas
ylimysnuorukainen...
(285)

... Kui ka kõrgemas
seltkonnas kaurishingest
noormes...
(137)

... Kui ka puhas
ülimeesnoormes...
(203)

... tivoo hetken kõpälillään ...
niinkuin hiiren tai
oljentoikkään päälle
tavoit Haisi...
(215)

... Kribil nilmapiogu
kõppadega nagu
hiire või oletoikkapea
haaramiseks...
(75)

Ilukirjandus aitab meil säilitada sugulaste
nimetuste kasutamist, mis on unustune jäänud.

... ja Kielsi lankkaar ... ja Keelas languelgi
"tuota Väinö Honkkeliä- tolle Väinö - totaku
kaov enää juuttamasta..." jootmise..."
(241) (106)

...jõllein nõmää
langukret olivat
nåin vastatusten.

(206)

...kui langukret olid
nõnda vastamisi.
(65)

...jõttea kån silloin di ... mis ta toonau oma
tuon hyvån lankonsa kalli nugulase est
juolesta suorittanut, ja koguri kahelordalt
vieläpä kahten kertaan oli moksnuud.

(206)

(66)

... nõeki nuoren källynä... ... nõegi oma noort
(174) haisele...

(29)

... ja minen orgarari... ... ja on mu nõbu...
(271) (140)

Antud teose tõlkimisel on tulnud edasi anda
ka mitmeid etnograafilisi termineid ja ajajärgu
elu-oluga seotud sõnu.

"Tuollau se on
pakarikamarina..."
(159)

"Ta on pakktoas..."
(11)

"Ta on seal pagaritoas..."
(20)

Nõlemas väljandes on antud selle sõna seletus -
Soome talus eriline tuba, kus asub suur leiva-
ahi.

... kuin Pliktarin pakari- ... kui seal Pliktari
kamarina sinä esim- pagaritoas tal esimesel
indäsenä Perä... ... suvel...
(195) (53)

... Väärri halsin oven ... sangukse lukku...
lukkoon... (34)

(178)

... ei hõn saanud hilmaa ... ei saanud ta hilmat
 muukse kuin purpuriin... mujale kui purpuri-
 (195) tantule...

(53)

... ei saanud ta hilmat
 mujale kui purpuripolkale...
 (73)

... eikä sen ikkunoista ... jõe selle alhast ei
 näkynyt muuta kuin puimalisto... paistnud muud kui
tapuad...

(159)

(11)

Võib tunda näiteid kau tegevuskohta iseloomus-
 tavate sõnade kohta, millest ilmneb, et tõelise
 M. Sepik on tegevuskohta endale selgesti ette
 kujutanud.

Niin etta Hilma oligi Nii et Hilma oligi
 nylt sitten kotonansa siis nüüd jälle oma
korvena. kodus kõrvalukale.

(158)

(10)

Hõn saattai lähtäa ühel pühapäevapähtul
 Miina lasten kanna juhtus ta ühes Miina
 jonain sunnintai-iltana lastega kuhugi
 jonnekin leikkumistaloinin kõrvalukale rukkaidus-
tõllikulmalle. talgule minema.

(216)

(77)

... sillä talo oli
syjäkuemalla...
(309)

... sest talu asus
kõrvunukan...
(185)

... turtui vain hyvältä ... tundus aimelt, et
pärnes yhä kauemaksi pea oleks kadunud
erämaastar.
(185)

... ikka kauemaks
laarekurune.
(41)

B. Omadussõnalised sõnoliitumised

Omadussõnaliste sõnoliitumiste hulgas leidub
kohapäraseid sõnu, murdelise päritoluga sõnu
ja igapäevase kõnekeele sõnu.

... josta lähelle nojau- ... kust ligis alduks
tukaan armast kõrvan armsama kõrv oli
oli kulunud sydämen kulunud südame
sykintä... tuksumist...
(154) (6)

... kust rende vastu toetaku
armsama kõrv oli kul-
nud südame tuksumist.
(10)

... maksavad suuriolla ... maksavad leplikult
valloar summatomarti... oma piraka summa...
(159) (12)

... siis maksavad leplikult
päris tohtu summa...
(21)

...mielensä on epämäärä- ... hinges ebamääraselt
räinen jylhä odotuksen sünk ootusetunde.
tunde. (14)

(161)

... mees ebamääraselt
voigas ootuse tunde.
(23)

... että siitä olisi polku ... et siit laialt ja niidalt
poikennut laualta ja telt pööras jälgrada
lattealtu ladultu syville, turvalisile, rahulikile,
rauhallisile, kotoisile õdusaile maile.
maile. (18)

(164)

... et siit laialt ja niidalt
telt poikas jälgrada
nigavale, rahulikult
kodusile maile.
(28)

... tundui vastaan tuleah - ... tundus talle vastu
tavus ilmas myös ensi uhkav õhk esimest
kerran hiukan viiraltu... kordas veidi võõras...
(172) (27)

... tundus talle
vastupuhkav õhk samuti
esimest kordas veidi võõras.
(39)

... ja nyt istui tytön
siinä jykevän isänsä
rinnalla linjaari-
kattaila... (222)

... ja nüüd istus tütar
pikkvanerile oma rinnaka
isa kõrvale... (83)

Tuo rotuva talontyttö... See rünnakas talutütar...
(234) (97)

He olivat reimalla Nad olid Ruraanikas
tunlella... tujus...
(240) (105)

Nad olid valukas tujus...
(138)

...muutamisa Barheita ... mõned Karused sõnad
lauseita lausurut. oli ütelnud.
(245) (115)

... ütelnud mõningad
Karedad laused.
(152)

"No terveksi vaar-
Beit"ä nyt Balvica."
(271)

"Noh, ole siis vika -
jõu keeda kohvi."
(140)

"Noh tervist siis -
keeda nüüd kohvi."
(132)

Professorin reimav tüüli Ka professori hüütu
oli yltynyt. tujis oli valgi tõusnud.
(284) (156)

Ka professori reibas
meeleolu oli veelgi tõusnud.
(202)

Mutta laulun lastu
ja nuotti oli jäänyt
isännän laimaalkoon
talollistajien ilkeästi
soimaan.

(308)

Laulu laadi ja viis
aga diidi jäänuks
peremehe tõntri talunele-
ajju vastikult helisema.
(183)

...peremehe lõdvanditu
talurikuajju ...
(235)

... ja hänen heiveröinen ... ja tema õõnuka,
pitkäriipsinen piikarsa... pikkaide riipsmetega
(337) tüdruk...

(216)

Jos silakat sahuivat Kui nügud jultusid
olema ar hiiekar varhuse- olema vanadusest
den kellertäviä tai karmi- veidi roostes või taime-
voi härskintynyttä ... või käästunud...
(338) (217)

... või taimevõi
lõpataunud...
(278)

... jona Kierikar ... kus mängisid
samedakarvoiet lapsed Kierikka räämas
oleilivat ja rakentelivat. nõgudega lapsed.
(353) (235)

... Kus mängisid ja
ehitasid Kierikka kahvatute
nõgudega lapsed.
(299)

... niin varhas, että hän	... nii varas, et ta oli
jö oli lapsellinen ja	juba lapsik ja
<u>pehmeä</u> ...	<u>tömakas</u> ...
(355)	(238)

Kahes järgmises näites on tegemist murdeliste omadusnähudega.

Isä ja äiti ovat	Isa ja ema on
<u>õreitä</u> ...	<u>õrjetud</u> ...
(256)	(122)

... Kuin hänen <u>parempi</u> -	... Kui tema <u>aristamad</u>
<u>õrsed</u> sisarensa.	Kaarded.
(258)	(125)

... Kui tema osakamaid
Kaardesid.

Arhaismide kohta võib näiteks tuua sõna
raskjalgne.

Marta, Silja vuode-	Martas, Silja voodikaas-
Kumppari, oli tulet	lane, oli jäänud <u>raste-</u>
<u>raskakari</u> ...	<u>jalgseks</u> ...
(261)	(129)

Tõlkest võib leida mitmeid huvitavaid omadus-
sõnalisi täiendeid, mis mõjuvad värskest ja muu-
davad teksti elavamaks.

... Kesä'n vielä ollen	... hiiis veel suve
<u>nuoremalla</u> puolella.	<u>värskemä</u> pool.
(153)	(5)

... siis kui oli alles
suv erimene pool.
(9)

Tämnär heikon piston
jälkeen turssi Kustaa
olevansa voiton
puolella...

(164)

Selle pögasu torke
järel turdis Kustaa
ennast võitjana...

(17)

Selle nõrga torke järel...

(27)

Tuli vähän mieleen
nuitten kuolleittenkin

lasten harmat kannot... Kahkjad näod...

(226)

Tulid korrale mælde
ka surnud laste

(88)

C. Verbaalsünonüümid

Verbaalsünonüümid hulgas on eriti rohkesti
igasuguseid liikumist väljendavaid verbe.
Mitmed neist on murdelise, kõnekeelse või pejora-
tiivse iseloomuga.

„Tulin katsoma, et
mitä sinä täällä
nii aikaillet...”

(161)

„Tulin vaatama, et mida
sa siin õige
Koperdud...”

(15)

„Tulin vaatama, et mis
sa siin õige teed...”

(24)

Tõllien vaimot palasilivat Põrsinaised õõmpinid
mikä minäkin päivänä Kes Kuragi oma elu-
omia teitään asumuksinsa... aseme poole...

(167)

(21)

Sauranaised lõikend
ühed ühel, teised teisel
pölevad oma elamus poole...

(32)

...joka sinä ainoana ... Kes lastest ainso
eloon jääneerä tepasteli eluyäänura seal
vanhempiensa välinä ... varemata juures tippas...

(204)

(63)

Muttu Silja ja Kustaa Silja ja Kustaa
tepastelivat tiellä ... kimberdand aga tee...

(211)

(71)

Här paarusti Kaapillen. Ta tukerdas Kapi juurde.

(220)

(81)

Ta lohistas end Kapi
juurde.

(107)

...lõhti arvokkaasti
tallustamaa samaa
tieta ...

(220)

...lõks ta väärikalt totundes
samaa teed tagasi...

(82)

...lõks ta väärikalt
kimberdades samaa teed
tagasi...

(107)

...kun hän ilmaan ... kui ta ilmaa sulise
 varinaistav aian aihetta põhjustas on kempineud
on kävellyt niemekkeensä neemetsale...
 Kärkeen... (88)

(226)

Rahoinvoipanaa hän Pööritavaa südamega
tujuotti päin keskilattiaa... tuutus ta keskperandale...
 (230) (93)

Silja vaelsi
 tietänsä.
 (232)

Silja maansi
 teed mööda.
 (95)

Silja läks oma teed.
 (124)

Isäntä pyöröhtää
 istumaan oikealle
 puolelle...
 (276)

Permees vupsas
 paremat kätt
 istuma...
 (146)

Permees vupsatub
 paremat kätt istuma...
 (190)

lähiseuden renkipoikia Rahuas hulegas sõelus
 ja heidän seuraansa lähikonnas meelaseid ja
 pyrkiviä nuorempia nende seltsi kippumaid
 poikia liikunkelee jõukona... nooremaid poime...
 (277) (147)

... jokin lühkarti
 Härmijäsenä ruokona...
 (285)

... Keegi sabistas
 Hämaras kohus...
 (156)

... Keegi liigutas hämaras
 kohus...
 (202)

... Korkas pari miehistä
 nauravaa lausaldust
 kuului pulpartavan
 rappuriltas pihamaale.
 (285)

... sest paar mehe
 naerulajatus kuuldes
 trepilt see volksavat.
 (157)

... sest paar mehe
 naeruhäälitsust kuuldes
lajataust trepilt see.
 (202)

Glän Kapuri ülkertaa... Ta Kobis ilakorrusse...
 (291) (164)

... Kuv he jookskatelivat
 pihapoluilla pienissä
 arkareinaan kirkkoon
 hankimaan.
 (340)

... Kui nad veel enne
 kirikunimekut oma
 pisutaste ajatometuste
 pärast siia-sinna seksid.
 (220)

... Kui nad veel enne
 kirikune meikut
 siia-sinna jooksid.
 (281)

Suhteliselt rohkesti võib leida ka ütlemist,
 rääkimist väljendavaid sõnariime.

Hilmar äiti laitteli Hilma emma pakkus
 Hiljaa juonitellen viiraa alla tassa promisedes vööräle
 vohrääkähvään. kohvi ühes nisuleivaga.

(159)

(11)

"Luelevat ihmised vielä, "Ihimesed mõtlevad veel,
 että on häät pidetty et pulmased on peetud enne
 ennem vihkiaäsiä", laulatamist, "tähtas
motkotti Tiltat, Hilmaräiti. Hilma emma Tiltat.

(166)

(20)

... torikas Hilma emma Tiltat.

(31)

Jä jo täällä piiaat
ihmekelivätkin.

(165)

Tiidrukud juba
kõrutavutki sellest.

(19)

... jä nyt tempoo jä
tuskittelle varsinkein
 äija itse...

(177/8)

... jä nüüd toriseb jä
toriseb eriti taat ise...

(33)

... jä tytöt supisivat
 keskenään aapisen
 äärenä.

(217)

... jä tiidrukud posisesid
 kahetse asitav taga.

(78)

"Küllä minä otan,
hölähti Väinö...

(241)

"Minas võtan küll,"
lompsas Väinö...

(106)

"Küllap mina võtan,
pajatas Väinö...

(140)

... ajatteli ulko siinä
mennään kijas
hymähdellen omalle
uskolleen.

(296)

... mätles vana miures
ja vaikeelt muhotades
oma hea usu üle.

(169)

... vaikeelt naerataides
oma usu üle.

(218)

.. sõpersi emäntä
pehmeällä suullaan
ja oli kovana hädänä...

(347)

... pudistas peremaise oma
pehme suuga ja oli suures
hädas...

(2929)

... Kogelas peremaine...

(292)

Näiteid võib tuua ka tõlkijate muude huvita-
vate leidude kohta sünonüümide kasutamisel.

Salmeluse isäntä

Salmeluse peremes

liikardi epämiellyttävästi...

võrutas ebameeldivalt...

(157)

(9)

... Hän oli oikeastaan
kateutumanen pitem-
mältäkin kuin tältä
häämatkalta.

(158)

... Kas polnud ta siiti
palju kauemalt
koju naamas kui üksnes
selgelt pulmategemist?

(11)

... Koju tulemas...

(13)

... olivat kovasti kiintyneet
tavalisuuteen.

(159)

... olid süüvinud oma
argipöeva.

(12)

... olid küürdenud oma
argipõleva.

(21)

... nüüd etta kõnen omakiv ... nii et tema endagi
mielensä hakkari poiklari meeleliigutus silmapilgus
liikutusest. surumus.

(191)

(48)

... silmapilgus katkes.

(66)

Süra kura ritsi lapse Mudea virtsus lapse
varpaitten välistä... varvaste vahelt...

(217)

(77)

... minä vielä di alku- ... kus veel redutas
Kasär Kevätsävyistä hämyä. suve esimese poole
(223) Kevadevarjulist hämarust.

(84)

... Kus veel oli algusve
Kevadist hämarust.

(111)

Muttas tuo äijän tuohon Kluid vanomehe postatus
paikkaan sovittama lause jäi tema toadlune
lausahdus jäi juminaas kirvenolama.
kõnen tajumasa. (111)

(246)

... tundui ninkuin olis ... nagu oleks ta
Kopeloinut niitä isän Koblanud seda isa
tarkuista... tarkust...

(265)

(133)

... nagu oleks ta kobanud
seda isa tarkust...

(174)

... ja rikkureita oli
parhin pidelt y...

(265)

... ja streigimurdjaid
tümitatud...

(133)

... ja streigimurdjaid
halvasti koheldud...

(174)

"Se ei ole tainnut olla
ihav kuitti viharita,
se sinu hyvä hooldaja..."

(267)

"Ta on vist päris kanasti
perutanud, see sinu hea
hooldaja..."

(136)

Keittiön perästä tuprasti
jorkus savu ilmaa.

(273)

Köögi koldest tonatas
vahetavalah suitsu sine.

(143)

... tonas vahetavalah
suitsu õhku.

(135)

... vaaer muututtas, etta
minäkin elänän
rubtio riutuu...

(277)

... vaid tuletab meelde,
et elu õitsituli
kambus...

(147)

... et saalgi elu
õitsituli kambis...

(191)

... kun nuo muutamat
paikaset ovat imeneet
sitä tolkkuttomasti.

(286)

Nissä pölini silloin
hedesavun.

(293)

... sest mõned poisid said
seda juba ülearu
kaarinud.

(158)

Sis tuprus neist
seemnetolmu.

(166)

Neist tolmas sis
seemnetolmu.

(214)

"... sillä noi parkonärrit
sillä noin riekuvat."

(304)

"... sellest need parkonärrid
hääksuvad."

(179)

... prääksuvad.

(230)

... joiden miehet parhaillaan
lojuivat paikkakunnan
puraisena esikunnana...

(312)

... mille mehed parajasti
kohalikes puraste
staabis põhustasid...

(188)

Rinnen sekä silminä
että silmun palei
hiljainen raivo...

(318)

Nihasti Rinne silmis
kui südames milas
varjatud raev...

(194)

... südames hingitses
varjatud raev...

(248)

...ja jostain kajastav,
 että jostain puuttuu
 toverinkin jalasta...
 (355)

...ja kusagilt kangastus,
 et midagi puudub ka
 kaaslase jalast...
 (237)

...ja sinä sulamaa
 ja hõvitenään ne
ritisevät ja ratisevat...
 (210)

...ja sulades ning
 kadudes see
rigiseb ja ragiseb...
 (70)

...see krigiseb ja ragiseb...
 (93)

D. Määrsonalised sünonüümid

Määrsonalistest sünonüümide hulgas võime leida
 suhteliselt vähe tolkijapoolseid leide. Tolkijad on
 kasutanud mitmete sufiksitega määrsonalisi süno-
 nüüme, samuti ka liitsõnalisi määrsona.

...ja kuoli kupsalt sinna. ...ja suri seal kopsti maha.
 (272) (141)

...ja suri ropsti sinna.
 (184)

Vanha isäntä huomari Vanamees märkas
 ikäänkuin yhtäkkiä... nagu hoobilt...
 (157) (9)

Vanaperemees märkas
 nagu ühekorraga...
 (118)

...ja laittautui vielä
luontevammin pulsiin
Kustaan kanna.

(158)

...ja halatas Kustaa
veelgi lobedamalt
meuseas-juttu.

(10)

...ja seadis endi kolu nagu
vab erangi meuseas
Kustaga rääkimiseks.

(19)

Täna elitoolliskõrnyus
teki uuden tien esimesed
askeet petollisen
vihõttärise.

(164)

See õhtusõõgiküsimus
tegi uut te esimesed
sammud nurjatult
vetleval.

(18)

... äravõetlikult vetleval.

(28)

...vastasi emõntä äkäisen
karkearti.

(34)

...vastas perenaine
õrjetult.

(18)

...jonka asiad ovat
myös sange aitaalla...

(199)

...et kui ajiad on
väga räbalasti...

(58)

Hiukan hän odotteli
Kustaa keskijõn
aikoikin...

(163)

Hiijukesi ootas ta
Kustad ridaõõni...

(17)

Kui keskõõni ootas
ta pisut Kustat...

(27)

"Olihan vanhan miehen" "On ju vanol mehes
parempi kulla pitkäänään bergem sirui koorma
kuin püstynä. - "Niin kyllä, otas sõitot, kui jälgis
kun sita kumminkin kääia." - "Seda'nd pääl,
pitkääksen loppujin lopuki kui ükskord tuleb
joutuu."

(186)

nükuini sirui olla."

(43)

1935.a. trüki on mõlemal
juhul pikali.

(60)

...kun kysin sattui,
lõhdedtiin vähän
saattelema...

(221)

...kui treivas, mindi
isegi rinnuti kokku...

(83)

Mitään vastamatta
tyttö ryhtyi äköillen
toimeen.

(163)

Sõna lausumata
hakka tüdruk rabinal
toimetama.

(16)

Sõnalausematult hakka
tüdruk ägedasti toime-
tama.

(26)

...ja teki kysin hitaasti
eräitä ostoknia
kauppaupodina.

(176)

...ning teigi üha
pikatoimeliselt mõned
ostud pois.

(31)

...ning teigi üha aeglaselt
mõninguid ostuid kaupluses.

(44)

"...Kotiteorian nyt katsoa, "..."Katsu nūid vaadetaa,
 ettei se Keisari sitä et too Keiser sedoa
ilmaiseksi saa."
 (199)

jumalamuiden kätä
 ei saa"
 (58)

"...et see Keiser sedoa
muiden ei saa."
 (79)

...seksin elää
riippumattomana...
 (244)

...elavad ja
omatahtsi...
 (71)

...elavad ja isna riipu-
matelt...
 (94/5)

...jonka toteutumiseen isä ... mille täidemirekset
 nyt ehdottomasti usko. isä nūid ilmsikindelt
 (215) usub.

(75/6)

... kindelti usub.
 (100)

... Hänen kunnallinen ... tema kunnalline ilme
 ilmeensä esti siitä noita takista neid ammulisui
töllistelijöitä... vahtijoid...
 (232) (95)

...tai hänellä ei ollut ...voi ei oleud tal
 nyt aikaa ryhtyä seikka- nūid asgou hakata
peräisempiin tutkimuksiin. sedoa ilksipuelgi unuma.
 (327) (205)

... hakata seda übriskarja-
likumalt uurima.

(263)

... johon siellä makavan
sairaan säännölliset
yskähdykset omistuisen
jylhästi sopivat.

(352)

... millega seal karmaka
haige järjekindlalt
kõhahood kummaliselt,
ülevõimelt kokku
sobivad.

(234)

... imeliselt voikasti
kokku sobivad.

(298)

Sõnonüümide osas on H. Lepik tõlge küllaltki
mitmekesine. H. Lepik on tõlke redigeerimises võima-
likult alles jätnud huvitavad ja taluvad sõnonüü-
mid, mistõttu muundatud sõnonüümide osas
on tunduvalt tagasihoidlikumad kui fraseolo-
giide puhul.

H. Lepik on säilitanud rahvapärased sõnad
tõlkes (paiksmagu, võllarog, praaguhale jt.).
Küll aga on H. Lepik kõrvaldanud ilmsed
noomepäraseid (vrd. „kuuse all kaadetu“ ja
„metrakohin“, seetripõisid ja shalised, puhas
ülimusnoormees ja kõrgemas seitskonnas kaunis-
hingest noormees).

Tõlkes kohtume mitmeid teose tegemisele

isloomulike sõnu, mida kaardisõnade sündumuse edasiandmisele tavaliselt enam ei kasutata (väärinva, ligimesearmastus, nurgavoodi, paarirahvas, manuleht jt.). Kaks trüki vahel siin olulisi erinevusi ei ole. Soome elu-oluga seotud sõnadest on tõlkija lehelülje all andnud seletuse sõnale palettuba ~ pagarituba, muudels juhtudel ei peaks arusaamatusi tekkima. H. Lepik on tõlkes säilitanud ka tagajärelõppu isloomustavate sõnad (kõvelõugas, laanekuru jt.).

Omadusnõuete sõnastiku hulgas leidub rohkesti rahvakeelele omaseid sõnu (kuraarikas, viks, ruimakas, tõmakas jt.). Tõlkija on oma sõnavara võtnud ka muuretest pärit olevate sõnu (õyistu, arise). H. Lepik on redigeerimisel muutusi teinud peamiselt stiililiste kaalutluste (vrd. õigas ootus terve ja sügis ootusterve, rahulikult kodusele maile ja rahulikele, õdusale maile). Mõnel juhul on H. Lepik leidnud värskemalt mõjuvat omadusnõuete täiendusi (vrd. suve esimene pool ja suve värskemas pool).

Verbaalsõnastiku hulgas on rohkesti liikumist väljendavate verbe (koperdama, kõmpima, tippama, timberdama, tukerdama, tatsuma, tuiutama, marrima, õeluma, kobima, selima), mis kõik on erineva stiililise varjundiga ja tõlgetes omale kohale. Rohkesti on ka ütlemist,

vääkimist väljendavaid sünonüüme (promisema,
kõrutama, täritama, torisema, tõrelema, pobi-
sema, lompsama, muhutamata, pudistama,
kogulema). Samalaadsete sõnade küllaltki suure
kordumise surrib tõlkijad otsima erinevaid
väljendusviiside. H. Lepik on püüdnud täpsema
ja eesti keelele omane väljendusviisi poole
(vrd. olid kiindunud oma argipäeva ja
olid süüvinud oma argipäeva või neist tolm
sis seemnetolmu ja sis tüpus neist seemnetolmu).

Määruslike sünonüümide hulgas kohtame
huvitavaid leide vähem, ei ole ju neil nii
olulist osa stiili loovate elementidena kui näiteks
nimisõnalistel või verbaalsünonüümidel. Näiteks
 võib sin võrrelda kahe triiki elavad ju ühe
riippumatu ja elavad ju omatahtsi, kuri
keskööni ootas ta pisut Kustat ja higijaks ootas
ta Kustaad südööni.

IV. Võõrsõnade tõlkes

F.E. Sillanpää romaani „Noorena uinunud“ ei paista silma võõrsõnade rohkeusega. F.E. Sillanpääle on küll aga üldse omane, et ta kasutab suhteliselt enam võõrsõnu kui mõni teine soome kirjanik. Antud juhul on võimalus kahe väljande vahel võrrelda, milliseid muudatusi on tehtud redigeerimisel võõrsõnade osas.

A. Võõrsõna tõlkimine võõrsõnaga

Kui originaali võõrsõna on tõlkes edasi antud võõrsõnaga, siis enamasti on niin tegemist võõrsõnade ja laensõnade piirimaile olevate sõnadega... etta vanha

Kontrakti meni umpeen... ... et vana Kontrakt lõppes...
(177) (32)

... ja jorkus puusikupin
äärena kustaalekin.
(197)

... ja mõnikord puusikleasi
taga kustaalegi.
(55)

... puusikleasi taga...
(75)

Siin võib tulla näite ka soome oma sõna

kasutamisest.

"...tännoisista asioista "...sihulestest ajjadest
pukuttaena pitää olla puhumiseks peab olema
tolia." pursi."

(200)

(75)

"...peab olema purni."
(80)

...jona oli paloväinaa ...milles oli põletatud
ja Kampfertin palamia... väina ja Kampritükke...

(220)

(81)

...ja Kampvori tükk...
(107)

... Komitea katsi parhaaki ... Komitee pidas paremaks
sühtyä taivasaale. lahkuda.
(263) (132)

"...eikäs se Rantoon "...kas mitte Tartos [!]
professori puhunut tänä..." professor ei rääkinud..."
(265) (133)

...ovat kion salaperäisen ...on tolle salapärase
elementin kannatustelilla elementi tõttu üksteise
toisilleen niinkuin jollakin vastu kuidagi nagu
tavois rõgrempiä. replikunad.
(266) (135)

...on tolle salapärase
elementi tagatise tõttu
Kuidagi nagu aland-
likeunad.
(176)

Toinen noista salaperäi- Üks neist salapärasest
 nista vieraista oli näet võõrastest oli nii nimelt
 silloin Kompanian Kompaniüülem...
 päälleiks... (187)

(311)

Pitkin matkaa sivuutteli sõidu Restel möödusid
 tämä saattue vartijoita nadi valvepostidest ja
 ja patrulleja... patrullidest...
 (326) (203)

Pitäjän Komendantti... Ka kihelkonna Komendant...
 (327) (205)

... oli niinkuin täällä ... niin kippus ta
 tosiaan olisi ollut johonkin nauru mingine
 ilkeään Kaasuun tulehtu- Vastikuse gaasi
 mana... Lõmbuma...
 (339) (218)

Üheks juhul on soome ja eesti Keeler Kasutataksid
 võõrshad pärit erinevatest allikatest.

"... niin että paras kai "..." nii et kõige parem
 on antaa aruan vist lasta asjal
 mennä Vallermannin minna politsei kaudu."
 kaudu." (30)

(175)

"...lasta asjal minna
Konstaabli kaudu."
 (42)

"...sin' on temppelit
päällä nyt ja minkää
tichehe."

(263)

"Nüüd on pitsarid
peal ja hakake
astuma."

(132)

B. Soome oma sõna edasiandmine võõrsõnaga

Soome kirjanduse eesti keelde tõlkimisel on paratamatu, et võrdlemisi suu hull soome oma sõna tuleb tõlkes edasi anda võõrsõnadega.

Puhdas ehea iho
rajoitti joustavilla
pinnoillaan...

(154)

Puhka, rikkumata ihu
elastne pind kätke...

(6)

Puhka, rikkumata ihu
elastred pinnaid...

(10)

Sitã aiheettomasta
kuvasta...

(154)

Selle immateriaalse
inimkaju küljest...

(6)

...joka tuollaisena
erillisenä aihekuiona

oli elänyt ja kannanut
kaksikymmentäkaksi vuotta.

(353)

...mis säärane eriline
materiaalijundina oli

elanud ja kannanud
kaksikümneks kaks
aastat.

(235)

... kes sellise erilise
ainekajundina oli elanud...
(300)

See oli aine elu
järgitõnta menoa.
(353)

See oli materia elu
mõttetu kõik.
(235)

See oli aineline elu
mõttetu kõik.
(300)

Täna aria kirjan kustaa Seda dokumendi siis
Salmelus nii selasi Kustaa Salmelus oma
Vaimoltsuusa Hilmaalta. naise Hilma eest saladuses
(176) hoidiski.
(32)

... moni tarmakas talon- ... pari nii mõnigi
poika perusti aineelise energilise talupoeg aluse
mõttetu uutena. oma ainelise vägevuse.
(181) (37)

Miehen ja vaimon välillä Mehe ja naise vahel on
se on kuiv jokin elimitö, see nagu mingi organism,
jotka eräät suonet ja mille mõned sooned ja kiud
säikest kerran katkettuaan Kord katkedes ei voi enam
eivät eräitä voi ehjeksi üal kokku karmada.
karmas.
(188) (45)

... togiuun tiedottomasti ... alateadlikult togiuun
tajustaan eräitä oma teadlusest teadavaid
kauritavia välähdyksiä. hirmutavaid momente.
(189) (46)

...alateadlikult tõrjudes
oma teadvusest mõningaid
kohutavaid võlgatusi.
(63)

Ajatus rijoiti ikka axial - Mida mamas isa
lisati isävainajast kengen Kõrune hinge üsna konk-
sihen tiethyyn lattiast reetelt põrandale teatud
kohta... Kohta...
(189) (47)

...üsnau tegelikult...
(64)

Salmeluse arema di Salmeluse positrioon oli
noina alkusaikojen kohta - nei algusaegade
loina ikäänkuin hetvalta - elusaatustes naagu sammu
nut arkelto alemmale... modelamale komistatust...
(192) (50)

Salmeluse reisukoht oli...
(69)

...suositellen painavasti ...eriliselt soovitades
võrsta määratlyä üht teatud kandidaati...
ehdokasta...
(193/4) (51)

...tytär saattoi nytkin ...tütore võis nüidki
nähdä hõren lujar tema kindlat ja meeldivat
ja hyvän sivukuvansa profieeli akna kumal
akkunast vartast... nöha...
(222) (84)

Haikkein kareluontoiinkin Rahuraingi jemes
 isäntä voi lähteä katrele- võib minna takseima
maar ja avustelemaon ja hindama oma aasta-
 vuodentulonsa toiveita. Saagi väljawaateid.
 (225) (88)

... võib minna vaatama...
 (115)

... ja pääsnyt erään
vanha tukkiyhtiön
 metsanostajaksi.
 (241)

... ja ühe solids met-
 tooustusühingu ülesastjaks
 hakarud.
 (105)

... ühe vanas metatööstusühingu...
 (139)

„... etta se on ruvennu
Aalströmi puueakiin...“
 (252)

„... et ta on läinud
Aalströmi metsofirman...“
 (118)

„... et ta on läinud
Aalströmi altriane...“
 (156)

Siinä näki silja
 Viimeisen kerran ensimmäisen
 Varsinaisen „seuralaisena“...
 (254)

Seal nägi silja
 viimast korda oma
 esimest tdelist „kawaleri“...
 (120)

... esimest tdelist setsilist...
 (159)

... Kun hän vaistomaisesti
 silmäri peräakkuvarsta
 kaitille...
 (254)

... Kui ta instinktiivselt
 tagaaknast külatänaval
 vaatata...
 (120)

Vielä oli eräänä haapuri- Samal ajal oli noalbertaan
talona muuan niisanottu üks nõndanimetatud
haryoittelija... praktikant...

(259)

(127)

...ja nämä kivut eivät
parantuneet vallan-
kumouksista...

(262)

...ja need hädad
ei paraneud
revolutsioonis...

(130)

"Kun Kerran lakko on
niin menkää helvettiin
joka sorkea."

(264)

"Kui juba streik, mis kõige
põrgu vämmas kui
üks!"

(132)

Martakin viittasi
niikin astuenaan
levein liikkain portista
pihamoalle.

(264)

Martagi vihyas sellele,
astudes laia žestiga
väravast üle.

(133)

Martagi vihyas neile laidele
liigutustega väravast üle
astudes.

(173)

...että voi arvata korpi-
rastaan siellä pitävän
pitkää monisävelistä
iltapokinaansa.

(268)

...et voi arvata laulurästast
seal omaa pikka trükkilist
õhtulaulu vielistavat.

(137)

...oma pikka mitmevärsilist
õhtulaulu vielistamas.

(179)

Varavasti vaistot ohjailivat ettevaatlikkuus jultinid
 mielikuvitusta... instinktid mottelajutust...
 (281) (152)

Eikö saavutan silja Kas silja ninki ei voida
 sittenkään elämää, jota hän kätte elu, mida ta oma
 on nuorina nuorinaan kai - noorusaustateli oli korigi
 killa vaistotillaan tavitellut? vaistudega taotlenud?
 (345) (226)

... oli korigi instinktidega
 taotlenud?
 (289)

Ilmeisesti se ei ollut mitään Ilmselt ei oleud see
 oikeata soittoa, vaan Kellegi õige mäng, vaid
 hänen käsiensä rajaja, üksnes tema kätte
vaistomaisia lyöntejä. tormakad, instinktiivsed
 (276) loogid.
 (146)

Hän on käynyt postina, Ta on käinud postile,
 hänellä on järjestön asiana. tal on oma organisatsioon
 (277) asjad ajada.
 (147)

Sellainen on ihmisten Selline on inimeste elitatus
 rakentama ja viilemä ja kultiveeritud kirik paikse-
 kirkko poutaisen kesä- paistelise suvine pühapäeva
 surrutain asompaalalla. hommikupoolikue.
 (278) (149)

Selline on inimeste elitard
ja viljeldud kirik...
(193)

...jossa leikkuu kahina ... Bus liikumise sahin ja
ja hundahtleva puhelu hõikes sulavate ühte
sulautuvad perin tükiks tuttavaks pühapäevastuudiks
pühapäev talkosävelleki. talguneloodiala.
(283) (154)

...sulavate päris tuttavaks
pühapäevastuudiks talgu-
viisiks.
(200)

...sää oli kammis ja ...ilmu oli see ja
lähentuväin. intümne.
(284) (156)

...ilmu oli see ja ülsteisde
lähendam.
(202)

...oli taas rauhioitunud, ...oli taas rauhioitunud,
melkein hummioitunud otse ekstasiiline ilme.
ilme.
(293) (166)

...Kesän auringon voima ...muise prõikese energiat
rüpyi vielä eläintenkin leides vee loomadegi
rauhionna... toidus...
(301) (176)

Vilja ja elintarveteid
küllä otettiin.
(311)

Vilja ja toidusained
küll rekvireeriti.
(186)

...nii siellä ja siellä
on erikutsa...
(311)

...siis seal ja seal on
staap...
(187)

„... olivat ne lahtorikaartin
matkatarkastajia..”
(317)

„... olid nad lihurikukaandi
teeinspektorid..”
(194)

„... olid nad lihurikukaandi
reisuraviderdid..”
(248)

...jõllas lisäksi oli
käsiptomnikin yöllä.
(327)

...kelle peale selle oli veel
käsi granat vööle.
(205)

Tämä oli kaiketi siinä kōigiti eli see siinä elu
elämän kirkkoin päiti. kōige intensiivsem pōev.
(331)

kōigiti eli see siinä elu
kōige kirglikum pōev.
(269)

Ne kaikki seikat turtuivat kōik elyärquid tunduvid
olevan siinä sulkevutuseitten samasest puksesivot
silmaäluomien toikana... seal sulgevud silma-
(335)

laugude targa...
(214)

...tunduvid samasest
olevat...
(274)

... samalla lämpö laskee... ... samal ajal temperatuur
(275) langeb...
(215)

... niin että varsinainen ... nii et põhimotiivi või
sävelen saattoi vain ainult aimata.
aavistaa. (222)
(342)

... hän painoi aivan ... too surus ikka ja jälle
tavan takaa sitä seda pedaali...
pyöritä... (222)
(342) ... too surus ikka ja jälle
seda klahvi...
(284)

... ja kaulaan kauratellen ... ja keda oma kaelaga
lääkereen päälle koskenut... üleväl haides kompremidele
(344) astunud...
(224)

... mutta silloin sen ... Kuid siis kahmas ta kinni
sieppasi sievin joustav elegantset hõõkete liigutus-
liikkain pieni kala... tega väike kala...
(355) (238)

... Kuid siis kahmas teda
elegantset hõõkuvate
liigutustega väike kala...
(302/3)

Jörgenvalt on esitatud üks näide võõrsõna
kasutamist humoristlikus toonis. Võõrsõna esineb

sinu moorutatud kujuk. "

"Se on semmoinen eläkkeellä oleva, keskimies... pensioonia, kesk..."
(265) (134)

"See on niisuke pensionie
olev, kesk..."
(175)

C. Võõrsõna edasiandmine eesti oma sõnaga

Pärast arvu esineb tõlkes ka juhte, kus soome keeles esinev võõrsõna on tõlgitud eesti oma sõnaga. See juhtub on soome keeles olemasolev võõrsõna pärit mõnest muust allikast, enamasti rootsi keelest.

Hänv meri nyt omasta Ta läks nüüd oma
aloittestaan laittamaan algatusele endale ööast
yösiänsä, taas sinne tegema, jälle sinna
förmaakin. saali.
(165) (19)

Vrd. rootsi förmaab - saab; kübalistetuba.⁵¹
Nyt Roimalan äijä [...] Nüüd sibus Roimalan
sipaisi polisongyään... varas [...] oma vuntre...
(193) (51)

... sibus oma habet ...
52 (70)

Vrd. rootsi polisong - põskhabe.

⁵¹ P. Wieselgren, P. Ariste, G. Suith, Rootsi-eesti sõnaraamat, lk. 251.

⁵² Sealsamas, lk. 544.

Kui meieristõ tuuäär Kui meiereist tuuakse
 siellä separatsioon soja, lõbistud püma...
 maitoa... (123)

(256)

Diakoninarisar sinne Lõpukes tuli kohale
 sitten lõpukes saapui... halastajade...
 (338) (212)

Käeroleval juhul on hea võimalus jälgida vöör-
 sõnade tarvitust tõlketase kohes väljandis, mille
 ilmumise vaheseg on kolmkümmend aastat.

Redigeeritud väljandis on vöör sõnade osas tehtud
 küllaltki palju muudatusi, kuid mitte niipalju
 kui oleks võinud oodata. H. Lepik on tõlkeni sine too-
 nud eelkõige abstrakteid mõisteid märkivaid vöör-
 sõnu. Näiteks ainekujundina on arendatud materia-
kujundina, ainelise elu arendatud materia elu,
väljatuse arendatud momente, tegelikult arendatud
konkreetselt, sõna seisukoht sõnaga positioon jne.

Võib tuua ka mõne ülikse vastupidise näite:
 sõna instinktidega on ühel juhul arendatud
vaistudega. H. Lepiku parandused on tõlkes
 enamasti oma kohal. Süt aga ei tule järeldada,
 et alati ja igas pool tuleks tõlkida asema
 sõnaga positioon, tarmokas sõnaga energiline,
välõhõdys sõnaga moment jne.

Soome kirjanduse tõlkimisel eesti keelde on
 paratamatult, et suu Ruelle soome oma sõnu

tuleb edasi anda võõrsõnadega. Igal ühele juhu
tuleb siin siiski eraldi otsustada.

Tuleb silmas pidada ka kummagi keele erinevate
traditsioonide võõrsõnade kasutamisel. Soome keelde
on üle võetud mitmeid sõnu rootsi keelest (näit.
förmaaki, polisongit), millele tuleb otsida vasteti
oma sõnade hulgast.

V. Soomepärasused tõlkes

Glukirjanduse tõlgetele esitatavate nõuded muutuvad aja jooksul. Konkreetsele tõlketekstele hinnangut andes peame lähtuma selle ajajärgu tõlkekirjanduse tasemest. Praegu poleks meie mõtet hukata välja tooma 1935. aastal ilmunud tõlkes erinevaid soomepärasusi. Nüüd aga tuleb redigeeritud väljaande kohta öelda, et H. Lepis on suurel määral tõlkes erinevaid soomepärasused kõrvaldanud. Sellise redigeerimise eesmärk ongi viia tõlketeks vastavene kaasaegsele tõlkekirjandusele esitatavate nõuetega.

Kõrvutades 1945. a. väljaannet originaaliga, võib märgata tendentsi vältida tõlkes isegi ehk liigpelt samatüveliste sõnade kasutamist soome ja eesti keeles.

Hän oli altis myrkylle... Ta oli vastuvõtlik

(162)

mürgile ...

(15)

"... mutta kyllä maire
käy..."

(171)

"... aga nimi igatahes
käib..."

(25)

"... kuid käibap jutt
käib..."

(37)

Päivä sytyi oivallisesti. Päivä mööduks suurepäraseelt.
(272) (142)

Originaali sõnavaras kahtlemata mõjutab mõnel
määral tõlkija sõnavaralikut. Originaali mõju
tõlkija sõnavaralikule võib oletada järgmistes näidetes.
Kõõkisä olivat miehet Kõõgis olid mehed juba
jõ ehtsollisella... õhtulisel...
(168) (22)

"...tännaõisistä arisistat " ...sihukastest arjudest
puhuttaemas jitaä olla puhumiseks peab olema
totia." puuri."
(200) (59)

"...säärastest arjades
kõneldes peab olema
puuri."
(80)

...di nähnyt, kuinka
teurastettaemas verta
sekoitettiin...
(244)

... kuidas tõurastumisele
verd segati...
(109)

... kuidas tõurastades
verd segati...
(144)

...harakat luiskaltelivat ... harakad tantsiklesid
nauetan katon lappeilla laudokatusel, luurates
vaanien teurastusjätteitä... tõurastusrapeid...
(309) (185)

...mutta tanni ei ryjynut
Kunnolla kunnaltakaan.
(252)

...Kuidu tants ei ryjynud
õieti kunnalgi.
(117/8)

...Kuidu tants ei käinud
Kunnalgi korralikult.
(155)

Süna näki Silja
viimeisen karran esimeseisen
varsinaisen "seuralaimesa",
jotka seuras kõrvi oli
sallinut.
(254)

Seab nägi Silja viimast
korda oma esimest teelist
"kautleri", kellega käimist
ta oli sallinud...
(120)

Silloin sai painua
työn ohena tuohon
tuuletukseen.
(289)

Sis voi töö korval
vaibuda sene omaette
tuutamise.
(161)

Sis voi töö korval
vaibuda sene tuutune...
(209)

Päivä oli jatkuvastikin
ihan tyyni.
(299)

Päev oli ühes täiesti
tiine.
(173)

Päev oli jatkuvasti ühes
vaike.
(223)

... Kui uni jõi ittestään oheri- ... Kui uni juba isenesestki
ja jos see rippeid viipyikin hõrenes — ja kui selle
jõuain jäserisä... ribmeid veel liikmetes oligi ...
(336) (216)

... ja kui selle rippeid
veel oligi liikmetes...
(275)

... ja yrittävän äryäntä ... ja katsuvat midagi
jotain... selles äryäntä...
(180) (36)

... ja midagi kärsitada
katsuvat ...
(51)

Romaani „Noorena uinunud“ 1975. a. väljandne
on kohandatud meie keelseks tõlkekirjandusele
esitatavate nõuetega. H. Lepik on tõlkest kohandanud
tõlkesti soomepärasusi. Samas ajal aga võib romaani
kahte väljandret omavahel võrrelda leida, et H. Lepik
on tõlkenes sine toonud mitmeid sõnu, mille puhul
võib eeldada originaali sõnavara mõju tõlkija
sõnavarikule (näit. puhuma (= rääkima), ujuma,
tiühe, äryama).

VI. Tõlkes tehtud mündaturesid

Romaari „Noorena uinunud“ 1975. aasta väljia-
anne paistab silma tolle adalvustruse ja täpsuse
poolest. Mõningad muutused on siiski aga paroda-
matud.

Soome keeles tarvitatakse arendamisel suhteliselt raskem kui Eesti keeles. Seetõttu tuleb sageli originaali arendamisel arendada talle vastava nimisõnaga.

Hiljasa ja vähin erin Vaikelt ja ajapikk
 tosin kaikki tapaltui. need juttumised küll juttu-
 (166) sid. (19)

Vaihtelt ja aegamööda,
tõni küll, keie jultuski.
(30)

Jõkev Kulli siitä ohi ja Moni kokes sealt mööda
 tansi ser... ja tundis kõni ära...
 (186) (43)

Misni läks realt mööda
 ja tundis selle ära...
 (60)

Leidub ka ühikuid vastupidiseid jultumaid,
Kus soome keele nimisõna on adaxi artud asesõnaga.

Silja hõtkähtää, niin
myös tuo ihmisen sivukuva
aknuraa, pildenä. Kuva kääntyy
kohti häntä, süngynä malas-
vaa Silja.

(214)

Silja võpatab, rannuti
ka inimese varipilt aknast
all. See pöördub tema,
voodis lamava Silja
poole.

(74)

See pöördub tema, voodis
lamava Silja poole.
(99)

Samad tapad nistä
lähti mõkeistä ja pirtteistä
nuoria mishiä...

(246)

Samavisi tegid sauradest
ja peretubadest minkid
teiedki...

(111)

Samas kombel läks neid
noormehi sauradest ja
peretubadest ...
(148)

Järgnevalt on toodud näiteid, kus tolles on mõni
sõna ära jäetud võrreldes originaaliga. Enamikul
juhtudel on mõne sõna ärajätmisega estikeelsed
laused loomulikumaks muudetud.

... sellaisena kuin Jivari ... nagu Jivari siis minesta-
silloin pyörtynenä oli hull oli temast Plihtari
jäänyt hänen kärsintään tuppaa jäänud.
Plihtarin pirttiin.
(192)

(50)

Hänellä olisi takamaalla Tak olivat tagamail
iso tölli auctiona, sen suuri tili saun, sellä olivat
piirteet kerruksien Hän ta maha muu.
voisi kyllä myydä. (60)

(201)

Vaistomaisesti Hän Käyttäy- Vaistilikult Käytös ta
tyi samoin piikku viala- samamoodi kui enne oma
duksin kuin ennen isän- peremehepäivä.
nyytensä päivinä. (73)

(212)

Voi tulla ka häitä, kus moini roha on jähmeä
vägä jäänud.

Isän Höylästä vain Isa höövlit lenda
pursui kauriita kiemu- ilusaid laaste...
raisia lastyia... (68)

(209)

... Kures isä Kustaan ... Kuri teestalt metra
Kutruu ääri Kuului veerest kostis isa Kustaa
tien suusta metranreuran, hääil.

(216)

(77)

Jokin luonnollinen kesäyön Kostis mingi suveine
ääri Kuului... häälitrus...

(233)

(97)

... ja emäntä tuli yö- ... ja perenaine tuli öörsin,
pukusillaan pieni lampu lampu koes, pakettippa.
kädessä pakarin puolelle. (107)

(242)

... ette tutut tähdet olivat ... et tuttavad tähed
 toisaalla nyt kuin jorkus olid nüüd teisel kui
 jõulur aibaa, jolloin niitä näiteks jõulustus, millal
 ehkä myös oli tullut neid samuti oli mõnikord
 katselleksi jonkin iltaisen vaadeldud.
retkan aikaa. (110)

(245)

... kui neid ehk samuti
 oli vaadeldud mõnel
õhtusel käigus.
 (145)

... pojan valkeat etu-
 hampaat pulpaltivat
 näkyvini...
 (286)

... poisi erihambad
välgatarid...
 (158)

... poisi valged erihambad
välgatarid...
 (204)

Se oli jorkus katselud
 hänen nukumisteen
vanhama Salmelusema...
 (307)

Ta oli mõnikord jälginud
 tema uinumist Salmeluses...
 (182)

Vajaduse korral võib tõlkijal tõlkene mõne
 sõna juurde lisada, kas siis autori mõtte täpse-
 maks edasiandmiseks või stililistele kaardustele.

Süüa olivat siia Seal olid siis sel
 suvi-iltana Hilma ja suvestus ligistikk
 Husta... Hilma ja Husta...
 (156) (9)

Seal olid siis sel suridatue

Hilma ja Kusta...

(17)

Ja kun häv kerkisti
Kynnyksen ylitse...

(162)

Ja kui ta, Kael Oie,
üle Kiennise kiikar...

(15)

... ja vanha Vuorenmaa ... ja vanha Vuorenmaa
urohtanud kevadsest unustanud hobuse
meremään niikui se astuma, nagu see
tahtoi.

(208)

astuda tahtis.

(68)

... nagu ta ise tahtis.

(90)

Tõlkija peab sõnade valikust pidevalt silmas
pidama erinevusi kahe keele sõnatavitusel.

M. Lepik on seda teore tõlkimisel silmas pidanud.

Süski on tõlkene jäänud sõnu, millelgi ei tahaks
kahel olla.

... ja otti sieltä

suurikokoinen viirikin.

(218)

... ja võttis sealt

suurekaustaline laulukamari.

(79)

Sitä kovempiä juuri

täimä orustava kohtalo...

(157)

Seda raskem see

Kyivõttu saatus just oli...

(9)

Seda raskem just oli see

tärkam saatus...

(18)

Tapaksui sitten, että
jonain pimeänä äry-
tuulisena syysiltana

Silja-tyttö oli palaamassa
jostain naapurikylästä
yösinään.

(236)

Yhtäkkiä siis, et' ähvi pimedal,
viluttuulisel nägisöhtus tuli

Silja üksinda kusaajilt

naaberikülast.

(99)

Raskusi tekitab teise keele sõnamängu edasiandmise,
eriti veel kui see sõnamäng sisaldab mõnda nime.

"Eikö'hön ole parasta,

"Kas ei oleks parem,

että Santalan menee

Kui Santalan läheb

Santalansa, etten sa-

Santalane, et mitte

hoisi Santalansa..."

õeldes Santalane..."

(329)

(208)

Siis pole tõlkijal muud üle jäänud kui anda
sõna sontu tähendus lehekülje all.

Tõlkija peab ära kasutama oma emakeele
võimalusi. Järgnevalt on esitatud mõned näited
paarimõnade kohta ja võrdlust sisaldavate
omadussõnade tarvitamisest.

Sitten Siljalle tarjõttiin Siis pakuti Siljale
jotain hyvää syötävää... head-paremat süüa...

(234)

(97)

Siis pakuti Siljale
midagi head süüa...

(126)

Tyttö hykersi ja puhui
sinne tänne.

(274)

Tüdruk kogeles ja rääkis
tühja-tähta.

(144)

Tüdruk kogeles ja rääkis
sinna-tänna.

(187)

... lapsed, jätka tulevad
emännän peränä ja
seisovat sinä kaikki
kanvoriät levallään

Katselemana...

(354/5)

Sinä makari tuo
vaitelias mies, kanvoriä
vürneinen hienon hieno
hymynsä...

(233)

... lapsed, kes tulevad emna
saba ja seisavad seal,
suud-silmade lahti...

(237)

Sin lamas too
sonakehv' mees, näol
vürne õnshuke
naeratusine...

(96)

... näol vürne üsnov
õnn naeratus...

(125)

... jätakin upouusia
nakkavajaita...

(181)

... mingid tulimud
nakkavajad...

(37)

Redigeritud tõlkest vigade ja ebapärsuste
otsimine on üsna vaevandev tegevus. Siin on
oma osa ka toimetajal, kes on oma töö teinud

Kohusetundlikult. Raamatud on toimetanud Tiit Kokla.
Mõned elatäpsused võib hoolikalt uurimisel süski
leida.

Pirith näyttelee seiniaän. Tuba näitab oma
ja esineitään, ne ovat Sofian seinu ja ajiu, need on
isänisän rakentamia. Sofia isä teltud.

(298)

(171)

Ühel juhul on originaali eiturest saanud jätus.
Sün võib olla tegemist ka trükiveaga, seda enam
et 1935. a. väljastandest leiame eiture.

Ja tuolla meni laita,
jokapäiväinen asia tällä
turnilla, mutta nyt kun- ja se on läks laiv,
mallisen juhla- minkäin igapäiväinen asi sel kella-
li kuulakannella nyt voisikaan ajat, niissä ajoin kumma-
olla tavallisia tupa- lilt piduliks - naagu voisiki
äijä ja tuleksällejä. Käilatelil sekord olla

(292)

tavalisi piipupopsutajaid
taate ja parvepoise.

(165)

... naagu kuulatelil niissä ei
voisiki olla tavallisi piipu
popsutajaid taate ja
parvepoise.

(64)

Sõna Uygra oleks konverti keeles võinud jätta
samaks.

... selustaan kaks taidok- ... mille seljatakse oli kaks
kaasti leikatud lyyran osavasti nikerdatud
kubja... kannelt ...

(205)

(64)

Eesti keeles oleks loomulikult öelda kadunud
mis kadunud.

... vanha Vuorenmaa oli Vanha Vuorenmaa oli
kuin olikin kadonnut. mis oligi kadunud.

(187)

(44)

Järgmises lauses oleks parem sõna ikka nagu
ka 1935.a. väljaandes.

... nähes Tietari ja Hilmar ... näeb Tietari ja Hilmar
võrvoitlevate Jivariaste, oma Jivariit toibutavad,
joka yhä on tagasihoidlik... kes ihka on meelemerkusest...

(181)

(37)

... kes ikka on veel meele-
merkusest ...

(52)

Järgmises näites oleks võinud alles jääda te.

„En tiedä - tehän häret „Ei tea - sina ju
täältä ajotte.” tema siit ära ajasid.”

(162)

(15)

Redigeeritud tekstene on jäetud mõned otse-
tõlkelised lühenad, mis mõjuvad eestikeelses tekstis
kohmakalt.

Nyt härn tuosta Hilmar Nüüd mõistis ta sellest
Sivulaureesta kärsitti... Hilmar Kövalaurest...

(171)

(26)

Niin kuluivat loppuun Nõnda kulusid järelnu
jällekesän kaurit sääät. ilusad ilmad.
 (161) (14)

... parveilivat iltainin ... kuuksid õhtuti parvas
 sillal ja laivarannana ... sillal ja laavarannas...
 (221) (83)

Auringon voima yhä Päikese jõud üha kantas,
 varttui, ihan välittömiä juba paiskus suuele
säteitä singaltti jo suuele söögilauale olekiri...
 ruokapöydälle... (119)
 (253)

Üksnes puhtaid kiiri
 paiskas too juba suuele
 söögilauale... (157)

Saattoipa hõlvottava Võis isegi võtta kirjutus-
 esiin kirjutusvälineid tarbed ja hakata
 ja ruudata loostimaar vastust kirjutama...
 vastust... (153)
 (282)

Võis isegi võtta kirjutus-
abivõtteid ja hakata
 vastust kirjutama... (198)

Tõlke sõnade arv ei saa ühtida originaali
 sõnade arvuga, väiksemad või suuremad
 muudatused on paratamatud.

Muudatused on selksõige tingitud kahe keele
 erinevusest. Näiteks võib siin tunda erinevused

asendade tarvitamisel soome ja eesti keelen.

Tõlkes erineb juhtumeid, kus mõni sõna on ära jäetud või juurde lisatud võrreldes originaaliga.

Mõnikord on sõna vahele jäetud, et muuta eesti keelde lause loomulikumaks. Eriti ulatuslikuma teose tõlkimisel võib olla tegemist ka mõne jhuslike kahe sõlma vahelle jätmiseaga. Tõlkija on omalt poolt sõnu lisanud autori mõtte täpsustamiseks või sin stiiililiste kaalutlustel.

Romaani „Nooreda uinunud“ 1975. aastal väljaandest võib leida ainult paar otsest tõlkeaga.

Kokkuvõte

1945. aastal „Varamu“ sarjas ilmunud F. E. Sillanpää romaadist „Noorena uinunud“ ja „Ihmeline välu ja väev“ kuuluvad soome kirjanduse klanikane. Romaadide ilmumine Eesti keeles on eriti teritatav seetõttu, et Nõukogude Eesti perioodis ei ole meil välja antud ühtegi F. E. Sillanpää teost.

Romaani „Ihmeline välu ja väev“ on tõlkinud tuntud soome kirjanduse eestindaja Harald Lepik. Ta on redigeerinud ka omaaegse Maat Lepiku poolt tehtud romaani „Noorena uinunud“ tõlke (ilmus 1935. aastal pealkirja all „Silja. Noorena uinunud ehk vana suguvõsa viimne võsu“).

Käesolevas diplomitöös on vaadeldud nende kahe F. E. Sillanpää romaani tõlke sõnavara. On ju sõnavara see asi, kus tõlkija saab kõige enam rakendada oma võimeid ning varasemaid kogemusi ilukirjanduse tõlkimisel.

Mõlemas tõlkes puhub on vaadeldud fraseoloogismide kasutamist, tõlkija tööd sünoniimide valikul, võõrsõnu tõlkes, soomepärasusi ja tõlkes tehtud muudatusi.

H. Lepiku poolt tehtud romaani „Ihmeline

"Võlu ja välv" paistab silma adekvaatsusega ja autori stiili jälgimisega. Fraseologismide edasiandmiseks on tõlkija silmas pidanud kahe keele erinevusi fraseologismide tarvitamises. Enamikus juhtudes on ta originaali fraseologismi edasi andnud ka tõlkes fraseologismiga, näiteks pitää kōisinään — ohje hoidma, saadon selkään — naha peale saama jne. Tõlke täisväärtuslikkuse saavutamiseks on tõlkija kasutanud fraseologisme ka originaali vabade sõnaühendite edasiandmiseks, kus need konteksti sobivad ja ei riku tõlke stilistilist ühtsust. Näiteks on miellyttää sobivas kontekstis tõlgitud siida kutsus ja ei olisi mitään tähnyt on tõlgitud ei oleks üraa aimugi olnud. Tõlke fraseologismid on suhteliselt neutraalsed, mis on vastavuses originaali stiliga.

H. Lepiku paarikümneaastased kogemused ilukirjanduse tõlkimise avaldavad olulise mõju sõnaühendite kasutamise oskuses. Tekstile lisavõttes ilmestavad mitmed rahvajärgsed ja eelkõige keelele omased sõnad (poisinolla, tõpratohter, puuvirinu, sõlves, pitsoale, teibajuan jt.) ning muuretest pärit olevad sõnad (melu, uude, koomits, õge jt.). Verbaalsõnaühendite hulgas paistavad silma mitmesugused liikumist väljendavad verbid (uitama, loovima, tüürima,

sõeluma, ringi saalimas, lonkima, lentsima jt.).

Mitmekehvad on ka tõlkes esinevad ütlemist, rääkimist või mõnda hääldistust väljendavate verbide

(pajatama, pubisema, poristama, mõmisema, Rudistama, üüregama, porisema, mõrisema jt.).

Kõik need sõnad on erineva stiililise väärtusega ning tõlketöös omal kohal. Tõlkija ei ole üksikuid sõnu alati edasi andnud kõige täpsema sõnastikulise vastega, vaid ta on lühtunud selleks kontekstist ja autori mõtte edasiandmisest.

Üheks probleemiks soome kirjanduse eesti keelde tõlkimisel on võõrsõnade küsimus. Eesti keeles on võõrsõnade hulk märgatavalt suurem, mistõttu sageli tuleb soome oma sõna eesti keeles edasi anda võõrsõnaga. Antud tõlkes ca 200 erinevale võõrsõnale võib originaalilt leida ca 60 võõrsõnalise vastet. Siia kuuluvad selleks sõnad, mida lugaja ei tajuta võõrsõnadena nende suure tarvitamisageduse tõttu (professor, doktor, arhitekt, saksofon, epiloog jt.). Tõlke võõrsõnade rohkust võib põhjendada ka sellega, et romaani „Täimele välu ja vaev“ võib lugeda intellektuaalsete romaanide hulka kuuluvaks.

Võrdlemisi sagedane on soome oma sõna edasiandmine võõrsõnaga (kuulsi - poeetiliselt, meelikuvitus - fantaasia, asema - positsioon, maine - prestiiž, tunteallus - sentimentaalsus, tüöhuone - kabinet jne.). Mõnel juhul oleks riiki

olnud õigem leida omarahaline vork. Seda võimalust tuleb kaaluda igas ülikuu juhul eraldi.

H. Lepik on olnud traditsiooni suhtes sattunud tõlgitavate toote mõju alla ning püüdnud vältida soome-pärasusi tõlkes. Et aga soome ja eesti keeles olemasoleva ühiskondliku osakaal on küllaltki suur, siis samatüveliste sõnade vältimine tõlkes oleks mõeldamatu. Kõik aga samatüvelisi sõnu originaalis ja tõlkes pidada soomepärasusteks, on hoopis lihtsam otsustada. Võib vaid arvata, et mõningates juhtudel on originaali sõnavara tõlkija sõnavalikut mõjutanud (näit. Heijastui - Heiastus, hauhtunut - hauhtunud, kätkettyä - kätketud, suhattivat - suhaturid jt.). Kui sõna ei satu vastuolus kontekstiga, siis ei tuleks ka samatüvelisi sõnu soomepärasusteks lugeda.

Ugas tõlkes on paratamatult suuremad või väiksemad muudatused võrreldes originaaliga. Tõlkija võib välja jätta ülikuu sõnu ning neid ka juurde lisada täpsema väljenduse huvides.

Ülikuu vahelyätmised antud tõlketöös, millele ei oska põhjendust leida, ei kahjusta tõlke kui terviku kvaliteeti. H. Lepik on tõlkimisel silmas pidanud kahe keele erinevusi, näiteks asendades erinevat toovitamist soome ja eesti keeles, ning kasutanud eesti keelele omaseid väljendusvahendeid soome sõnade ja sõnaühendite edasiandmiseks

(suhteliselt rohkeni liitridu, paarinädade kaunita-
miso).

F. E. Sillanpää romaani „Inimelu völu ja vaer“
tölgas vastab kaasaegsele ilukirjanduse tõlkele
eritavalatele nõuetele. Sõnavara eelarivandmise
osar võib tõlget hinnata heaks. Ette heitma võib
siiski teatud ületadluse võõrsõnade taavitamise
osar. Teatar stiililine ebaühtlus tõlkes on tingitud
originaali ebaühtlusest. Teos tundub olevat autori
poolt lõplikult viimistlemata.

F. E. Sillanpää romaani „Noorena uinunud“,
mis jõudis Eesti lugejari esmakordselt 1935. aastal
Mart Lepiku tõlkes, võeti arvustuse poolt tänuks
Vastu. H. Paulson on erile tõstnud tõlkija süvene-
mist tõlgitavane teosene. Pundurina too ta erile
mõningaid fennisme, mis siiski ei riku üldmujet
tõlketest.

Vahetpeas möödunud neljakümne aasta jooksul
on tõlkeilukirjandusele oritatavad nõudmised mone-
võrra muutunud. Kuigi M. Lepiku tõlgas on
täiesti loetav ka kaasaajal, deks selle uuesti
väljaandmine muutmata kyllis ometi ohrud
mõeldamatu. Kahe väljaande omavahel võrd-
lemine näitab, kuivõrd on end sigustanud tõlke-
teose redigerimine uusväljandeks.

Kahe väljaande sõnavara jälgides selgub,
et muudatused on oodatust isegi väiksemad.

Kõige rohkem on redigeerimisel taltud mündatusi
shk fraseologismide osas. H. Lepik on laiendanud
fraseologismide kasutamist tõlkes, andnud võrde-
misi palju vabem sõnauhendite edasi fraseolo-
gismidega, mida me 1935. a. väljandes tavaliselt
ei kohtas (näit. rahasunnast osas saamas ja
rahasunnast aadrit laskmas, ägestumas ja
kops lõhe üle maksu). Nõuet järele on H. Lepik
kohandanud fraseologisme vastavalt kaarajate
keelearvutusele (näit. viimse võtnud ja viimast
võtnud).

H. Lepik on redigeerimisel tõlkes säilitanud
õnnestunud leiud sõnastumise valikud. H. Lepik
on kõrvaldanud ilmsed soopeärasused (vrd. „kuuse
all keedetud“ ja „metakohin“, õllepõisid ja
shalised). Uusväljandes on alles jäetud teose
tegevusajale iseloomulike arhailise varjundiga
sõnad (väerinne, ligimesarmastus, nurgavoodi,
paarivalvas, manuline jt.), samuti ka tegevus-
kohta iseloomustavad sõnad (kõvelsugar,
laarekurru jt.). H. Lepik on püüdnud täpsemas
ja kaasaegsele Eesti keelele omasemas väljendus-
viisi poole (vrd. rahulikult koduseile maile ja
rahule, õduseile maile, neist tolmas süs semmetolmu
ja süs tuprus neist semmetolmu, elavad
ju üsnä riippumatult ja elavad ju omatahtsi).
Küllaltki palju mündatusi on redigeerimisel

tehtud võõrsõnade osas. Mitmeid omastõnalised
vasted on arendatud võõrsõnadega. Kõige suure-
mad on muundatud just abstrakteid mõistete
mõrkivate sõnade esilarindmises (vrd. aineajundina -
materiakujundina, aieline elu - materiaalne elu,
võlgatusi - momenta, tegelikult - konkreetselt j.t.).
Vastupidine näide (instinktidega - vaistudega)
on haruldus.

H. Lepik on tõlkest kõrvalelõinud mitmeid soome-
pärastusi. Samotüüpliste sõnade esinemist originaalis
ja tõlkes ei saa alati muudugi mitte soomepärasteks
lugeda. Võib arvata, et mõnel juhul on autori
sõnavara otseselt mõjutanud tõlkija sõnavaralikult
(näit. õhtuline, puhuma (=räädama), tõurastama,
syjuma, tuiutama, tüühe, äryäma j.t.).

Tõlke sõrdlemine originaaliga tuleb märkida
muundatuste vähesust. Muundatud seisnevad põhi-
liselt mõne üksiku sõna tõlkimata jätmise, kus
see oleks muutnud eestikeelse lause koostamaks.
Tõlke kõrgel tasel iseloomustab see, et otseste
tõlkevõtte ja ebatäpsuste osas õnnestus leida
ainult paar näidet. Sellel on oma osa kindlasti
ka toimetaja Tiit Koksas.

Käesolevas juhul on romaani „Noorena uinunud“
tõlke redigeerimine uusväljaandeks end igati digus-
tärud. Määravaks on nüüd see, et H. Lepiku tõlge
kuulus omaaegse soome kirjanduse parimate
tõlgete hulka.

Kasutatud kirjandus

- Aarik, J. — Keelmuuduse äärmised võimalused
(Teine, muutmata trükk), Stockholm 1974.
- Aarik, J. — Vöörõnade Byrimus. — „Keelakultuur“ I.
Tartu Keelmuudusühing, Tartu 1928-9,
lk. 53-64.
- Arwelt, L. — Mart Lepiku juubeli puhul. — „Looming“
1970 nr. 11, lk. 698-699.
- Eesti Kirjanduse Biograafiline leksikon, Tallinn 1976.
Hüva nõu ümber. — „Looming“ 1972 nr. 10,
lk. 1751-1754
- Lehtsalu, U., Liiv, G. — Ilukirjanduse tõlkimisest
inglise keelest eesti keelde, Tartu 1972.
- Liivaku, U., Meriste, H. — Kuudar sedas tõlkidas,
Tallinn 1975.
- Mallere, E. — August Sangas mõttearendusi
tõlkekirjandusest. — „Keel ja
Kirjandus“ 1971 nr. 8, lk. 488-490.
- Mart Lepik 60-aastase. — „Keel ja Kirjandus“
1960 nr. 11, lk. 697.
- Nõukogude Eesti tõlkekirjandus 1940-1968. Biblio-
graafiline nimestik, Tallinn 1970.

- Paulson, H. — F. E. Sillarpäa „Silya“ (Kirjanduslik ülevaade). — „Eesti Kirjandus“ 1935 nr. 7, lk. 327–328.
- Paulson, H. — Uusi raamatuid. — „Tänapäev“ 1935 nr. 4 (juuli), lk. 162–163.
- Pihel, K., Pikamäe, A. — Soome-eesti sõnaraamat, Tallinn 1971.
- Rätsep, H. — Eesti keele väljendverbide olemusest. — „Keel ja Kirjandus“ 1973 nr. 1, lk. 24–30.
- Sepamäe, H. — Pikk ilukirjanduse tõlkimise küsimustest. — „Keel ja Kirjandus“ 1967 nr. 2, lk. 65–73.
- Sillarpäa, F. E. — Ihmisen elämä ja kielensä, Helsinki 1948.
- Sillarpäa, F. E. — Noorena uinunud. Ihmisen vohu ja vaev, Tallinn 1975.
- Sillarpäa, F. E. — Silya. Noorena uinunud ehk Vanas sugupuu viinne võrs, Tartu 1935.
- Sillarpäa, F. E. — Valitud teokset, Helsinki 1956 (Kolmas painos).
- Suomen Kirjallisuus V (Joel Lehtosesta Antti Hyryyn), Helsinki 1965.
- Teder, E. — Harald Lepik juubel. — „Looming“ 1976 nr. 5, lk. 876.
- Valle, F. — Sellest, mis sõnametsa taga. Keel, mida me uurime, Tallinn 1946, lk. 77–81.

- Valk, F. — Suured ningid mürdside päid,
Tallinn 1970.
- Valgma, J. — Eesti keele fraseoloogiat. — „Nõu-
kojude Kool“ 1955 nr. 3, lk. 144-154.
- Valgma, J., Remmel, N. — Eesti keele grammatika,
Tallinn 1968.
- Võõrsõnade leksikon, Tallinn 1961.
- Wierelgren, P., Ariste, P., Suuts, G. — Rootsi-eesti
sõnaraamat, Tartu 1939.
- Õigekeelsuse sõnaraamat, Tallinn 1960.
- Пегопов, А. В. — Очерки истории русского языка,
Москва 1968.

Резюме

Темой данной дипломной работы является «Перевод на эстонский язык двух романов Франса Эмильа Симматна — «Успокаясь в юности» и «Чары и горести человеческой жизни»». В работе рассматривается словарный состав этих переводов.

Работа состоит из двух частей. В первой части рассматривается словарный состав перевода романа «Чары и горести человеческой жизни». Рассматривается употребление фразеологизмов, синонимов, иностранных слов в переводе, феминизмы и изменения в переводе, по сравнению с оригиналом.

Во второй части работы рассматривается словарный состав перевода романа «Успокаясь в юности». Вторая часть составлена аналогично первой части.

Два романа известного финского писателя Ф. Э. Симматна (1888–1964) — «Успокаясь в юности» и «Чары и горести человеческой жизни» — были изданы в 1975

году. Роман "Утопия в юности" в первый раз издавался на эстонском языке в 1935 году. Перевёл роман литературовед Март Лепик (1900-1971). Роман "Чары и порести человеческой жизни" перевёл Харальд Лепик (1926-1976), известный переводчик финской литературы на эстонский язык. В редак-тировании и перевод Март Лепика.

Перевод романа "Чары и порести человеческой жизни", который сделал Х. Лепик, отвечает на требования, которые предъявляют современной переводной литературе. Переводчик имел в виду уёт различия двух языков и своеобразие стиля автора романа. Фразеологизмы в переводе сравнительно скромны и нейтральны, как и в оригинале. Переводчик употребляет фразеологизмы и для передачи свободных словосочетаний оригинала согласно с контекстом. Переводчик Х. Лепик сделал большую работу по подбору синонимов. Мы встречаем здесь просторечия и слова, происходящие из диалектов. Особенно выразительно передаётся речь действующих лиц. Некоторые возражения вызывает обильное употребление иностранных слов в переводе. На эстонском языке иностранных слов значительно больше, чем на финском языке и потому

Неизбежно, что большое количество финских слов передаётся в переводе иностранными словами. В некоторых таких случаях было бы лучше найти слово из своего языка. Изменения, сделанные в переводе, большей частью обусловлены различиями двух языков. Есть и некоторые случайные пропуски, но они ^{не} особенно приносят незаметный вред переводу как в целом. Перевод несколько неравномерен, но это обусловлено неравномерностью оригинала.

Критика хорошо приняла перевод романа „Успокая в юности“ (переводчик Март Лепик) в 1935 году. Качество перевода было на уровне лучших переводов с финского языка. Перевод Марта Лепика хорошо воспринимался и в настоящее время, но переиздавать это издание в неизменённом виде не имело бы смысла. В части словарного состава изменения редактора сравнительно скромны. Самые существенные изменения здесь в употреблении фразеологизмов. Х. Лепик устранил феминизм в употреблении фразеологизмов и несколько изменил некоторые фразеологизмы по современному употреблению и вообще сильнее употребил фразеологизмы в переводе. В части синонимов

редакторы по возможности сохранили удачные находки переводчика. Изменения есть и в употреблении иностранных слов в переводе. В редактированном переводе значительно больше иностранных слов. Неточностей, оставшихся в переводе, очень мало. Редактор книги Пийу Кокка выполнил свою работу внимательно и тщательно.

P. Lind

N. Reesmaa

Sisukord

Eesõna.	1
Sissejuhatus.	4
1. Frans Eemil Sillanpää.	4
2. Tõlkija Mart Lepik.	9
3. Tõlkija Harald Lepik.	10
<u>I osa.</u> F. E. Sillanpää romaani „Tumelus võlu ja välv“ tõlke sõnavara.	12
I. Frazeologismide kasutamisest tõlkes.	12
1. Frazeologismide olemusest ja nende tõlkimisest.	12
2. Frazeologismide tõlkes.	20
A. Frazeologismi tõlkimine frazeologismiga.	21
B. Vabandushendi tõlkimine fra- zeologismiga.	25
II. Sõnonüümide valikust tõlkes.	30
1. Sõnonüümide olemusest ja nende tõlkimisest.	30
2. Sõnonüümide tõlkes.	35
A. Nimisõnalised sõnonüümid.	35
B. Omadussõnalised sõnonüümid.	42
C. Verbaalsõnonüümid.	46
D. Määr sõnalised sõnonüümid.	51

<u>III</u> . Võõrsõnade kasutamist tõlkes.	56
1. Võõrsõnade mõiste.	56
2. Võõrsõnade tõlkes.	58
A. Võõrsõna tõlkimine võõrsõnaga.	58
B. Soome oma sõna edasiandmine võõrsõnaga.	61
C. Võõrsõna edasiandmine eesti oma sõnaga.	68
<u>IV</u> . Soomepärasused tõlkes.	70
<u>V</u> . Tõlkes tehtud muudatused.	73
 <u>II</u> osa. F. E. Sillanpää romaani „Noorena uinunud“ tõlke sõnavara.	84
I. Kriitika romaani 1935. a. väljandest.	84
II. Frazeologismide kasutamist tõlkes.	88
A. Frazeologismi tõlkimine frazeologismiga.	88
B. Vaba sõnavõendi edasiandmine frazeologismiga.	94
III. Sünoniimide valikust tõlkes.	102
A. Nimisõnalised sünoniimid.	102
B. Omadussõnalised sünoniimid.	112
C. Verbaalsünoniimid.	117
D. Määr sõnalised sünoniimid.	126
IV. Võõrsõnade tõlkes.	133
A. Võõrsõna tõlkimine võõrsõnaga.	133
B. Soome oma sõna edasiandmine võõrsõnaga.	136

C. Võõrsdhaa edasiandmine Eesti	
oma sõnaga.	145
V. Soomepärased tõlkes.	148
VI. Tõlkes tehtud muudatused.	152
Kokkuvõte.	163
Kasutatud kirjandus.	170
Resümee.	173